

prosvetni delavec

Med drugim preberite

- POBUDE ZAVODA REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ŠOLSTVO, str. 2
- VSI BI RADI V DEMOKRATIČNO IN VEČKULTURNO EVROPO, str. 3
- NAROD IN NARODNA ZAVEŠT DANES, str. 3
- SINDIKAT MORA UTRDITI UČITELJEVO SAMOSTOJNOST, str. 4
- ŠOLA V UČENČEVH OČEH, str. 5
- HITIMO POČASI, str. 7
- RAZPIS ŠTIPENDIJ TUJIH VLAD ZA UDELEŽBO NA POLETNIH TEČAJIH TUJIH JEZIKOV, str. 11

ZDENKO MEDVEŠ

Kdo naj razjasni duha?

Politično prelomna obdobja zmeraj puščajo globoke sledove v razvoju šolstva in tudi z zdajšnjimi težnjami po vpeljevanju pluralistične demokracije na Slovenskem ne bo nič drugače. Če si še tako želimo šolo odtrgati od korenin družbenega razvoja, če še tako razglasimo pri vzgoji prednost človeka kot posameznika, razčlenitev šolskih razmer zmeraj razkrije, da šola v svojih temeljnih prizadevanjih vselej izraža določeno socialno, ideološko in vrednostno opredelitev. Da to ni nikakršna teorija se je jasno pokazalo tudi na posvetu učiteljev, vzgojiteljev in strokovnih delavcev 27. in 28. septembra 1990 na Bledu. Na povojnih posvetih pedagogov, učiteljev in vzgojiteljev se je pogosto govorilo o smotrih vzgajanja in šolanja, toda najbrž se še na nobenem podobnem posvetovanju niso praktiki tako močno in množično zanimali za idejno in svetovnorojsko opredeljevanje šole kot na tem. Mnogi strokovni pogovori in celo razprave o sistemu financiranja šolstva, o plačah učiteljev in vzgojiteljev so ostale na posvetu v senci razmišljanj o ideološki podobi naše šole.

Od kod tolikšno zanimanje? Če bi bilo stanje po »volitvah 90« skladno s poprejšnjimi volilnimi

nastopi in obljubami, bi pravzaprav v šoli ne smelo biti dvomov prav glede njene ideološke usmerjenosti, saj so se programi različnih strank prav v tej točki najbolj ujeli. Vsi so predvidevali odpravljanje enostrankarskega sistema, z njim pa tudi konec političnega ali ideološkega monolitizma tako v državi kot v šoli. Zadnja leta smo že navdušujoče pisali in predavali o šoli v politično pluralistični družbi, o svobodi učiteljevega prepričanja, o njegovi odgovornosti do otroka, o strpnosti do nazorske vzgoje v družini in o njenem prednostnem pomenu za otrokov razvoj ter si veliko obetali od teoretskega pluralizma tudi v pedagoškem raziskovanju. Zdaj ko so volitve za nami, ko se je začelo šolsko leto, ki naj bi že potekalo po novem, pa se nenadoma pojavlja toliko vprašanj, dvomov, celo strahu in zaskrbljenosti – in vse to se je izražalo tudi v blejskih razpravah. Zakaj? Vzrokov je več, bistveni pa je najbrž ta, da podoba nove šole le bolj slutimo, nimamo pa še zamisli zanjo. Veliko se govori o tem, k čemu bi bilo smiselno težiti čez desetletje ali dve, toda tistemu, ki gre v razred, mora biti jasna šola danes. Kako smo mu pomagali pri tem v stroki in politiki?

Tudi naša šolska sedanost je hitro pokazala, da je precej lažje

izreči zamisel o pluralistični šoli, kot pa jo izpeljati. Iz dneva v dan je bilo omenjenih več novih pogojev, ki morajo biti izpolnjeni, da bi bila izrečena vizija uresničljiva. Tako se je govorilo o nadaljnjem izobraževanju in spopolnjevanju učiteljev, o odpravi in spremembi nekaterih predmetov, o bolj ali manj popolni prenovi posameznih učbenikov. Pri vsem tem je bilo še najlažje ukiniti predmete, ki so simbolizirali nekdanjo ideologijo, in odstraniti iz učilnic in šolskih hodnikov zunanje simbole, ki so šolo povezovali z ideološko usmeritvijo preteklosti, najlažje tudi zato, ker na njihovo mesto ni bilo treba dati še nič novega. Ko pa je učitelj stopil v tako izpraznjeni prostor, je takoj ugotovil, da je težko izreči prvo besedo. Lahko je bilo razumeti to, da bo učenec v šoli smel svobodno izraziti svoje prepričanje in da nihče ne bo od učitelja zahteval, naj ga prepričuje drugače, če izraženo prepričanje ni skladno s splošnim družbenim nazorom. Toda, s čim naj začne in kako naj se opredeli učitelj?

Ali naj tudi učencem (in to zanima tudi starše) pove, da je socialist, svobodnjak, da je veren? In kolikokrat mora to povedati? Vsak dan, enkrat na teden, ob začetku ali na koncu pouka? Koliko je še takšnih drobnih vprašanj iz pedagoške obrti, s kate-

rimi večina vsak dan odhaja v razred ker nihče jasno in strokovno ne odgovori na vprašanje, kako ravnati v novih razmerah.

Toda vse te metodične drobnarije so letos za vsakega učitelja prava malenkost ob vsebinskem preobratu dozadajšnjih vrednot. Marsikaj tega, kar se je v šoli poučevalo kot poslednja resnica sveta in zgodovine, je postavljeno pod vprašaj, če ni že izpostavljeno posmehu ali celo zasramovanju, marsikatera vrednota, ki jo je šola polagala v srce mlademu rodu, je povsem predrugačena. Učitelj pa se je tudi v začetku letošnjega leta znašel pred učenci z enakim učbenikom v roki, oborožen z enakimi dejstvi kot prej. Nekateri stojijo celo pred istimi učenci in kako naj jim zdaj začno pojasnjevati, da se lahko o isti stvari govori tako ali drugače. Najbrž ne učenci ne učitelji ne morejo takoj razumeti, kako neskončna je človeška prilagodljivost. Kako sploh učiti, če je o isti stvari mogoče imeti dvoje nasprotujočih si, in vendar enako upravičenih mnenj? Kdo naj razjasni duha? Kje so zdaj vsi tisti, ki so učitelje nekoč klicali na seminarje in aktivne in na dolgo pojasnjevali spremembe strokovnih pravil, kot na primer, da Kranjska gora ni več Kranjska Gora. Danes pa se mora na primer, učitelj zadovoljiti s stavkom, da so

geografske vsebine v učnem načrtu in učbeniku. Spoznavanje družbe 4 nesporne, pri obravnavanju drugih vsebin pa je treba upoštevati aktualne spremembe. Mar to pomeni, da naj gre v razred s časopisom pod pazduho, ali s posnetki televizijskega dnevnika?

Ko so učitelja z izgovorom, da ima večjo svobodo in samostojnost, pustili na cedilu tudi šolski inšpektorji, se je nekdo vendarle izrecno oklical za njegovega sogovornika: država. Nič več samoupravnega mešetarnjenja in dolgovčenja, država je dedinja celotne preteklosti in utegnita bi biti kos tudi tem novim težavam. Ni dvoma, da so odgovorni vladni funkcionarji v zadnjih 130 dneh največ svojih izjav o šolstvu posvetili prav njegovi ideološki in moralni vlogi. Toda kdor je pozorno prebral vse to, ni bil nič kaj razsvetljen. Takoj v maju nam je bilo postreženo s pluralistično prihodnostjo naše šole. To je bil čas, ko se je pluralizem pojmoval vrednostno še izrazito strpno tudi do preteklosti in se je nekako obetalo, da bo šola segala od marksizma do religije in tu od krščanstva in drugih velikih svetovnih religij do vsakovrstne poganske mitologije. Toda, bolj ko se je bližalo novo šolsko leto, vse manjša je bila ta strpnost. Zavedno ali ne se je začelo govoriti predvsem o trganju vezi šole z marksizmom, kot pozitivna opredelitev šole pa se je začelo predstavljati predvsem krščanstvo, ki naj bi bilo temeljni vzgojni medij za oblikovanje evropskega sloga življenja. Priznati pa je treba, da so bile v zvezi s tem doslej opravljene tudi nekatere pozitivne (zunanje) spremembe, če lahko k temu štejemo ukinjanje predmetov, kot sta STM in DMV, toda niti ene jasne, konkretne zamisli pa ni o tem, s čim ju nadomestiti, niti glede pouka verstev niti glede obveznega, fakultativnega ali interesnega poučevanja verouka.

Poleg vsega je ta zunanost samo del problema, saj se ideološkost šole nikoli ne izraža v celoti le v takih predmetih. Zmeraj se teži tudi k temu, da bi ideologija prežemala celoten pouk, to pa terja od vsakega učitelja ne glede na snov, da se opredeljuje do nekih globljih pojasnitev dobrega, zla, človekovega delovanja in bivanja. Menim, da bi bile kršene elementarne človekove pravice, če bi mladi rod prikrajšali za to, da spozna razliko med dobrim in zlim, da se mu odpirajo dileme o smislu življenja, da spozna različne oblike hrepenenja po svobodi, in kar je bistveno, da jih loči po tem, kako gradijo ali rušijo človeško civilizacijo. Glede tega so izjave vladnih predstavnikov o šoli v zadnjem obdobju vse prej kot usmerjevalno spodbudne, saj je njihova skupna značilnost zavzemanje za nevtralno šolo. Šola pač nikoli ne more biti

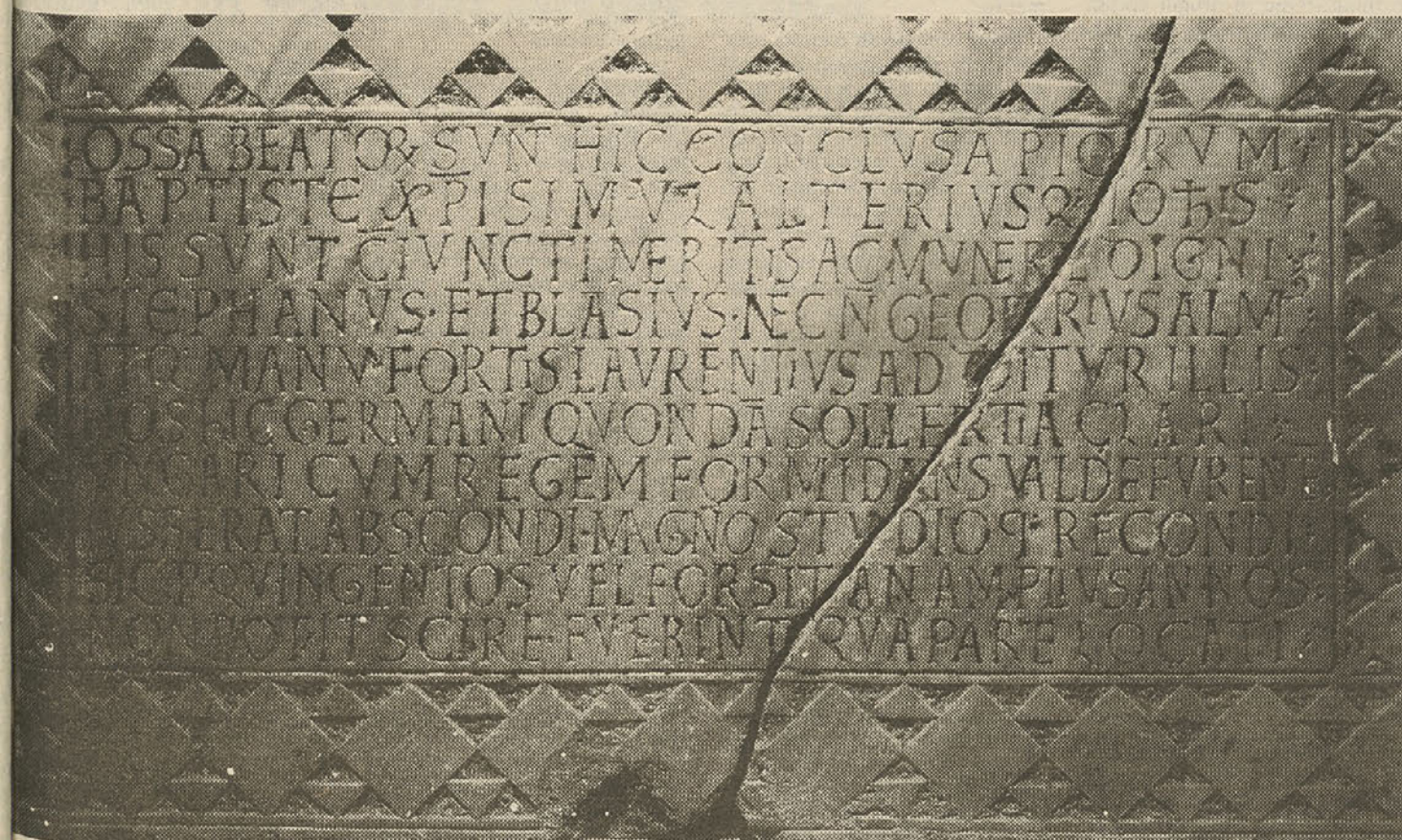
nevtralna, šoli namreč zmeraj za nekaj gre. Prav je, da mladi rod seznanjamo v prihodnje s pluralizmom človeških idej, toda ne brez nekih globalnih vrednot, ki omogočajo v pluralistični strukturi človekovega mišljenja in delovanja ločevati tisto, kar podira, od onega, kar gradi. Predvsem pa si končno želimo šole, ki bo vzgajala z znanjem, in ne z ideološkim navdušenjem ter obredno pohlevnostjo kakršnega koli življenjskega sloga.

Teze o nevtralni šoli so, kot je pokazala razprava na blejskem posvetu, žal že globoko prodrle med učitelje. Priložnostna anketa, ki smo jo o teh vprašanjih opravili na posvetu, niti po številu anketiranih niti po njihovem izboru sicer ne more predstaviti slovenskih šolnikov. Toda njihovi odgovori so se izostreno nagibali k temu, da naj učitelj – vzgojitelj dopušča mlademu človeku popolno samostojnost pri oblikovanju lastnega nazora in življenjskega sloga, brez usmerjanja in pojasnjevanja, razen ko ga učenci za to izrecno ne vprašajo. Poznam nekaj programov učiteljskih gibanj v Evropi, zlasti na njenem Zahodu, pojavljajo pa se že tudi na Vzhodu. Vsem je skupno to, da skušajo šolo opredeliti, pa čeprav s pozivi stanovskim tovarišem, naj mladim pokažejo zablude desnega in levega ideološkega ekstremizma. Zavedam se, da so pri nas vse te stvari danes stokrat težje kot marsikje, saj so ideološko kontaminirane tudi številne civilizacijske vrednote – od medčloveške ali mednarodne strpnosti, spoštovanja in sožitja naprej.

Ali je pri nas v tem kratkem času izogibanja ideološki usmerjenosti šole – to se kaže tako v pedagoški stroki kot v šolskih strokovnih organih in šolski politiki – uspelo tudi učitelja prepričati v nesmiselnost in kvarnost ideološko vzgojnega osmišljevanja pouka? Smo zaradi pretekle monoidološke diktature nad šolo pripravljene reči, da ni ideologij, ki so vredne človeka, in s tem šole? Mar je res rešitev šol in učitelja samo v tem, da so neopredeljeni, da vse razumejo in dovolijo? Za šolsko nevtralnost se lahko resno izjavlja samo izvršna šolska politika, ko skuša tako skrivati čisto določene svoje politične cilje.

Smo mar ob samoumevnosti šolske nevtralnosti in pluralizma izgubili pogum za vzgojo in izobraževanje? Eno je gotovo: ni mogoče pričakovati, da bi se ta pogum ohranil le pri učitelju – vzgojitelju, ker ni mogoče pričakovati, da bi se on ali kdorkoli drug odločal o vzgojni in ideološki opredeljenosti javne šole namesto države. Tisto najmanj, kar mora država jasno povedati svojemu učitelju, je, kaj od njega pričakuje, seveda mora to najprej razčistiti sama pri sebi, kajti veter in jadro koristita le tistemu, ki ve, kje je pristan.

Cerkev San Giovanni in Tuba, zakristija: marmorna plošča z ohranjenim delom Vodolrikovega napisa (12. stoletje)

V letošnji prvi oktobrski številki časopisa smo izbrali slike nekoliko drugače: vse so iz knjige Reka-Timav, monografije, ki skuša iz čim več zornih kotov zajeti podobo tega kraškega vodovja in jo ustvariti takšno, da bi bila pred bralcem čim bolj popolna. Hkrati pa ga povabi, naj se tudi sam odpravi na pot ob tej reki. – Mi smo izbrali le izseke z nje.

dogodki
novosti

Spet »Univerza v Ljubljani«

Univerzitetni svet ljubljanske univerze je na seji 21. septembra sklenil, da se dozdajšnje ime Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani opusti in da se bo univerza odslej imenovala Univerza v Ljubljani.

Sprememba je bila sprejeta na pobudo študentov in visokošolskih učiteljev, ki so v zadnjem letu nekajkrat predlagali ali zahtevali, naj se ime Edvarda Kardelja črta iz imena ljubljanske univerze, obenem pa menili, da bi se univerza imenovala ali po mestu Ljubljani ali po kakšnem izmed slovenskih mož, ki je imel nesporne velike zasluge za razvoj slovenske znanosti ali slovenske kulture. Rektor univerze dr. Boris Sket je povedal, da je bilo prišlo nekaj predlogov za novo poimenovanje univerze in da je ime Univerza v Ljubljani najmanj sporno. Univerzitetni svet je podprl ta predlog. Sprememba imena take ustanove je povezana s stroški (listine z novim imenom, ki jih uporabljajo fakultete in univerza, indeksi itn.), zato je popoln prehod na novo ime določen za maj 1991, dotlej pa se uporabljata staro in novo ime.

Ime ljubljanske univerze je bilo do zdaj že nekajkrat spremenjeno. Iz članka Ane Benedetič, kustosinje na univerzi (Universitas Labacensis, Delo, 24. julija 1990) je videti, da se je poimenovanje univerze po kakšnem državniku kdaj izrabljalo kot ena izmed oblik prizadevanj za nastanek in obstoj univerze v Ljubljani. Začetki visokošolske dejavnosti v Ljubljani segajo v 17. stoletje, začetki akcij za ustanovitev univerze pa so znani iz konca 19. stoletja. V letu 1898 so poslanci kranjskega deželne zboru v takratni avstro-ogrski monarhiji zapisali željo, naj bi se v Ljubljani čimprej ustanovila slovenska univerza z imenom po »avstrijskem cesarju Francu Josipu I.« v upanju, da bodo s tem pospešili ustanovitev univerze. Za časa Avstro-Ogrske vendarle ni bilo mogoče ustanoviti slovenske univerze v Ljubljani (nasprotovanje nemške stranke v kranj-

skem deželnem zboru). V Ljubljani je bila ustanovljena slovenska univerza po razpadu Avstro-Ogrske in z združitvijo južnoslovenskih narodov v Jugoslavijo – je leta 1919 z imenom Univerza Kraljestva Srbov, Hrvatov in Slovencev Ljubljana (latinsko Universitas regni Serborum, Croatorum et Slovenorum Labacensis). V letu 1929, ko je beograjska centralistična oblast namerala odpraviti mlado slovensko univerzo v Ljubljani, je takratni rektor dr. Milan Vidmar pohitel v Beograd zaprositi kralja Aleksandra, naj bi se ljubljanska univerza imenovala po njem; ta je privolil in centralna beograjska vlada univerze s kraljevim imenom ni zaprla; do leta 1941 je ljubljanska univerza imela naziv Univerza Kralja Aleksandra I. (Universitas Alexandrina Labacensis). Med vojno je italijanski okupator raznorodoval Slovence, ljubljansko univerzo pa poimenoval »R. università di Lubiana« – »Kraljeva univerza v Ljubljani«; predavanja so bila do novembra 1943, pozneje le izpiti.

Z osvoboditvijo leta 1945 je bilo delo ljubljanske univerze obnovljeno, njen naslov pa je bil Univerza v Ljubljani (latinsko Universitas Labacensis – naslov v latinščini se je uporabljal do leta 1947, pozneje ne več). Leta 1979 (ob praznovanju 60-letnice nepretrganega delovanja visokošolske dejavnosti na Slovenskem) je ljubljanska univerza dobila ime Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani. Septembra letos je bilo to ime odpravljeno in obnovljeno prejšnje: Univerza v Ljubljani. Ana Benedetičeva v svojem članku omenja, da je krajevna oznaka (Univerza v Ljubljani) v nazivu jugoslovan-skih univerz izvirnejša in za prihodnost primernejša. J. S.

OB 15-LETNICI UNIVERZE V MARIBORU

Častni doktorat akademiku Trstenjaku

Mariborska občinska skupščina je Univerzo v Mariboru razglasila sredi septembra leta 1975 in od takrat je 18. september tudi proznan študentov in profesorjev mariborske univerze. Slovesnosti ob njeni 15-letnici so se v Mariboru začele z imenovanjem magistratov znanosti na Tehniški fakulteti in doktorjev znanosti mariborskih fakultet v Mariborskem gradu. Osrednja slovesnost pa je bila v Kazinski dvorani mariborskega gledališča,

kjer sta ob navzočnosti vseh rektorjev in prorektorjev jugoslovenskih univerz, predsednikov univerz iz Nemčije, Avstrije, Madžarske in Italije, slovenske in mariborske oblasti ter delavcev univerze in študentov govorila Milan Kučan, predsednik Predsedstva Republike Slovenije, in dr. Alojz Krizman, rektor Univerze v Mariboru. Slavnostni govornik je govoril o pomenu dveh univerz na Slovenskem, vso politično javnost pa pozval, naj pri-

pomore k demokratičnemu razpletu krize. Prav tako je opozoril na premišljen dogovor o prihodnji Jugoslaviji. Dr. Krizman je orisal razvoj univerze in povedal, da jo obiskuje tretjina vseh študentov na Slovenskem, na njej je doštudiralo okoli 36 tisoč diplomantov, nad 400 magistratov znanosti in blizu sto doktorjev znanosti.

Na tej slovesnosti so dr. Antona Trstenjaka, znanega svetovnega psihologa, imenovali za častnega doktorja Univerze v Mariboru. Doktorat mu je predal rektor univerze, o njem in njegovem delu pa je govoril akademik Janez Milčinski, predsednik slovenske akademije znanosti in umetnosti. Častni doktorat Antonu Trstenjaku so predlagali na Pedagoški fakulteti v Mariboru – tudi za njegovo znanstveno delo, ki obsega okoli 500 enot, od tega 67 knjig, 325 člankov in 45 recenzij.

ZDENKO KODRIČ

Incident

Pred slovesnostjo v Kazinski dvorani mariborskega gledališča

je bila na Univerzi v Mariboru redna seja skupnosti jugoslovenskih univerz. Za javnost je bila zaprta, kljub temu pa se je častni karjem posrečilo zvedeti, kaj se je dogajalo na zasedanju rektorjev in prorektorjev jugoslovenskih univerz. Dr. Zvonimir Štamparovič, rektor zagrebške univerze, je pod točko »razno« hotel prebrati pismo Neodvisne združenja univerzitetnih učiteljev in drugih znanstvenih delavcev s Kosova. Branja pisma ni mogel dokončati, saj so ga srbski rektorji grobo prekinili. Dr. Štamparovič je po zasedanju izjavil: »Nastal je incident. Pismo ni števila primere na pristinski univerzi. Povedal sem, da so z našimi odpustili tisoč profesorjev, desetov centov ter delavcev s klinike medicinske fakultete. Ko sem hotel povedati še več, so me rektorji srbskih univerz ustavili, podpal me je le rektor ljubljanske univerze. Sramota je, da akademiki niso hoteli poslušati resničnosti s Kosova. Vseeno bom javnost le povedal, kaj se dogaja na Kosovu.«

Z. K.

Priznanja Univerze

Na slovesnosti v Kazinski dvorani SNG Maribor je vodstvo Univerze v Mariboru vročilo zlate, srebrne in bronaste plakete ter zlate znake. Dobili so jih – **ZLATE PLAKETE**: dr. Jože Gričar, dr. Mirko Krizman, dr. Borut Belec, dr. Janko Kralj, dr. Peter Glavič in dr. France Brešar; **SREBRNE PLAKETE**: dr. Janko Čar, dr. Zinka Zorko, dr. Janez Jereb, Nedeljko Kotnik, Ludvik Olas, mag. Janko Plemenitač, dr. Ivan Kavkler in dr. Martin Lipičnik; **BRONASTE PLAKETE**: dr. Amand Papotnik, Pavel Meše, Olga Fratik; **ZLATE ZNAKE** PA: Mihaela Bregant, Bojana Razboršek, Barbara Kolar, Jožica Čeh, Karolina Žurej, Ingrid Zupanc, Alenka Šelih, Irma Hartman, Simona Rožman, Andreja Zakonjšek, Vesna Čančer, Spela Hleb, Marjan Štrkl, Žarko Močnik in Borut Macuh.

Dr. Alojz Krizman, rektor univerze, je naziv zaslužnega profesorja podelil dr. Damirju Kerinu in dr. Jožetu Koropcu, slovesno listino pa Temeljnemu sodišču Maribor.

Z znanstvenih višav na šolska tla

Zborovanje slavistov je tudi letos obsegalo dva predavanja in en izletniški dan. Potekalo je v Ljubljani in udeleženci so si lahko v MGL zgolj za boglonaj ogledali gledališko predstavo, družabni večer pa so jim priredili na Pedagoški akademiji. Učitelji slovenskega jezika iz domovine in zamejstva so do zadnjega kotička napolnili Linhartovo dvorano v Cankarjevem domu. Tam je z velikega zastora dva dni zrl Ramovšev obraz; zborovanje je namreč potekalo ob stoletnici rojstva tega velikega slavista in ob sedemdesetletnici slovenske slovenistike.

Tematika predavanj je bila prvi dan harmonično uglasena na note jezikoslovja; po večini na durovke. Po ustaljeni navadi so poslušalci prisluhnili enim bolj in drugim manj, kar oglašujoče ploskanje so doživeli besede Zinke Zorkove, ki je v referatu Kontrastivni vidiki dialektološkega raziskovanja očrta jezikovno stanje v Porabju in dala vedeti, da ne to ne ono slovensko narečje ne more biti popravek označeno za govorico s primanjkljaji, njegovi posestniki (razumi: govorci) pa za kulturne ubože. Podkrepljeno vrednost narečja ko pristne človekove materinščine je vseboval tudi referat graškega slavista Luka Karničarja o obirskem di-

alektu. Tule ni mesto za povzemanje strokovnih vsebin, vseeno pa s posebno vzgonsko silo uhaja na dan tisto, kar je hote ali ne hote zbujalo različne asociacije. Eno od tega je Slomškovo ime in poudarjeni pomen njegovega pedagoškega, kulturnega in ustvarjalnega deleža. Izstopa iz namerne pozabe – veliko je bilo o njem povedano v referatu Alenke Glazerjeve Slovenska mladinska poezija od Slomška do Župančiča – menda po šolah ne bo več stršil kot tabu in anatema. V pozdravni besedi je predsednica SDS dr. Martina Orožen dejala: »Morda bomo lišali očutke: Prezrli so 100-letnico rojstva Franceta Bevka in izkopali iz ropotar-

nice 19. stoletja A. M. Slomška. Nenamerno. Francetu Bevku je bila izkazana primerna pozornost (spominski posvet primorskih SD spomladi, vseslovenski zbor v Zakojci prejšnjo nedeljo, spominsko predavanje na Seminarju za SJLK za tuje slaviste), uvrščen je v učni program in tako ob Prežihu, M. Kranjcu in C. Kosmaču dobil priznanje. 190-letnice Slomškovega rojstva pa so dolžni spomniti iz več razlogov. Ves slovenski jezikovni prostor je bil deležen njegovih dobrin. Mohorjeve knjige, Drobntine so dosegle vsako slovensko vas, širile slovenski knjižni jezik, utrjevale kulturo izražanja. Prenova obrednega jezika v pridigah in pastirskih listih (prvih v slovenščini) je odmevala vse 19. stoletje. Maribor po njegovi zaslugi letos obhaja 130-letnico visokega šolstva. Nenazadnje pa je bil tudi eden prvih izvrstnih slovenskih pedagogov – tudi v mladinski poeziji. Malce hudomušno je dodala: »In morda bo edini blaženi med slovenskimi književniki.«

(desetletji!!!), preveč očitna usodna. Stroka namreč naprduje v diru, in kdor ne ujame njenega galopa, je obsojen na ohromelost.

Da si učitelji take boleznijo ne želijo, je pokazal tudi obisk zborovanja zadnji dan popoldne, ko so bili na vrsti referati iz daktike. Le malo je namreč učiteljev materinščine, ki se ne bi želele usposobiti za prenašanje strokovnih znanstvenih višav na šolska tla. Na letošnjem zborovanju so jili o praktičnih rečeh spregovorili Olga Kunst-Gnamuš (Pisno sporočanje kot predmet mednarodnih primerjalnih raziskav), Božidar Krakar-Vogel (Kako uresničevati temeljne književnovzgojne cilje in Vinko Cuderman (Vprašanje interpretacije v srednji šoli). O tem, kakšne so bralne sposobnosti in sporočanske zmognosti učencev v osnovni šoli je na poslali raziskave poročala Alenka Kozinc. Kaj pomeni asimilacijski pritisk in kako se mu je moglo upirati, je iz izkušenj dvojezičnih šol v Špetru pripovedovala njen ravnateljica Živa Gruđen.

V orisu slovenske ženske lirike si je v referatu Irene Novak-Popov prislužila dostojno mesto Ljuba Šorli-Bratuž, Gregor Kocijan je otrese prah s pripovedništva Andreja Budala. Mineva namreč stoprvo leto od Pastuškinovega rojstva in čas bi že bil, da njegov Krizež pot Petra Kuplenika najde v literarni zgodovini zasluženost mesto.

Zborovanje, ki je ob referatih zahtevalo miselne preskoke iz žive aktualnosti (Pravila slovenske pravopisa; Viktor Majdič, Jože Toporišič) daleč k protestantizmu (referentka Majda Merše), je od poslušalcev terjala kar nekaj napa, a rečeno je bilo, da je ta potreben in nujen, in otopilo blagohotno željo predsednika SD, naj bi obiskovalcev ne utrudilo preveč. Nekateri je drugih ni, za vse slaviste pa je zborovanje edini vir skupnega strokovnega spopolnjevanja. Glasno je bilo povedano, da bo treba hitro poskrbeti za redno podiplomsko izobraževanje vseh, saj bo sicer razlika med vedenjem zdajšnjih diplomantov in tistih, ki so tudi končali pred desetletjem

Na zborovanju je bila odlična beseda namenjena Bartolomeju Alamutu (Miran Košuta). Dark Dolinar je razgrnil literarnozgodovinske metode raziskovanja slovenske književnosti. Tine Lgar je govoril o razvoju slovenske dialektologije kot lingvistične geografije po Franu Ramovšu, Martina Orožen pa o trajni aktualnosti zgodovinskega in dialektološkega raziskovanja slovenskega jezika. Teodor Domej je v referat zajel stanje slovenskega jezika na Koroškem v 18. stoletju, Marko Jesenšek pa različne valne skladenjske vzorce v vzhodnoslovenskem in osrednjoslovenskem knjižnem jeziku 18. stoletja.

Praznično besedo, oprto na zgodovinski razvoj slovenske slovenistike, je njeni 70-letnici namenila Breda Pogorelec. Zborovanje sta s pomembnimi besedami pozdravila tudi ljubljanski župan in minister za Slovence po svetu. Končalo se je z izleti po Sloveniji; z enim celo h geometričnemu središču dežele in v njen kulturnozgodovinsko okolico.

BERTA GOLOB

Odbori za šolstvo pri slovenskem parlamentu

Slovenska skupščina je ustanovila več komisij in odborov za posamezna področja. Enaki odbori so ustanovljeni pri vsakem od treh zborov, delovali pa bodo predvsem skupaj, na ravni Skupščine Republike Slovenije; med njimi sta tudi odbor za visoko šolstvo in odbor za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo. Drugi odbori so še za mladinska vprašanja, za kulturo in varstvo kulturne dediščine, za raziskovalno delo in tehnologijo itn.

Člani odborov

● **Odbori za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo:** odbor družbenopolitičnega zbora – predsednik Ciril Kolesnik; člani: Maria Pozsonec, Franci Pivec, Bogomir Vaupotič in Žarko Fregelj; odbor zbora občin – predsednik dr. Avguštin Mencinger; člani: Vojka Štular, Isabella Flego, Miloš Urbančič in Marcel Štefancič; odbor zbora

zdrženega dela – predsednik Jože Zupančič; člani: Ivo Daneu, Rudi Moge, Vlasta Sagadin in Angelca Žerovnik; odbor na ravni Skupščine RS, ki mu predseduje Jože Zupančič.

● **Odbori za visoko šolstvo:** odbor družbenopolitičnega zbora – predsednik dr. Stanko Buser; člani mag. Dušan Semočič, dr. Ciril Ribičič, Tone Peršak in Spomenka Hribar; odbor zbora občin – predsednik Ivan Bizjak; člani: Stanislav Bevc, Marjan Mlaker, Peter Jamnikar in mag. Ervin Anton Schwarzbartl; odbor zbora združenega dela – predsednik dr. Janez Remškar; člani: Franc Boštjančič, Dejan Murko, Roman Jakič in dr. Dimitrij Mikuš; odbor na ravni Skupščine RS – predseduje mu dr. Stanko Buser.

Odbori za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo naj bi predvsem preučevali zakone, spremljali uresničevanje politike in zakonov iz predšolske vzgoje,

osnovnega in srednjega šolstva ter športa, razpravljali o nacionalnih programih teh področij, o organiziranju teh dejavnosti, o financiranju in drugih vprašanjih. Odbori za visoko šolstvo pa naj bi vprašanja visokega šolstva obravnavali glede na zakonodajo, financiranje, organiziranje, oblikovanje razvojnih usmeritev in nacionalnega programa ter (enako kot drugi odbori) dajali pobude in mnenja Skupščini RS, njenemu izvršnemu svetu in upravnim organom.

Na prvi seji je skupščinski odbor za visoko šolstvo 24. septembra podprl predlog Zakona o ustanovitvi visoke pravne šole v Mariboru (s sprejetjem tega zakona bo zdajšnja višja pravna šola v Mariboru prerasla v visoko), odbor za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo pa je 25. septembra na prvi seji predvsem govoril o svojem namenu. Med drugim je bilo omenjeno, da bo ali da naj bi postal eden izmed konkurenčnih nosilcev za-

konodajnih pobud v parlamentu – tu naj bi usklajevali pobude iz šolstva in športa, ki se oblikujejo v upravnih organih in parlamentu.

Poleg omenjenih nanovo ustanovljenih skupščinskih odborov za vzgojo in izobraževanje delujejo tačas še organi, ki jih je bila za prehodno obdobje v letu 1990 ustanovila lani decembra Izobraževalna skupnost Slovenije. Pri republiškem izvršnem svetu so – kot posvetovalni dediči ukinjene izobraževalne skupnosti Slovenije – odbori za visoko šolstvo, za srednje šolstvo in osnovno šolstvo, pri slovenski skupščini oziroma njenem izvršnem svetu pa deluje še Svet za vprašanja vzgoje in izobraževanja. Ta se je sestal v četrtek, 4. oktobra, in pod predsedstvom Nika Žibreta govoril o vprašanjih nacionalnega šolskega programa in težkih finančnih razmerah v šolstvu.

J. S.

Časopisni svet: Vladimir Tkalec, predsednik, Milica Antič-Gaber, Justi Kavšek, Zdenko Kodelja, Janez Sušnik, Slava Šarc, Marija Velikonja, Iztok Vilič, Jože Zlahtič.

Direktor: Stanko Šimenc.

Uredništvo: Stanko Šimenc, glavni urednik, Marjana Kunej, odgovorna urednica, Lučka Lešnik, novinarka – urednica, Tea Dominko, tehnična urednica. Naslov uredništva in uprave: Poljanski nasip 28, tel.: 315-585, poštni predal 21, Ljubljana 61104. Rokopisov in fotografij ne vračamo.

Naročnina za leto 1990 znaša 200 din za posameznike in 400 din za organizacije. Za upokojene prosvetne delavce in študente pedagoških smeri znaša naročnina 140 din na leto. Posamezna številka stane 10 din. Številka tekočega računa: 50101-603-46509.

Tiska ČTP Ljudska pravica, Y ISSN 0033-1643. Po mnenju Republiškega komisija za vzgojo in izobraževanje je časnik »Prosvetni delavec« prost temeljnega prometnega davka od prometa proizvodov (glej 7. točko 1. odstavka 3. člena zakona o obdavčevanju proizvodov in storitev v premetu).

prosvetni
delavec

MEDNARODNI UČITELJSKI SEMINAR V KOŠICAH

Vsi bi radi v demokratično in večkulturno Evropo

Dogodki, ki so se zvrstili v manj kot letu dni v srednji in vzhodni Evropi, so povsem spremenili politično podobo tega dela stare celine. V večini držav realnega socializma – članic razpadajočega Varšavskega pakta in Sveta za ekonomsko vzajemnost (SEV), še nedavno pod politično prevlado Sovjetske zveze, se od lanskega oktobra do decembra dobesedno sesuli totalitarni režimi. To se seveda ne bi zgodilo tako hitro, če ne bi Sovjetska zveza zaradi vse teže obvladljive ali bolje rečeno naraščajoče lastne politične in gospodarske krize dvignila roke s svojega imperija »socialistične skupnosti«. Prepustila ga je dusodi in tekmovalnemu bloku Zahodnega sveta.

Tako so se v državah, ki so se do nedavnega imenovala socialistične in so bile ukrojene po ameriških boljševizma, po več kot desetletjih ljudje tako rekoč čez noč znašli v razmerah, ki so bile treba prevzeti krmilo svoje roke. Enopartijske vladavine so zamenjale večstrankarske parlamentarne demokracije, tem pa so se v teh deželah poslovili tudi od ene same nedoklone ideologije.

V takšnih okoliščinah so se znašli tudi učitelji, ki so se izobraževali za svoj poklic v idejnem enoumju marksizma-leninizma. Svoje delovne in življenjske izkušnje so si pridobivali, čeprav tako rekoč sredi Evrope, v državi, ki je bila del civilizacijskega okolja, ki so mu nekoč pripadale. Vse to je dalo v njihovo pravo mesto v deželah realnega socializma.

Nagle politične spremembe so odprle narodnostne, jezikovne in verske spore, ki so jih prejšnji režimi prikrivali z ideološkimi konstrukti o nekonfliktni socialistični družbi, pravičnosti in enakopravnosti.

Do preteklega jeseni so vzgojnoizobraževalni smotri v teh državah temeljili na uradni ideologiji. Njeno uresničevanje je bilo temeljito nadzirano. Seveda se je v vsaki državi zavedala, da je občenci spoznavajo dve vrsti resnic in vrednot: uradne v šolah in precej drugačne v družini – te pa so se precej razlikovale od predpisane socialistične vzgoje. Učencem so morali govoriti celo takšnih nesmislih, da se npr. vzhodni Nemčiji oblikuje nov »socialistični narod«, drugačen od tistega v Zahodni Nemčiji. Podobne teorije o enotnem sov-

jetskemu narodu so razglašali tudi v Sovjetski zvezi. Sicer pa so goreči unitaristi pri nas še nedavno sanjali o prihodnosti enotnega jugoslovanskega naroda, ki naj bi se zvaril v talilnem loncu »zajedništva« narodov in narodnosti Jugoslavije.

V šolah Vzhodne Evrope je bila dovoljena ena sama uradna resnica, in tej so se morali učitelji povsem podrežati. Spremembe družbenih sistemov so odplavile tabuje in neuresničljive realistične vrednote. Mnoge učitelje so te spremembe zmedle, vznemirile pa so jih tudi nekatere poteze novih šolskih oblasti, ki bi rade vrnilo šolstvo v stanje pred 45 leti. Marsikdo si zato tudi ne upa povedati svojega mnenja ali pa ni povsem prepričan, da gre v resnici za demokratično in svobodno miselnost. Nekatere poteze državnih organov in njihove zamisli o preobrazbi šolskih sistemov nimajo kaj dosti skupnega s pojmovanji o demokratičnem šolstvu, kakršno poznajo v deželah razvitega Zahoda, npr. v Skandinaviji, Švici in Veliki Britaniji. Med prednostnimi nalogami izobraževalne politike v vzhodnoevropskih državah sta zamenjava ideoloških vzorcev in odpiranje možnosti za zasebnost posameznih delov šolstva, od predšolske vzgoje navzgor. V zasebnih vrtcih in šolah vidijo možnost za nove vire financiranja in zboljšanje učiteljskih plač. V ČSFR so namreč po uradnem tečaju osebni dohodki vsaj štirikrat nižji od povprečnih plač naših učiteljev. Ker imajo povečini stare, slabo opremljene šole, učitelji pa so že povsem obubožali, je razumljivo, da nekritično razmišljajo o širši privatizaciji šolstva.

Ta vprašanja so ves čas prevladovala na mednarodnem seminarju učiteljev v Košicah. Pripravili so ga Evropski komite WCOTP (Svetovne konfederacije organizacij učiteljskega poklica), Slovaška zveza učiteljev in Sindikat izobraževanja in znanosti Slovaške. Nekaj več kot 100 udeležencev je štiri dni obravnavalo temo Izobraževanje za demokratično in večkulturno Evropo. Med 40 udeleženci iz tujine so bili tudi zastopniki UNESCO, ILO in Sveta Evrope. Na seminarju naj bi ugotovili, koliko in kako lahko šola in učitelj pripomoreta k razvoju in utrjevanju demokratičnih družb v različnih kulturnih okoliščinah.

Intenzivne oblike seminarjskega dela, kot so panelne razprave, delo v skupinah, obiski šol in pogovori z učiteljskimi zbori ter javna tribuna, so ne le omogočale, temveč prav izvale nastop vsakega udeleženca seminarja. Tako so bili obravnavani šolski sistemi, upravljanje – financiranje šolstva; cilji, vsebine in metode izobraževanja; položaj in delovne razmere učiteljev, odgovornost in vloga njihovih organizacij po Priporočilu UNESCO/ILO iz leta 1966 o položaju učiteljev.

Posebno zanimiva je bila javna tribuna. Na njej je sodelovalo poleg udeležencev seminarja tudi 150 domačih učiteljev z vseh stopenj šolstva. Zelo razgreta je bila polemika, ki jo je povzročil nastop gosta, podpredsednika federalne vlade, sicer slovaškega krščanskega demokrata. Govoril je o posledicah dolgotrajnega ideološkega totalitarizma in podarjal, da se mora Slovaška kot dežela s krščansko kulturno tradicijo vrniti h krščanskim vrednotam, kajti samo tako bo mogoče zaježiti razkroj morale in širjenje kriminala, mamil, pornografije in drugih pojavov, ki s porabniško miselnostjo zaradi odprtih meja nemoteno priteka v deželo. Ko je govoril o svetovnonazorski vzgoji in utrjevanju krščanske kulture v duhu slovaškega zgodovinskega izročila, je izzvenel njegov nastop kot nova ideološka zasnova šolstva zdajšnje oblasti. Ministrstvo nastop je sprožilo številne ugovore tujih in domačih udeležencev tribune. Na koncu je pod-

predsedniku vlade zmanjkalo tehtnih utemeljitev, zato je v zadregi pojasnil: »da ni za novi ideološki totalitarizem«, ter se opravičil, »da ima še druge nujne obveznosti«, in odšel.

Gostje iz Francije, Švedske, Švice in Velike Britanije so opozorili na nevarnost, da bo nova oblast ob izgonu ene ideologije pripeljala drugo. Ugleden švicarski protestantski izobraženec iz Ženeve je omenil deklaracijo o človekovih pravicah in poudaril, da mora biti šola v demokratični družbi laična in strpna do vseh svetovnih nazorov in političnih prepričanj. To pomeni, da ne bi smela biti pod verskim vplivom. Tudi drugi razpravljalci so mu pritrdili in svarili pred novo ideologizacijo šole v Vzhodni Evropi. Menili so, da morajo tudi zato postati učiteljske organizacije in sindikati povsem neodvisni od političnih strank. To pa pomeni, da ne bi smele biti pod tutorstvom in vplivom splošnih sindikalnih zvez ali konfederacij, ki sindikate posameznih dejavnosti in poklicev rade paternalistično varujejo pod svojim dežnikom.

Lahko rečemo, da je bil seminar v Košicah zgled strpne in nevsiljive izmenjave mnenj in izkušaj med organizacijami učiteljev iz raznih delov Evrope. Stališča, ki so se izoblikovala na njem, bodo prav gotovo pripomogla k demokratizaciji šolstva v vzhodnoevropskih državah, veliko spoznanj in opozoril pa je poučnih tudi za nas.

BORIS LIPUŽIČ

Mortarium iz Štivanja iz poznega republikanskega ali poznega Avgustovega časa

PIŠE: DR. SAVIN JOGAN

Narod in narodna zavest danes

Znana je ocena, da smo Slovenija z intenzivnim kulturnim delovanjem (in z drugimi oblikami narodnega življenja) več kot leti ne le ohranjali pripadnost svojemu narodu, temveč po vsej celoti nadomeščali (substituirali) državo in njene ustanove. Narodna zavest je bila in je še danes pomembna sestavina tako pojmovane pripadnosti, vendar pomeni več od tega: jasno odločitev in javno izražanje občutka stvarne pripadnosti svojemu narodu, in vsebuje pripravljenost in delovanje za njegov obstoj in vsestranski razvoj. Z močnega vidika vsekakor gre za določeno razmerje med poudarjanjem ožjih (osebnih, zasebnih, družinskih) in širših, družbenih interesov, pri katerem so drugi praviloma pomembnejši ali jih vsaj ne smejo ogroziti posamezni (v pretirani obliki celo egoistični) interesi.

V teh prizadevanjih je odnos do jezika nekega naroda gotovo precej stvar širših odnosov skupni državi (jezikovna praksa v JLA – mimo poveljevanja in vojaškega pouka, za katera po zakonu velja izjemoma izobehvaščina kot skupni jezik; jezikovna praksa naših diplomat-

tudi carinskih uslužbencev ipd.); mnogo bolj pa je pravilna usmeritev v tem okviru stvar odgovornosti in zavesti pripadnikov našega naroda kot pomembnega kazalnika naše narodne zavesti.

Pri pouku bi kazalo opisati in razčleniti stanje glede rabe in odnosa do jezika v domačem okolju: prevodi filmskega besedila in reklam, poimenovanje podjetij, trgovin in lokalov, športni in aktivistični jezik, ki postaja zaradi svoje izpraznjenosti vse bolj nerazumljiv. Pogovoriti bi se kazalo, kako stanje, ki povečini ni ustrezno, zboljšati, poglobiti in pogoste napake odpraviti. Ali ni tudi vsakdanji pogovorni jezik učencev (od »full« do »cool«) potreben kakšne prevetritve? Tu iščemo naslonke za zorenje jezikovne zavesti in kulture.

Poučen je primer napisov na vojašnicah: kljub številnim zahtevam v zadnjih tridesetih letih se je šele v zadnjem času pojavila pripravljenost, da bi bili ti napisi večjezični. Ob novih kritikah in v povezavi z jezikoslovci je bila na koncu najdena prava rešitev: napisi v štirih enakopravnih jezikih (in dveh pisavah), pri čemer je v naši republiki slovenski na prvem mestu. Vendar pa se v praksi še zmeraj ohranja en

jezik kot prvi in uradni.

● **Spoznavanje narodove preteklosti** je in ni zgodovina, ki se je učimo v šoli. Gre za obdobja in dogodke (omenjeni so v učbeniku), ki nas morejo navdati s ponosom, da pripadamo našemu narodu, vendar jih ne smemo jemati le kot obliko lastne hvale. Pomembni so takrat in toliko, da nam tudi še danes pomagajo vztrajati ali delovati pri razvijanju ustvarjalnih moči ali vztrajnosti naroda, prizadevanjih za njegovo enakopravno uveljavljanje v svetu in za svobodno ter bogato življenje in delo njegovih pripadnikov. Taka obdobja, dogodki in dejanja so moralno in človeško vredna za nas toliko, kolikor nam tudi osebno pomenijo merilo, po katerem presojamo svoje današnje ravnanje in vedenje. Naš osvobodilni boj je bil npr. že po svoji zasnovi in pojavi napredno dejanje. Mnoge izvirne rešitve (demokracija, pluralistična širina OF na začetku, neposredne volitve 1943 v slovenski parlament, razvito kulturno in znanstveno življenje, narodna vojska) pa niso le hvale vredni spomin, temveč dosežek, ki glede na razmere tudi za današnje življenje ni zanemarljiv (npr.

oblikovanje poveljniškega kadra in poveljevanje v partizanskih enotah idr.). Politična strnitev vseh resnično narodnih sil in razvoj nove slovenske zavesti sta nam danes prav tako potrebna tako za uveljavljanje vseh narodnih ustvarjalnih sil kot za enakopravno uveljavljanje naroda v okviru Jugoslavije in v svetu.

● Podobno vrednost v krepitvi narodne zavesti ima naš odnos do kulture in narodne (tudi naravne) dediščine.

Če smo zrel narod, se moramo do narave, naravnih bogastev in plodov dela prejšnjih rodov vesti kot dobri gospodarji, jih ohranjati, včlenjevati v sodobno okolje in povezovati s sodobnimi prizadevanji. Tu je treba razlikovati odnos do prave dediščine in do raznih novodobnih ponaredkov ali priredb, ki večinoma iz pridobitniških razlogov ohranjajo samo lupino ali približno podobnost, v resnici pa so daleč od prave narodne in ljudske stvarjalnosti (narodnozabavna glasba idr.).

Poučno bi bilo pogledati naš skupni odnos do zemlje kot nadomestilnega bogastva: kako jo obdelujemo, kje gradimo hiše in tovarne (včasih ob vznjožjih gričev in pobočjih), danes pa po-

Pobude Zavoda Republiške Slovenije za šolstvo

Spremembe, ki so nastale v Sloveniji v zadnjem letu, zelo vplivajo tudi na vzgojo in izobraževanje. Pri teh zavzeto sodeluje tudi Zavod RS za šolstvo, kot osrednji nosilec pedagoške službe pa pozorno spremlja vsa dogajanja v šolstvu.

Slovensko šolstvo se postopoma približuje evropskim modelom, kar zadeva strokovne in sistemske rešitve; to bo ustvarilo tudi možnost za doseganje evropskih standardov izobraževanja. Pojavlja pa se precej nejasnosti, zlasti o novih zakonskih rešitvah, organiziranosti in financiranju šolstva, pa tudi o spremembah pri pouku zgodovine in celotnega družboslovja, prenovi programov, mreži šol in.

Omenjenim nejasnostim se pridružujejo še zahteve lokalnih oblasti in vodstev nekaterih krajevnih skupnosti, da bi tako kot v preteklosti odločali o uporabi šolskih prostorov in celo vplivali na šolske programe. Tako potekajo v šolah razne politične in neizobraževalne strokovne prireditve, seminarji, shodi, volitve, v zadnjem času pa tudi verske dejavnosti.

Vse to povzroča pri uporabi šolskih prostorov hude težave in otežuje ustvarjalno delo v miru in ustaljenosti, ki sta odlični dobrega in urejenega šolstva.

Zavod RS za šolstvo je v skladu s svojo vlogo in odgovornostjo pripravil vizijo razvoja slovenskega šolstva in strokovne podlage za pripravo programa razvoja izobraževanja v Sloveniji, ki bi ga morali financirati v sklopu novega sistema javnih financ. Pričakujemo, da bo Skupščina republike Slovenije gradivo Zavoda upoštevala kot strokovno izhodišče pri sprejemanju potrebnih zakonskih in planskih dokumentov.

Predmetne skupine strokovnjakov Zavoda RS za šolstvo pripravljajo prenovu programov. Pri tem bodo upoštevali sodobna spoznanja pouka posameznih predmetov v svetu in doma. Nove programe pa bo po utečenem postopku sprejemal Strokovni svet za vzgojo in izobraževanje R Slovenije in šele nato bodo vpeljani v šole.

Predlagamo, da Republiški sekretariat za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo razglašata šolo s pripadajočim prostorom za šolsko območje, ki ima svojo samostojnost, in kjer niso dovoljene politične, vojaške, verske, policijske in podobne dejavnosti. Te naj potekajo drugje ali v posebej za to organiziranih šolah. Obenem predlagamo, da se v šole zaradi varnosti otrok bistveno omeji dostop tujim osebam, različnim akviziterjem in anketarjem – po Konvenciji o zaščiti otrok in varstvu osebnih podatkov.

Da se ne bi s tem nujnim ukrepom pretrgale vezi med šolo in njenim okoljem, je treba natančno določiti pristojnosti in odgovornosti ravnatelja in sveta šole pri odločanju o dejavnosti, ki bodo potekale v šoli v korist otrok, krajanov in izobraževalnega procesa.

DR. SREČO ZAKRAJŠEK

Nova založba

3. oktobra je predstavil publicistično dejavnost Zavoda RS za šolstvo, njegov Založniški center. Letos je izdal že več kot dvajset priročnikov in učbenikov, in sicer takšnih, ki se jih založbe zaradi nizkih naklad (in

zaslužkov) praviloma otepajo. Posebnost nove založbe se kaže v hitrem poslovanju, saj preteče od oddaje rokopisa do izida publikacije komaj mesec dni. Založba predvsem spodbuja številne učitelje, da uredijo zapiske in tako svoje didaktične izkušnje sporoče kolegom. O tej založbi bomo še pisali.

je bistveno to, da nikoli nismo razvijali programov nekakšne »velike« Slovenije in da tudi zedinjena Slovenija ni pomenila pohlepa ali teženj po tujih, z Nemaščini naseljenih ozemljih (čeprav so pred davnimi stoletji živeli na mnogo širšem prostoru od današnjega). Šlo je za nujno strnitev vseh delov narodnega telesa, da bi se tako sploh lahko ohranilo in razvijalo. Podobno usmeritev ima danes zamisel o enotnem slovenskem kulturnem prostoru, ki seveda vsebuje tudi težnje po tesnejšem gospodarskem povezovanju. S približevanjem uresničitve združene Evrope (v začetku devetdesetih let) pa ta zamisel že pomeni odpiranje novih poti sodelovanja in povezovanja, ki presegajo politične meje držav in jih s tem odpravljajo kot ločnice kulturnih, gospodarskih in drugih tokov v sodobnem svetu (»Evropa regij«).

Priporočena literatura:

– Janko Pleterski, n. d., str. 135–404.
– Momčilo Zečević, Na zgodovinski prelomnici. Slovenci v politiki Jugoslovanske države 1918–1929. I. knjiga. Založba Obzorja, Maribor 1986.

doma drugje

Poziv k človečnosti in razumu

Klub koroških Slovencev v Ljubljani, ki združuje rojake, ki so po plebiscitu morali zapustiti koroške domove, njihove potomce in prijatelje koroških Slovencev, je z ogorčenjem sprejel novico, da koroške in celovške oblasti do začetka šolskega leta niso poskrbele za dvojezični pouk otrok, katerih starši se združujejo v Inicijativno staršev za javno dvojezično šolo v Celovcu.

Znano je, da je po večletnem prizadevanju slovenskih in nemških staršev tako pravico do dvojezične osnovnošolske vzgoje potrdilo decembra 1989 avstrijsko ustavno sodišče, junija 1990 pa s posebnim zakonom še avstrijski parlament. Zato se nam zdi nesprijemljivo zavlačevanje koroškega deželne šolskega sveta pod predsedstvom koroškega deželne glavarja ter strankarsko predvolilno sprevedanje na račun in v škodo k dvojezičnemu pouku prijaviteljih otrok ter njihovih staršev; to je dve materi prisililo k uporabi gladovalne stavke kot skrajnega sredstva v boju za pravico do mirnega otroštva in vzgoje v strpnem ozračju.

Ko izražamo svojo solidarnost z njunim in njihovim pravičnim bojem, pozivamo koroškega deželne glavarja in celovškega župana, da brez odlašanja ures-

ničita takojšnji začetek javnega dvojezičnega pouka slovenskih otrok v Celovcu. To ne bo le izpolnitev njihove pravice, potrjene s sodbo avstrijskega ustavnega sodišča, temveč tudi korak k boljšemu sožitju med obema narodoma na Koroškem in izpolnitev slovenskih obljub, ki so jih pred sedemdesetimi leti koroške oblasti, tedanji deželni glavar in deželni zbor dali koroškim Slovincem v boju za slovenske glasove ob plebiscitu.

Od slovenske vlade pričakujemo, da bo tudi tedaj, če bo javni dvojezični pouk v Celovcu posredovala pri koroški deželni vladi in pri avstrijski zvezni vladi, če bo potrebno pa tudi pri jugoslovanski zvezni vladi in pri mednarodnih forumih, saj je izpolnitev manjšinskih pravic temeljni pogoj za nadaljnji razvoj vsestranskega sosedskega sodelovanja. Pozivamo tudi ljubljanskega župana, da posreduje pri županu prijateljskega mesta Celovec, naj končno zagotovi ustrezne možnosti za delo javne dvojezične šole.

Ljubljana, 11. 9. 1990

predsednik Kluba koroških Slovencev v Ljubljani
akademik prof. dr. BOGO GRAFENAUER

Evropski strokovnjaki o pismenosti danes

Od 9. do 12. oktobra letos bo na Bledu šesta evropska konferenca direktorjev institutov za pedagoške raziskave. Osrednjo temo srečanja **Pismenost in osnovno izobraževanje na predvečer 21. stoletja** – Unesco je leto 1990 razglasil za leto pismenosti – bodo obravnavali strokovnjaki iz več kot 33 držav. Temeljni namen konferencie je pospeševati in razvijati komunikacijo in sodelovanje med raziskovalnimi

instituti, ki se po Evropi ukvarjajo z izobraževanjem. Glavni organizator Pedagoški inštitut iz Ljubljane bo s konferenco označeval 25 let svojega delovanja, pri pripravi pa sodelujejo še Slovensko društvo pedagogov, Zamtes in Cankarjev dom iz Ljubljane.

Omenjena konferenca je ena najpomembnejših, ki jih prireja Svet za kulturno sodelovanje, ki v Svetu Evrope skrbi za izobraževanje, kulturo, kulturno dediščino in univerzitetno sodelovanje.

L. L.

Zahteve angleških učiteljev

Kaj upoštevati pri spremembah učnih načrtov

Nacionalna zveza učiteljev Anglije in Walesa je izdala dokument Strategija za učni načrt, v katerem so izražena mnenja o vladnih predlogih za spremembo šolskih programov. Drugegačen odnos do okolja ter gospodarski in tehnološki razvoj zahtevajo spremembe učnih načrtov, ki so čedalje večji izziv za šolstva tega desetletja. Nacionalna unija upa, da bo s tem dokumentom pospešila široko razpravo o svojih predlogih.

V predlogu je 10 točk, ki zadevajo učitelje in učne načrte.

1. Učni načrti na vseh šolskih stopnjah morajo pospeševati demokracijo v teoriji in praksi.

2. Temelji naj na enakih možnostih za vse učence, zlasti pa spoštovati in priznavati jezike in kulture manjšin.

3. Pospeševati in spodbujati morajo vsakogar za učenje, ki naj poteka vse življenje. To pomeni, da bo učni načrt dajal možnosti za uspeh vsem, ne pa le izbrancem.

4. Odločitve o učnih načrtih ne smejo biti samo v pristojnosti vlade ali skupine izbranih ljudi; postopek mora biti pristno pluralističen.

5. Pri odločanju o učnih načrtih morajo sodelovati starši, lokalne skupnosti, cerkve, delodajalci in učenci tako kot država in učitelji.

Učitelji morajo priznati pravice vsakega od teh delov družbe glede na njihov odnos do učnih načrtov. Priznati morajo, da so v demokraciji odgovorni ljudstvu.

6. Učitelji po svojih organizacijah sodelujejo pri odločanju o učnih načrtih šol na državni, regijski in krajevni ravni.

7. Zato, da bi bili pri uresničevanju učnih načrtov učinkoviti, morajo biti dobro usposobljeni, med delom pa se redno strokovno izpopolnjevati.

8. Učitelji morajo imeti glavno vlogo pri ocenjevanju in testiranju učencev.

9. Za odločitve o uresničevanju učnih načrtov naj bodo pristojni ravnatelji in vsi učitelji.

10. Učiteljski sindikati oziroma njihove organizacije morajo spoznati pomembnost svoje vloge pri oblikovanju učnih načrtov in vzgojnoizobraževalnih ciljev ter se zavedati, da bodo s sremljanjem poklicnih vidikov dela lahko dobili javno podporo ter dosegli višje plače, boljše delovne razmere in višji položaj.

B. L.

Sindikat mora utrditi učiteljevo samostojnost

Srečanje učiteljev z območja Alpe-Jadran

Sindikat javnih služb in sekcija šolskih sindikatov iz Celovca sta konec letošnjega maja pripravili srečanje učiteljev z območja Alpe-Jadran. Učitelji iz Avstrije in Italije je bilo zelo veliko, Bavarci so svojo odstopnost opravičili, Slovenijo pa sta zastopala Aleksander Klinar in Vladimir Tkalec, sekretar RO Sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti Slovenije.

Prvi dan srečanja je šolski nadzornik Adolf Raup sprgovoril o pouku italijanskega jezika na Koroškem, šolski nadzornik Franz Wiegeler pa o pouku slovenskega jezika na Koroškem. Dr. Gerwin Müller je predstavil organizacijo šolskih sistemov Alpe-Jadran v sklopu Evropske skupnosti. Udeleženci so se seznanili z zasnovo razvoja vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji do leta 2000 (poročevalec prof. Aleksander Klinar), z vlogo nemškega jezika v Severni Italiji (poročevalka Maria Serene Tiella) in z različnimi šolskimi sindikati na območju Alpe-Jadran. O tem, kako deluje sindikat v Sloveniji, je spregovoril Vladimir Tkalec.

Drugi dan srečanja smo obiskali dvojezično osnovno šolo v Bilčovsu, organizatorji pa so pripravili tudi srečanje z zvezno šolsko ministrico Hilde Havlicek.

Podobna srečanja naj pripomorejo k boljšemu medsebojnemu razumevanju na jezikovnem področju, še posebno med učitelji. Zaradi skupnih gospodarskih in družbenih koristi v prostoru Alpe-Jadran in Evropske skupnosti bomo morali različne šolske sisteme uskladiti. In kakšna je pri vsem tem vloga sindikata?

Ta mora utrditi učiteljevo samostojnost. Dogovorili smo se, da si bomo v prihodnje pomagali, pri tem pa nas meje ne smejo ovirati. Uveljavili bomo učiteljeve pravice, četudi z vsesplošno stavko na območju Alpe-Jadran.

Adolph Raup je poudaril, da je naloga šole odstraniti ovire, ki jih povzroča nerazumevanje jezika. Zato je nujno poznati tudi jezik sosednjih držav. V Beljaku so že naredili prvi korak: letos so vpeljali italijansko kot fakultativni predmet od tretjega razreda. Adolph Raup je opozoril na neustrezne učbenike, pričakuje pa, da jih bo v prihodnje skupnost Alpe-Jadran pomagala zboljšati. Zavedajo se, da s tem še bolj obremenjujejo otroke in njihov prosti čas, zato so se odločili, da skrajajo pouk telesne vzgoje. Naslednje šolsko leto bodo v šole vpeljali t. i. dunajski model in ga opazovali štiri leta. Ta model temelji na italijanski, od njega pa pričakujejo boljše poznavanje kulture sosednjega naroda in večjo strpnost. Poskus bo potekal v dveh razredih, ki bosta razdeljena v dve skupini po dvanajst

setletjih? 1959/60 je bilo 18,68 odstotkov učencev prijavljenih k dvojezičnemu pouku, v naslednjih letih nekoliko manj – najmanj 1975/76, ko jih je bilo le 1,29 odstotka. Potem je bilo v dvojezičnih razredih iz leta v leto postopno več otrok (razen 1984/85 in 1987/88, ko se je odstotek prejšnjega šolskega leta zmanjšal), letos pa 22,43 odstotkov.

Vsak otrok vsaj tisoč besed

Približno 40 odstotkov učencev v dvojezičnih šolah nima nobenega poprejšnjega znanja iz slovenščine, zato je postavljene smotre včasih težko dosegati in uresničevati. Kadar je prijavljenih premalo slovenskih otrok, organizirajo tako imenovani integrirani razred. Takrat učitelj sodeluje s pomožnim učiteljem, takšno povezovanje pa se zelo obnese in tudi delodajalec se strinja z njim. Franz Wiegeler je svojo razpravo končal s pozivom, naj v šolskih sistemih v sklopu Alpe-Jadran poskrbijo, da bo vsak otrok znal vsaj tisoč besed sosednjega naroda. Sistem kolektivnih pogodb za učitelje in model šolstva z naslovom Socialna politika so Avstriji na sedež Evropske skupnosti v Bruselje že poslali. Gerwin Müller je povedal, da se Avstriji zavežajo, kako sta njihov in nemški šolski sistem razdobljena in kako poenotena sta šolska sistema na Danskem in v Veliki Britaniji. Šolski sistemi se najbolj razlikujejo v prvih letih izobraževanja. V večini dežel Evropske skupnosti se mladi odločajo za poklic pri petnajstih ali šestnajstih letih, v Avstriji se usmerjajo že prej, pri desetih. Na njihovih t. i.

Aleksander Klinar je predstavil publikacijo z naslovom Konceptja in strategija razvoja vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji do leta 2000 (nosilec projekta mag. Ferdo Rečnik, Ljubljana, april 1990). In kakšna je zasnova razvojnega modela našega izobraževanja? Organizacijsko se približujemo deželam Evropske skupnosti, ne pa tudi vsebinsko. Najbrž bo javna razprava o vsebinskem delu navedenega programa opozorila na posledice pretirane tehnokratske zastopnosti.

Maria Serena Tiella nas je najprej seznanila z zgodovino jezikovnih manjšin. Opisala je tudi delovanje jezikovnih otkov in polotokov v Severni Italiji. Za njihov model se v zadnjem času zanima tudi t. i. dunajski šola. Svojo razpravo je sklenila s predlogom, naj bi delovna skupnost Alpe-Jadran začela z akcijo, ki bi od šolskih oblasti zahtevala ustanovitev dvojezičnih osnovnih šol na obmejnih predelih posameznih držav.

Kako so organizirani šolski sindikati

V avstrijskih šolskih sindikatih sta dve stranki: krščanski socialisti in socialistična stranka, ki sta po posameznih okrajih in panogah različno zastopani. Samostojne sekcije od osnovne šole do univerze so združene v sindikatu javnih služb do zvezne ravni. Sindikati na zvezni ravni ne morejo sprejeti splošnih navodil za okraje in podobno. Usposabljanje osnovnošolskih učiteljev za ustrezno izobražbeno raven pomeni sindikalni uspeh, prav tako pa tudi izenačitev plač z mlajšimi izobraženimi kolegi, četudi so to dosegli šele potem, ko so zagrozili s stavko. Učitelji napredujejo v višji plačilni razred po dveh letih. Sindikalno delo poteka po zakonu. Splošni šolski zakoni veljajo tudi za učitelje, ki niso člani sindikatov. V osnovnih šolah na Koroškem ni nezaposlenih učiteljev. Učiteljeva delovna obveznost v osnovni šoli je 23 ali 24 ur na teden, srednješolskega profesorja pa 18 ur na teden.

Sindikat učiteljev Italije je po drugi svetovni vojni postal samosto-

jen. Tam imajo združene sindikate katoliške sindikate. Najbolj učinkovito je pokrajinsko zastopništvo. Zastopnik šolskega sindikata je opravljen pouka in skrbi za sindikalno javnost in obveščanje. Od leta 1990 sklenjene kolektivne pogodbe se šestdesetih dneh spreminijo v 21. kon. Sindikati skušajo predlagati zakonsko določilo, ki dovoljuje omejeno poučevanje matematike, plomiranih inženirjem. Tudi za izobraževanje učiteljev je poskrbljen, saj se morajo izobraževati 40 ur na leto (lahko tudi v zasebnih izobraževalnih organizacijah). V letošnje leto je vlada pripravila le 30-urni št št izobraževanja za učitelje osnovnih šol. Sindikati si prizadevajo, bi bili učitelji za to dodatno nagajeni. Učitelji, ki opravljajo ob delovne obveznosti še dejavnosti v krožkih pri poklicnem svetovanju, prej poseben dodatek (približno 99,0 lir). Če učitelj izgubi delovno mesto, morajo sindikati v dveh letih omogočiti da se preusposobi, npr. za knjižničarja, vodenje audiovizualne tehnike ipd. Za kršenje delovne discipline dobi učitelj pisni opomin ali pa celo odpust. Lahko se pritoži na ministrstvo za šolstvo, pri tem ga sindikat pravno zastopa. Učitelje se ponavadi upokojijo po 40 letih delovne dobe, na osebno željo lahko po 15 letih delovne dobe. Učiteljeva delovna obveznost v osnovni srednji šoli je enaka kot v Avstriji.

Organiziranost in položaj slovenskih učiteljev je predstavil Vladimir Tkalec. Opozoril je na politične spremembe in v zvezi s tem na težavo pri organiziranju šolskih sindikatov.

Na dvojezični osnovni šoli v Bilčovsu smo spoznali, kaj je to dob organizacija, in tudi kako zelo se trudijo učiteljice pri poučevanju v dveh jezikih. Pri delu z učenci sta zelo pomembna govorica telesa in mimika. Tudi to pripomore k trdnemu znanju slovenščine, je dejena od tamkajšnjih učiteljic. Razočarana je bila nad svojimi nekdanji učenci, ki že po nekaj letih niso znali slovensko. Zato je vpeljala drugačne učne prijeme. Zdaj opaža, da pozablja veliko manj.

ALEKSANDER KLINAR

Slovinci v Italiji

Minister dr. Janez Dular na Gorškem

Po svojem obisku tržaških Slovencev v začetku poletja je 21. septembra minister za Slovence po svetu dr. Janez Dular prišel tudi med Slovence, ki živijo na Gorškem. Seveda je dogodek zbudil nemalo zanimanja in so o njem poročali tudi vsi zamejski časopisi.

Program enodnevnega obiska je bil zelo natrpan. Dopoldne se je minister najprej srečal z levo usmerjenimi organizacijami. Pogovarjal se je s predstavniki njihove krovne organizacije Slovenske kulturno-gospodarske zveze, ki združuje več organizacij, si ogledal Kulturni dom ter se seznanil z njihovim raznovrstno dejavnostjo – od kulture pa do raziskovalne in športne dejavnosti. Sledil je obisk pri županu goriške občine Antoniju Scaranu ter predsedniku goriške pokrajine Gianfrancu Crisciju. Popoldne se je minister pogovarjal s predstavniki Slovencev, ki se povezujejo v katoliško usmerjenih organizacijah in se združujejo v Svet slovenskih organizacij, ogledal si je uredništvo Katoliškega glasa in Mohorjeve družbe, Katoliški dom ter Zavod svete družine, ki ga vodijo šolske sestre. Ob koncu obiska je bilo srečanje z župani vseh treh slovenskih občin na Gorškem (Sovodnje, Števerjan, Doberdob), nato pa še pogovor s predstavniki političnih strank, ki jih podpirajo Slovenci (Slovenska skupnost, Socialistična stranka Italije, Komunistična partija Italije, Krščanska demokracija, Zeleni).

Obisku je namenil največ pozornosti Primorski dnevnik, ki je o tej temi objavil več člankov, obsežnejša poročila sta prinesla tudi Katoliški glas ter Novi list, ki pa sta tednika in torej prostorsko in časovno precej bolj omejena.

Zanimivo je, da se nobeno časopisno poročilo ne spušča v natančnejše komentarje, povsod se čuti previdnost, nikjer ni posebne

kritičnosti, pa tudi navdušenosti. Čeprav v člankih ob pogovoru z italijanskimi oblastmi omenjajo, da je minister načel tu neregularno vprašanje zaščite slovenske manjšine, nikjer ne zasledimo omenbe, da bi bilo načel tudi kakšno vprašanje iz vsakdanje prakse. Prav neposredno pred obiskom dr. Janeza Dularja je namreč goriški župan, gostitelj našega ministra, odzvel besed slovenskemu občinskemu prancu dr. Darku Bratini, ki hotel na seji spregovoriti v malirščini. Podobno se je pri kakšnem mesecem zgodilo Igor Komelu, čeprav je bila Gorica k Slovincem zmeraj bolj strpna kot Trst. Med pogovori se omenja le še stališče slovenske vlade, da hoče imeti stike z vsemi Slovenci ne glede na njihovo politično usmeritev. Zanimivo pa je, da stališče do izoblikovanja skupnega predstavnika vseh Slovencev v Italiji, ki je na Koroškem dvignilo veliko prahu, komajda bežno omenjajo, Katoliški glas pa tega niti ni zapisal.

Seveda ob enodnevnem obisku ni mogoče pričakovati revolucionarnih sprememb, a vselej ostaja vtis, da je srečanje z ministrom ostalo nekako nedorečeno. Tako je epigram Miroslava Komelju, ki ga je objavil Primorski dnevnik 30. septembra, več kot zgovoren:

Je bister, je minister, je slavist, brez listnice ostal bo zmeraj čiša s praga, ki je zdaj baje brava, pomaga nam tako, da nam poma.

Minister za Slovence po svetu dr. Janez Dular je napovedal tudi svoj skorajšnji obisk pri Slovencih, ki živijo v videmski pokrajini, torej v Beneški Sloveniji, Ruziji in Kanalski dolini.

ZOLTAN JAN

Devinski grad: fragment oltarčka s posvetilom Spes Augusta, najden 1924

učencev. Šolska uspešnost pri razvrščanju ne bo odločilna. Zaradi italijanskega jezika bo manj telesne vzgoje, glasbe, zgodovine, fizike in kemije. S čim podobnim na Koroškem še nimajo izkušenj; do prihodnjega leta, ko bo podobno srečanje pri nas, pa se bo tudi teh že nekaj nabralo.

Inšpektor Franz Wiegeler je najprej poudaril zgodovinske posebnosti in značilnosti območja Alpe-Jadran, kjer se prebivalci še zdaj veliko preseljujejo in asimilacijskih procesov še ni konec. Slovenščina kot učni jezik je v avstrijskem šolskem sistemu uzakonjena doma pa govore učenci v narčju. Vsak otrok ima po zakonu pravico uporabljati slovenščino kot učni jezik, vendar mora otrokov zastopnik o tem podati pisno izjavo.

Cilj avstrijskega šolstva je, da bi čimprej dosegli 25 odstotkov slovenskih dvojezičnih razredov. In kako se giblje število prijavljenih otrok k dvojezičnemu pouku v zadnjih de-

politehniških šolah (HTL) si pridobivajo naziv inženir. Druge evropske dežele tega sistema ne poznajo. Gerwin Müller meni, da bo treba v Evropski skupnosti oblikovati enotna merila za pridobivanje naslova inženir. Višje tehnično izobraževanje bodo v Avstriji ohranili tudi v prihodnje, ne glede na poenotenje drugih evropskih izobraževalnih sistemov.

Visoko šolstvo se najbrž ne bo posebno spreminjalo, maturo ob koncu srednjega izobraževanja pa naj bi priznavali v vsej Evropi. V Avstriji bodo v prihodnje skušali predvsem razširiti temeljitejši jezikovni pouk tudi v poklicnih šolah, izdelati posebne šolske programe za migrantne, več se bodo ukvarjali s poklicnim izobraževanjem in ga dopolnili s teoretičnimi vsebinami.

Bolj kot do zdaj bodo spodbujali nadaljnje izobraževanje in intenzivno sodelovanje v projektu Comet 2 – za to so od Evropske skupnosti že dobili del sredstev.

ŠOLA V UČENČEVIH OČEH

Za reforme moraš biti trpežen

Gimnazijka Polona Vagaja: »Šola je zelo koristna ustanova, vprašanje pa je, kakšni so ljudje v njej.«

Cankarjev dom, 29. septembra zvečer. Sprva tihi hodniki oživijo. Lahkotni pogovori komaj presežejo glasnost šepetanja. Prižgo se še dodatne luči. Ceremonial, priprava na poslušanje Mozartove glasbe, je popoln.

Dežurna hostesa, gimnazijka Polona Vagaja, ne pokaže zaskrbljenosti, čeprav ima dosti opravkov: sprejem hostes, objave po zvočniku, dajanje različnih informacij. Vljudo pojasnjuje zamudnikom, da bodo lahko šli v dvorano šele v odmoru, medtem pa naj spremljajo koncert po monitorju. Vmes poskušam zvedeti tisto, o čemer razmišljam že kar precej časa: Učiteljem nenehno očitajo, da osebno in strokovno nismo kos svojim nalogam. Ali torej otrok in mladostnik v šoli sploh ne moreta biti radoživa, motivirana za učenje in uspešna? Dajmo besedo Poloni, četrtošolki z Gimnazije Poljane in hostesi v Cankarjevem domu.

Polona, zakaj delaš tu?

Veseli me delo z ljudmi. Rada jim pomagam, povem kaj o programu in o Domu, včasih pa z obiskovalcem tudi poklepem o povsem vsakdanjih stvareh. Kadar so različni kongresi, mi koristi znanje jezikov. Angleško in nemško govorim aktivno, špansko in italijansko pa pasivno.

Si ogleduješ prireditve in predstave?

Program spremljam, ker je to obveznost vsake hostese v Domu, ogledam pa si le tisto, kar me zanima ali pa mi koristi v šoli.

Kako je z zaslužkom? Za kaj ga porabiš?

Zaslužek v CD ni ravno velik, kar pa zaslužim, trikrat obrnem, preden porabim. Rada potujem. Za prvomajske praznike sem bila v Španiji, poleti pa v Firencah in na Dunaju, tako da je šel denar bolj ali manj v te namene.

Ali ti ne zmanjkuje časa za šolo?

Šola pri tem ne trpi, saj ne sme. Vse si tako uredim in uskladim, da se urniki ne prekrivajo, učim pa se sproti.

Si bila zmeraj zagnana učenka?

Zagnana učenka? Mislim, da v začetku, v prvih dveh razredih, še nisem imela toliko ambicij. V tretjem razredu pa sem se že vpisala v tečaj angleškega jezika v Pionirskem domu, pa potem kmalu še v tečaj nemščine in v plesno šolo. Kasneje sem imela čedalje več želja po znanju in različnih drugih dejavnostih.

So ti domači pomagali pri učenju?

Pri učenju ne. Kadar pa imam hude trenutke, vedno najdem razumevanje pri njih.

Začetno šolanje v mariborskih osnovnih šolah se zboljšuje

O delu v pedagoški delavnici v Vzgojni posvetovalnici Maribor

Dobro, ki ga je nekdo v svojem življenju naredil drugemu, je edino objektivno merilo za to, kolikšen smisel je imelo njegovo življenje in kako ustrezno in uravnoteženo je doživljal sebe.

Dobro, ki smo ga naredili otrokom, gre z njimi, ostane. Prenaša se iz roda v rod.

Mnoge stvari skušamo postaviti na pravo mesto – tudi v našem osnovnem šolstvu. Za mnoge težave in pomanjkljivosti pogosto pripišemo krivdo le učitelju, ta pa velikokrat ostaja sam s svojimi občutki o neustreznosti in nemoči. To pa lahko tudi na zelo dobrega učitelja slabo vpliva: jemlje mu pogum in voljo za iskanje in vpeljevanje sprememb, ki bi zboljšale njegovo delo. Zato tudi učitelj potrebuje nekoga, ki mu bo stal ob strani in mu prisluhni. Pogosto tudi

Kako gledaš na šolo? Te je naučila učiti se? Te je pravljala na življenje?

Šola je zelo koristna ustanova, vprašanje pa je, kakšni ljudje so v njej. Niso mi všeč učitelji, ki venomer grozijo s slabimi ocenami, pri tem pa mislijo, da nas bodo kaj naučili.

Prav nasprotno: še tisti predmet ti postane zopr.

Se znam učiti? V osnovi šoli smo se morali znajti največkrat sami, v srednji pa smo se učili načinov učenja pri psihologiji.

Šola za življenje? Zanimivo je, da smo le pri biologiji imeli čas za pogovore o življenju, obenem pa smo se učne snovi prav pri tem predmetu naučili največ.

Tvoj odnos do umetnosti? Te je estetska vzgoja navdušila zanj?

Gimnazija nas vodi v umetnost predvsem s kulturnimi dejavnostmi. Pri meni je na prvem mestu književnost; najraje imam pisatelje dvajsetega stoletja. V gledališču se mi prične duhovita komedija. Glasbo smo v prvih treh letnikih odkrivali z obiskovanjem koncertov in oper. Res pa so nam bili po štirje obiski v eni konferenci kar malo odveč. Za likovno področje pa lahko rečem le to, da vsaj laik nisem.

Kakšnih učiteljev se najraje spominjaš?

Všeč so mi učitelji, ki se trudijo narediti predmet zanimiv in privlačen, posebno pa tisti, pri katerih lahko sodeluješ vsako uro in ne le, ko si vprašan.

Zelo rada se spominjam obeh profesorice biologije: iz osnovne šole Alojza Kebeja, Vide Krpačeve, iz srednje pa profesorice Breljove. Obe sta nas s srcem peljali skozi učno snov in nas vodili tudi v svet, v življenje.

Imaš tudi trpke spomine na šolo?

Šola vsekakor ni šala. Veliko truda je potrebno, pa tudi časa, da dosežeš zaželeni uspeh; pa še ti spodrsne. Kakšni moreči spomini na šolo me pa ne bremenijo.

Kaj se je spremenilo v letošnjem šolskem programu?

Šolske programe spreminjajo iz leta v leto, tako da spremembam komaj sledimo. Sicer pa se šole glede na program razlikujejo. Na naši Gimnaziji Poljane smo letos dobili le dve redovalni obdobji: to naj bi nas dijake razbremenilo, v resnici pa pišemo še več kontrol kot prej. Vpeljali so tudi izpitni model, to pomeni, da pri nekaterih predmetih opraviš le izpit ob konferenci.

Polona Vagaja

Si uspešen človek, seveda predvsem zaradi svojih ambicij, pridnosti in vztrajnosti. Priporočaš k temu svoje tudi šolo?

Dijak mora biti dovolj močna osebnost, da premaguje najrazličnejše težave: zaradi predmetnika se je pogosto treba prilagajati novim profesorjem, čas si moraš organizirati po sistemu selektivnosti, pri morebitnih padcih ne smeš obupati.

Če pomislim na vse reforme, ki so »šle čez nas«, mlade, ugotovljam, da sem trpežen človek.

Vendar pa moram priznati, da me je tudi šola spodbujala, usmerjala in mi dala kar dobro splošno znanje.

Ti je kaj žal, da ne boš mogla opravljati mednarodne mature?

Lahko bi rekla da. Kajti če bi imela možnost, bi šla zelo rada v Devin – že zaradi sistema. Študij traja dve leti in v tem času opravljaš izpite le iz šestih predmetov. Se pravi, da program ni natrpan z odvečnimi stvarmi, poleg tega pa bi spoznala ljudi z vsega sveta.

Pravijo, da zmeraj nosiš s seboj svinčnik in papir?

Res imam to navado, in ko se

mi porodi kakšna ideja, si jo takoj zapišem.

Pišes dnevnik?

Pišem ga, vendar ne vsak dan. Nikoli ne pišem kar tako, ker tudi časa nimam. Pišem: samo tedaj, kadar me nekaj pretrese, zelo razveseli ali razžalosti.

Kaj pa odločitev za nadaljnji študij?

Gotovo je to ena težjih odločitev. Z izbiro študija se odločiš za poklic, ki ga boš opravljal 35 let. Vendar mislim, ne, upam, da sem se že odločila. Vpisala se bom na FSPN, in sicer na dvojke hkrati: na novinarstvo in sociologijo.

Kaj te vleče v časnikarstvo?

Ta poklic je raznolik, razgiban, in kot sem že omenila, veseli me delo z ljudmi.

Si že dobila informacije o vpisu in delu na tej fakulteti?

Že, zelo prijazno so mi vse razložili in me spodbudili za ta študij, tako da si najbrž res bom premislila.

Kaj meniš o svojih vrstnikih?

Mislim, da se hoče današnja mladina uveljaviti v družbi. Zelo veliko mojih prijateljev obiskuje poleg šole še tečaje tujih jezikov in plesne šole, hodi na pleske vaje in se ukvarja še z marsičim. Žal pa je še več takšnih, ki se hočejo uveljaviti drugače: s cigareto v ustih in s steklenico v roki. Škoda.

Si že bila na Triglavu?

Že. Po tem lahko sklepate, da mi pomeni hoja v planine zelo veliko. Na teh poteh se sprostim in razmišljam.

Si kdaj poskusila ustvariti kak aforizem ali pa se ravnaš po kakšnem tujem kažipotu?

Za zdaj živim še od »tujih«. V zadnjem času sem si za vodilo izbrala izrek: Upaj, bojuj se in vztrajaj.

Bi se znala na kratko označiti?

Sem najstnica kot vse druge, vendar malo drugačna zato, ker sem s seboj v bistvu zadovoljna – tega pa vsak mlad človek o sebi najbrž ne more reči. Veselim se vsakega novega dne, skratka – rada imam življenje.

Pogovor pripravila
DANICA CEDILNIK

šole in učenca pa ne zahteva le učiteljeve poučenosti o novih pogledih na šolanje, o potrebah otrok, temveč oblikovanje učiteljevega pozitivnega in ustvarjalnega odnosa do drugačnega pouka.

S tem ciljem smo v šolskem letu 1989/90 v Vzgojni posvetovalnici v Mariboru objavili razpis za pedagoško delavnico, namenjeno učiteljicam prvih razredov. Pripravili in vodili sva jo psihologinja Majda Jarc in pedagoginja Nada Topolovec.

S prenovalo smo najprej posegli v prvi razred osnovne šole. Odziv na razpis je pokazal, da so v naših osnovnih šolah še učiteljice, ki hočejo delati boljše, ki mislijo drugače, skratka, ki želijo ustvarjati in ne le poučevati. In takšnih učiteljic ni malo! V treh pedagoških delavnicah je sodelovalo 37 elementark iz mariborskih osnovnih šol. Po odzivu lahko sklepamo, da imajo učiteljice pri delu težave, obenem pa se zavedajo slabosti, ki jih prinaša tradicionalni pouk.

Delo v pedagoški delavnici je potekalo skoraj vse šolsko leto. Srečevali smo se vsakih štirinajst

dni. Seznanjali smo se z novejšimi modeli šolanja in skušali postopoma vpeljevati takšne sestavine pouka, ob katerih se močneje izražajo učencevi različni interesi, potrebe, njegova samostojna dejavnost in takšne sestavine pouka, ki omogočajo otrokovo osebno uveljavitev, obenem pa zahtevajo bolj ustvarjalnega učitelja.

Nekatere učiteljice so v dolgoletni praksi v svoje delo vpeljele že veliko sprememb, in te so na naših srečanjih predstavile tudi drugim. To in pa sprotne izkušnje iz sistematičnega vpeljevanja novih oblik dela je bilo najbolj značilno za naša srečanja v pedagoški delavnici. Obogatili smo jih še s hospitacijo na celjskem območju, kjer je dalj časa sistematično vpeljujejo drugačen model šolanja v prvih razredih osnovne šole, in s hospitacijami pri naših učiteljicah, ki tudi že pogumno in uspešno spreminjajo začetek šolanja tako, da bo bližji otroku.

Pripravili
NADA TOPOLOVEC
MAJDA JARC

naš
pogovor

Prijateljevanje blaži težave odraščanja

V vzgojni posvetovalnici v Mariboru

Mariborska vzgojna posvetovalnica v obnovljeni, rumeno pople-skani vili v Tomšičevi ulici 13. V enem najlepših mestnih predelov, ob največjem mariborskem parku, pod strmo in golo Piramido, med mogočnimi divjimi kostanji. Okolje, ki pomirja in odganja skrbi.

Ljudje, zaposleni v tej hiši, so sproščeni, nasmejani in prijazni. Lepo je priti mednje – na pogovor ali po nasvet. Samo lani so pomagali 444 otrokom in 300 učiteljem. O tem govore uradni zapisi, koliko pa je bilo še na videz manj pomembnih, a nič manj učinkovitih srečanj, ni najbrž zapisano nikjer.

Vzgojna posvetovalnica v Mariboru, prva na Slovenskem, je začela delovati jeseni 1952 na pobudo Društva prijateljev mladine in pedagoga Gustava Šiliha. Po zgledu takrat uveljavljenih Erziehungsberatungstele v Nemčiji in Child Guidance Clinic v Angliji so honorarni (dežurni) svetovalci strokovno usmerjali otroke, starše in učitelje, kadar so potrebovali pomoč. Takrat je bila dejavnost vzgojne posvetovalnice predvsem ambulantna.

Strokovnjaki se ukvarjajo z otroki, ki so pri pouku manj uspešni. Eni so prethiti, in premirni, drugi bolj divjaško razpoloženi. Duševne in psihične stiske mladih so vse pogostejše. Znano je, da naraščajo tudi psihosomatična obolenja, povezana z zapletenimi življenjskimi vprašanji. Mladi se ne znajdejo, postajajo nemirni in čedalje težje ohranjajo zbranost pri delu in učenju.

Tudi starši in učitelji potrebujejo nasvete, da bi bili lahko kos svojim nalogam in vlogi, ki jo sodobni čas pogosto postavi na glavo. Zastarele predstave o starševstvu in o idealnem učitelju morajo čimprej v staro šaro. Družine živijo drugače kot nekdaj. Med otroki in starši se porajajo spremenjeni, bolj demokratični odnosi. Podobno se dogaja tudi v šoli, med otroki in učitelji. Enakopravno je treba upoštevati potrebe enih in drugih in usklajevati želje.

V mariborski vzgojni posvetovalnici so se odzvali zdajšnjim potrebam in se uspešno lotili novih programov, ki jih čedalje več namenjajo odraslim. Še zmeraj pa so v ospredju otroci in njihove stiske.

»Večina domačih in tujih strokovnjakov meni, da ima 25 do 30 odstotkov vseh otrok takšne ali drugačne motnje, težave ali posebnosti v svojem osebnostnem razvoju. Seveda to ne pomeni, da bi se morali ukvarjati z vsemi prav v vzgojni posvetovalnici,« pripoveduje Herman Vernik, defektolog in dolgoletni ravnatelj mariborske vzgojne posvetovalnice in nadaljuje: »Po izsledkih empiričnih raziskav ugotavljamo, da približno dvajsetina ali desetina otrok potrebuje posebno obravnavo. Z njimi se morajo starši in učitelji še dodatno ukvarjati, dobrodošla pa je tudi pomoč strokovnjakov naše posvetovalnice.«

V Mariboru je vsako leto približno tisoč petsto osnovnošolcev, ki bi jim morali pomagati v vzgojni posvetovalnici. Tolikšnega dela pa ne zmorejo, saj imajo samo enajst strokovnih delavcev. V zadnjih letih so se zelo razvile šolske svetovalne službe; strokovnjaki iz posvetovalnice zelo dobro sodelujejo z njimi, te službe pa so velikokrat same kos posameznim težavam.

Več pregledov kakor otroci povzročajo strokovnjakom večsih starših, posebno tistih, ki nočejo priznati, da potrebuje njihov otrok pomoč pri težavnem odraščanju.

»Sram jih je prestopiti prag vzgojne posvetovalnice. Boje se, kaj bodo rekli ljudje. Niti slišati nočejo, da bi njihov otrok zame-

njal osnovno šolo in se pridružil vrstnikom, ki delajo po prilagojenem programu,« pripoveduje Herman Vernik.

Najmlajši, s katerimi se ukvarjajo v mariborski vzgojni posvetovalnici, so šolski novinci. V lanskem šolskem letu so jih pregledali 1870. Ugotavljali so njihovo zrelost za vstop v šolo, skušali so odkriti morebitne težave, ki bi jih morda kasneje ovirale pri šolskem delu in razvoju.

Zbrali so tudi 144 prvo- in drugošolcev, pri katerih so učitelji zaznali začetne učne težave in jih razvrstili v 16 skupin. Z njimi se je ukvarjalo 46 prostovoljcev, dijakov (takratne) srednje družboslovne šole iz Maribora.

»Mlade prostovoljce že približno deset let vabimo k sodelovanju, in zmeraj se jih prijavi več, kakor jih potrebujemo. Po navadi so to srednješolci tretjih letnikov. Čeprav že primerno zreli, povečini še ne vedo, kakšen poklic si bodo izbrali. Mnogim pomaga pri tovrstnih odločitvah tudi prostovoljno delo, ki ga opravljajo z nami. Ponavadi se z najmlajšimi dobro razumejo in srečanja, ki jih imajo največkrat enkrat na teden, se veselijo oboji. Učitelji takšno delo sprejemajo in odobravajo, marsikdaj so celo presenečeni, ko vidijo, da so prostovoljci in njihovi mladi svetovanci postali pravi prijatelji,« pripoveduje klinični psiholog France Prosnik, ki že vsa leta usmerja mlade sodelavce vzgojne posvetovalnice. Tudi on je eden tistih, ki odraščajočo mladino zelo dobro pozna in ima veliko prijateljev med srednješolci. Nema lokrat se njihovi zaskrbljeni starši obračajo prav nanj in mu marsikaj zaupajo.

Predvsem v zadnjem času so zaskrbljeni zaradi oživljenega Lenta, obnovljenega starega dela Maribora ob Dravskem nabrežju, kjer je kopica novih loklov, odprtih pozno v noč. Niso jim všeč, saj tudi skozi takšne kraje vodijo pota odraščanja...

V vzgojni posvetovalnici namenjajo vse več pozornosti tudi delu z učitelji in starši. Učitelje pripravljajo za bolj učinkovito delo v razredu, ravnateljem skušajo pomagati, da bi bili uspešnejši v komuniciranju, učiteljem v oddelkih podaljšanega bivanja pa odkrivati in razvijati ustvarjalne sposobnosti. Posebej se ukvarjajo z učitelji prvih razredov osnovne šole, slavistom pa namenjajo programe ustvarjalnega pisanja. Nekaj teh dejavnosti poteka v Tomšičevi ulici vse leto, nekatere pa so veliko bolj učinkovite, če jih strnejo v nekaj dni (tako imenovani »totalni« seminarji), zato jih preselijo na mariborsko Pohorje, v kočjo Planiko.

Redno pripravljajo različna predavanja, predvsem za starše. Zanimiv je Gordonov klub – ustanovili so ga starši, udeleženci tečajev komunikacije, ki temelji na Gordonovi tehniki. Starši se zbirajo vsak mesec, se spoznavajo, si poglabljajo znanje in tehnike komuniciranja in potem skupaj razčlenjujejo družinske vzorce. Po Gordonovem postopku pa tudi po svoje.

»Sram jih je prestopiti prag vzgojne posvetovalnice. Boje se, kaj bodo rekli ljudje. Niti slišati nočejo, da bi njihov otrok zame-

LUČKA LEŠNIK

pobude
odmevi

Še o vpisu v ljubljanske gimnazije

Ne spominjam se, da bi bil že kdaj z vsebino kakega prebranega članka tako zadovoljen in hkrati čutil tudi tako potrebo po odgovoru nanj, kot ob članku Zoltana Jana Genialna zlata mladina slovenska, objavljenem v 12. številki Prosvetnega delavca in 17. številki Naših razgledov.

Zadovoljen sem bil zato, ker so v njem iz poznavanja teorije in poklicnih izkušenj izredno dobro prikazane pedagoške in organizacijske težave našega šolstva ter včlenjenost poklicnega usmerjanja v vzgojno-izobraževalni proces osnovnih in srednjih šol. Tako tistega poklicnega usmerjanja, ki ga opravljajo delavci šol, kot tistega, ki ga opravljajo strokovnjaki Zavoda za zaposlovanje. Ob tem pa se mi, tako kot profesorju Zoltanu Janu, ob neupravičenem zaupanju v poklicno usmerjanje pojavljajo pomisleki ob njegovi razlagi dogodkov ob vpisu v ljubljanske gimnazije:

● Smo ob vpisu na ljubljanske gimnazije res pozabili na težave vseh drugih otrok?

● Ali je bil sporni izbirni postopek vpisa na ljubljanske gimnazije, ki je bil povod za razmišljanje v članku Genialna zlata mladina slovenska, res tak, kot ga opisuje Zoltan Jan?

Na prvo vprašanje lahko odgovorim zelo na kratko. V Ljubljani je bilo še nekaj šol z različnimi smermi izobraževanja, ki so, prav tako kot gimnazije, morale omejiti vpis. Učence so v te šole izbirali skoraj tako, kot to opisuje Zoltan Jan, in zato to ni povzročilo kakšnega nenavadnega vznemirjenja med učenci. Prva poročila kažejo, da se je tudi večina v teh šolah odklonjenih učencev s pomočjo poklicnih svetovalcev vpisala v srednje izobraževanje.

Drugo vprašanje zahteva malo daljši odgovor, saj moram najprej pojasniti, v čem je bil izbirni postopek za sprejem v ljubljanske gimnazije sporen. V Ljubljani je osem srednjih šol razpisalo gimnazijski program. Od teh je imela ob koncu prijavnega roka polovica gimnazij bistveno preveč prijavljenih učencev, druga polovica pa bi brez izbirnega postopka lahko sprejela vse prijavljene učence – ob vpisu 32 ali 33 učencev na oddelk. Po veljavnih predpisih in praksi preteklih let bi torej lahko izpeljale izbirni postopek le štiri šole. Vendar se je ljubljanska enota Zavoda za šolstvo ob soglasju ravnateljev vseh osmih šol odločila, da v nasprotju z zakonskim določilom predlaga izbirni postopek za vseh osem šol. Ta predlagani in kasneje izpeljani postopek pa je bil precej drugačen od tistega, ki ga v zvezi s poklicnim usmerjanjem kot uspešnega in primernega opisuje Zoltan Jan. V čem je bila ta drugačnost? V tem, da je postopek le pri najuspešnejših učencih upošteval tudi njihovo željo, v katero gimnazijo (šolo) se želijo vpisati, vsi drugi pa so bili v šole razvrščeni po svojih dosežkih in drugotin ali še bolj oddaljenih željah. Ta način odbire je povsem zanemarljivo različne programske usmeritve gimnazij (možnosti za izbiro izbirnih predmetov), najrazličnejše posebne motive za prav določeno šolo (bližina šole, šolanje s prijatelji, ugodne prometne zveze ipd.), hkrati pa je ta način razvrščanja učencev še povečeval razlike med posameznimi šolami glede na sposobnosti in znanje vpisanih učencev. Šole, ki so na dobrem glasu, so sprejele po teh lastnostih še boljše učence kot v preteklih letih, šole z manj slovesa in tiste, ki prej podobnih programov niso imele, pa so dobile »odbiro«. Lahko si predstavljamo kakšne razlike v možnostih za kakovostno izpeljevanje gimnazijskega programa bi v nekaj letih nastale med ljubljanskimi gimnazi-

jami, če bi tako razmeščali učence vsako leto.

Iz tega skopega opisa »ljubljanske« zamisli in izpeljave izbirnega postopka za prihodnje gimnazije lahko vsak poznavalec te problematike spozna, da so bila nasprotovanja tej zamisli le strokovne in nikakršne drugačne narave. Iz tega zornega kota bi tudi razglas ZMS-liberalne stranke in podobne razglase težko označili za »najbolj neumne«.

Zaradi podatkov, ki jih imam na voljo, bi se težko strinjal tudi s tistim delom članka, ki nekoliko posmehljivo obravnava učence, ki želijo v gimnazijo. Sam pisec je prepričan v veljavnost Gaussove krivulje tudi za slovenske učence. A ker kaže, da nima ustreznih statističnih podatkov, iz tega sklene, da se slovenska mladina precej nje, predvsem pa, da jo precej njejejo njeni starši. Kakšna je resnica skozi statistično prizmo?

V Sloveniji se je letos za gimnazijski program prijavilo 22 odstotkov tistih učencev, ki so uspešno končali osnovno šolo. Največji delež, 27 odstotkov se jih je prijavilo na ljubljanskem območju. Torej iz teh podatkov in normalne razmeritve sposobnosti po Gaussovi krivulji ne bi mogli sklepati o lastnem precejevanju slovenskih osemšolcev, saj se jih niti četrtina ni prijavila za gimnazijski program. Seveda pa iz svoje četrstoletne prakse v poklicnem usmerjanju lahko pritrdim prof. Zoltanu Janu, da so med starši takšni, ki precejujejo svoje otroke in jih ni mogoče prepričati o resničnih zmoglostih njihovih otrok. Vendar to so izjeme, iz katerih ne smemo delati pravil in sistemskih rešitev. V potrditev, da so bili za gimnazijski program neprimerni učenci redki med prijavljenimi za ta program na ljubljanskih srednjih šolah, še nekaj podatkov: v prijavnem roku se je v te šole prijavilo 1724 osemšolcev. Med njimi je bilo le 29 takih, ki so bili v osnovni šoli manj kot dobri in 123 takih, ki so bili »le« dobri. Med vsemi jih je na preizkusih intelektualnih sposobnosti dosegel rezultat pod povprečjem (po Gaussovi krivulji) in le 133 jih je bilo v slabšem povprečju. Dosežki vseh drugih so bili nad povprečjem. Takšnih za gimnazije prijavljenih učencev, ki so imeli pod povprečen učni uspeh in pod povprečne dosežke na preizkusih sposobnosti, pa je bilo 51. Upam, da je za utemeljitev pomisleka o velikem precejevanju prihodnjih gimnazijcev dovolj števil.

In za konec: Prav gotovo lahko z dobro izbiro kandidatov za zahtevne učne programe naredimo veliko koristnega za posameznika, vzgojno-izobraževalni sistem in celotno slovensko družbo. A takšen izbor bi moral temeljiti na vnaprejšnji strokovni določitvi takšnih meril za izbiro, ki temeljijo na zahtevah posameznega izobraževalnega programa, ne pa na številu prostih mest in doseženih stopnjah, ki ne presega tega števila. Seveda pa mora izbor v skladu z demokratičnostjo in tekmovalnostjo omogočiti tudi izbiro šole in ne samo programa.

JANEZ ZALAZNIK

Nova slovenska berila

Berila za višje razrede osnovne šole, sestavil jih je prof. Stane Mihelič, berilo za 5. r. pa skupina avtorjev, so (bila) stara od 12 do 21 let. To je razmeroma dolga doba, v kateri je prišlo v svetu in pri nas do novih spoznanj in sprememb na mnogih področjih človekovega življenja in dela. Prenajljali smo pouk slovenskega jezika v osnovni šoli, zato je Zavod (S)RS za šolstvo upravičeno razpisal natečaj za nova slovenska berila. Dela sta se oprijela dr. Gregor Kocijan in mag. Stanko Šimenc. Berilo za 7. r. je izšlo l. 1987, za 8. r. lani, za 6. r. letos, berilo za 5. r. pa pripravljata in bo izšlo l. 1991. Temeljno vodilo pri sestavljanju in obravnavi beril jima je bil Program življenja in dela osnovne šole (Zavod SR Slovenije za šolstvo, Ljubljana, 1984), seveda ob upoštevanju prenov in pripomb, ki so prihajale z različnih ravni osnovne šole (učitelji slovenskega jezika, šolski in občinski aktivisti, svetovalci za slovenski jezik, ravnatelji). Besedila slovenskih in tujih piscev je odbral dr. Gregor Kocijan, besedila iz drugih književnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti, filmski scenarij in radijsko igro mag. Stanko Šimenc. Slikovne priloge je poiskal in razložil akademski slikar Marjan Tršar.

Vsakemu berilu sta avtorja beril izbrala svoj naslov, besedno zvezo, ki se kot rdeča tematska nit pojavlja in ponika od začetka do konca knjige: v berilu za 6. r. je to Cankarjev stavek O domovinu, ti si kakor zdravje (domovinska tematika), v berilu za 7. r. besedna zveza Vez: med ljudmi (tematika medčloveških odnosov), v berilu za 8. r. pa Župančičeve besede V nove zarje (vizija prihodnosti, ki se začneja z Župančičevo Zdravico in konča s Kmečevim spisom Prihodnost kot želja in resničnost). Sestavljalec beril pravita, da sta se skušala izogniti besedilom, ki izražajo nasilje. Pač pa želita v berila vnesti veliko svetlobe, ki jo sevajo vedno napisana, humorno obarvana, satirično prirejana, s fantastiko prekvašena besedila.

Večina besedil je iz slovenske književnosti (prek 70 %), druga pa so skoraj enakomerno vzeta iz drugih književnosti jugoslovanskih narodov in svetovne književnosti. Besedila so razvrščena tudi po časovnem vidiku, tako da imamo na koncu 8. r. pregled čez vsa pomembna literarnozgodovinska obdobja iz slovenske književnosti. Samo s tujimi besedili so predstavljene tiste literature (orient, antika) in umetnostni tokovi (npr. renesansa), ki se pri nas niso razvili, so pa pomembno vplivali na našo književnost. Pri tem pogrešamo kak primer iz bogate židovske biblijske literature, ki je vplivala na našo književnost od besedil, nastalih v srednjem veku in v obdobju protestantizma, pado ekspresionizma in je za nas pomenljiva tudi še danes. Avtorja sta se odločila, da srednji vek zastopa le ustno slovstvo, zapiskom, tudi drugemu brižinskemu spomeniku, sta se ognila; snov spada morda bolj v srednjo šolo. V berilih je precej prostora odmerjeno delom, ki so jih besedni umetniki ustvarili po drugi svetovni vojni, vendar je takih besedil največ v berilu za 6. r.; to morda kaže, da sta avtorja znala prislusniti želji učiteljev, izraženi na aktivu ob predstavitvi berila za 8. r. Zdi pa se, da nam konec svetovne vojne še zmeraj predstavlja čarobno črto, ki jo le neradi prestopimo. Najmlajši v berilih zastopani pisec se je namreč rodil že l. 1946. Zamejci iz Italije so prisotni s petimi imeni, iz Avstrije s štirimi, vendar ni med njimi niti Florjana Lipuša in Gustava Januša niti še kakega mlajšega. Zdomci niso zastopani, prav tako ne »zamlčani«. Tako žal niti na šolski literarni ravni še ne moremo govoriti o zedinjeni Sloveniji.

Pri izboru besedil iz drugih književnosti jugoslovanskih narodov je, poleg želje ponuditi dobro literaturo, še zlasti opazna težnja po uravnovešeni zastopnosti glede na narode in narodnosti, jezike (hrvatski, srbski, a tudi makedonski in albanski) in še druge, geografske, jezikovne, civilizacijske..., specifičnosti. Vsa prozna dela so prevedena v slovenski jezik. V berilu za 7. r., ki je izšlo prvo, pesmim v izvirniku sledi prevod v slovenskem prevodu, nato v izvirnem jeziku, s čimer je napravljen bistveni učni korak: ob branju izvirnika pesem že razumemo in njeno vsebino poznamo, zato brez mučnega prevajanja lahko

takoj prislusnemo njenemu umetniškemu nagovoru.

Besedila, razen uvodnih, so dosledno komentirana po enotnih merilih. Najprej avtorja beril razloži neznane in manj znane besede in besedne zveze. Sledi literarnoteoretično odpiranje besedila. Z vprašalnimi povedmi spodbujata učence k razmišljanju in samostojnemu oblikovanju sklepov. Nato tudi sama odgovarjata na vprašanja tako, da se posredno, a učencem dostopno in primerno dotakneta temeljnih literarnih kategorij o bistvu in obstoju literarne umetnosti, o sestavi besednih umetnin in njihovih vrednotah. Komentar konča zapis o avtorju s skopo oznako kraja in letnice rojstva in smrti, potek, ki ni potreben zato, da se ga učenci naučijo na pamet, ampak zato, ker nam govori, v kakšnih gospodarskih, socialnih, političnih, kulturnih, skratka civilizacijskih razmerah je avtor živel in ustvarjal. Sledi navedba pisčevih poglavitnih del s kratko oznako njegovega temeljnega literarnega dela. Pri tem je za razumevanje izseka iz obsežnejšega literarnega dela (drama, povest, roman...) zelo pomembno, da nam avtorja beril v skraćeni obliki

podasta dogajanje ne samo pred odlomkom, kot je bilo v navadi do zdaj, ampak tudi po odlomku. Razveseljiva je skrb za ohranjanje pristnosti besedil. Besedil ne prenačata v didaktične namene. Prav je, da so tudi odlomki poimenovani z naslovom dela, iz katerega so vzeti (npr. Krst pri Savici – Uvod, a ne Črtomirov zadnji boj; Pod svobodnim soncem, a ne Izток in Hilbudij ali Napredaj nismo Sloveni nikdar; Prežihove črtice Levi devžej učenci sploh ne poznajo, saj je zanje pisatelj napisal le Črne pike na snegu...).

Jezik v besedilih beril je verno ohranjen avtorjeva govorica, tudi pri starejših piscih, odpravljeni so le očitne napake; to nam pregledno razloži prof. Viktor Majdič v vseh treh berilih. Zelo koristni strokovni sestavki, torej, tako za učence kot za učitelje – obojim je pri rabi beril začetna jezikovna norma. Berilo za 8. r. končujejo štirje strokovni sestavki za pregledno seznanitev, ponavljanje in utrjevanje snovi tiste plasti predmeta slovenski jezik v osnovni šoli, ki ji pravimo književnost (dr. Gregor Kocijan: Slovensko slovstvo skozi stoletja, Razlage nekaterih slovenozgodovinskih pojmov in Nekaj poglavij iz slovenske teorije, mag. Stanko Šimenc: Književnosti drugih jugoslovanskih narodov in narodnosti).

Pri tako celostnem in zahtevnem delu, kot je sestavljanje in komentiranje slovenskih beril, opremljenih še z dodatnim uvodom iz literarne zgodovine in teorije, je več kot verjetno, da se vsi ne bomo povsem strinjali z izborom avtorjev in besedil – tudi »literarni« okusi so pač različni. Najpogostejši junak slovenskih pripovedi kralj Matjaž za nekatera nima nič skupnega z ohranjenim kraljem Matijo Korvinom (npr. Saša Vuga, Silvo Fatur, Joško Šavli). Stavek »Ob presejanju narodov so naši pred-

niki prišli iz Zakarpatja in se naselili ob Dravi, Savi in Muri ter na severu segli tja do Donave« (V nove zarje, str. 243) je hipoteza, ki se v zadnjem času maje. V primeru, ki ga opisuje stavek »Notranja zgradba tragedije je dokaj skladna z značilnim vzorcem notranjega ustroja dramskega dela, s t.i. dramskim traktom: zasnovana, zaplet, vrh, razplet in raznova« (V nove zarje, str. 45), gre pravzaprav za notranji ritem. V šolah imamo težavo z literarnoteoretičnim izrazoma vrsta in zvrst, ko lahko oba zaznamujeta ali delitev literarnega dela glede na notranjo zgradbo (lirika, epika, dramatika) ali pa na podpomenke teh delov (npr. tragedija, drama, komedija...) kot podpomenke dramatične. To je le nekaj morda tudi preveč osebno obarvanih pomisli.

Še prav posebno nas veseli, da sta avtorja beril pri svojem opravljanju jasna, natančna, da delujeta sistematično, da sta zahtevna, pa ne prezahtevna, a da kljub temu delo opravljata na strokovni višini. Biti preprost in obenem strokoven pa ni ravno lahek posel.

Tako oblikovana slovenska berila ponujajo slovenistu na osnovni šoli možnosti, da

– razvija bralne sposobnosti učencev,

– seznanja učence z deli in njihovimi ustvarjalci iz slovenske, svetovne književnosti in književnosti jugoslovanskih narodov,

– jih vpeljuje v stroko besedne umetnosti,

– jih navaja na metode in oblike dela z besedilom v šoli in za samoizobraževanje,

– oblikuje učence – to je še prav posebno pomembno – v celostne osebnosti s širokim in poglobljenim strokovnim obzorjem, a tudi z mero za etične vrednote, z občutkom za estetske pojave in oblike.

MARTIN KADIVEC

Odslej športna vzgoja

Prispevek na IV. kongresu športnih pedagogov na Bledu

Izrazje je temeljna sestavina identitete vsake stroke in vede, zato tudi znanost o športu ne more zanemarjati tovrstnih vprašanj.

Vsaka znanost, pa tudi znanost o športu, si mora izoblikovati svoj koherentni terminološki sistem, ki bo logično usklajen znotraj stroke in vede, hkrati pa logično usklajen tudi navzven z drugimi pogodnimi strokami in vedami.

Eden od izrazov, ki logično ni usklajen niti znotraj svoje stroke niti navzven, je izraz **telesna vzgoja**.

V svoji stroki ni usklajen zato, ker govorimo in pišemo o **telesni vzgoji**, selektivnem **športu** in **športni rekreaciji**. Navedeni pojmi izrazno niso usklajeni, kajti nenavada in logično nesprejemljivo je to, da s **telesno vzgojo** usmerjamo mladi rod bodisi v kakovostno **športno** ustvarjalnost (v selektivni **šport**) bodisi v **športno** življenje s **športnim** razvedrilom v prostem času.

Izraz **telesna vzgoja** je še toliko bolj nenavaden in nesmiseln, ker za doseganje vzgojno-izobraževalnih smotrov tako imenovane **telesne vzgoje** uporabljamo različne **športne** zvrsti, **športno** opremo, **športna** igrišča, **športne** rekvizite in podobno. Učni načrt predpisuje **športne** dni, ne pa **telesnovzgojne** dni. V vzgojno-izobraževalni program uvrščamo tudi program **športne** značke, na šolah pa delujejo **šolska športna društva**. Če upoštevamo še to, da prihodnji strokovnjaki za tako imenovano **telesno vzgojo** študirajo in opravljajo izpite iz **medicinske športa**, **fiziologije športa**, **psihologije športa**, **športne** turistik, **športnega** plesa, **borilnih športov** itn., potem res lahko rečemo, da imamo neverjetno terminološko

zmemo, ki ni v čast stroki in znanosti o športu.

Izraz **telesna vzgoja** ima poleg logične neusklajenosti z izrazom za drugi dve konstitutivni prvini **športnega delovanja** (selektivni **šport**, **športna rekreacija**) še dve slabosti. Prvič, nosi breme filozofskega dualističnega pojmovanja duše (za katero skrbi intelektualna vzgoja) in telesa (za katero skrbi 'telesna' vzgoja), in drugič, atribut 'telesna' ne izraža bistva tega kulturnega in vzgojnega delovanja. Iz semantičnega zornega kota bi o vzgoji **telesa** oziroma **telesni vzgoji** pa tudi o kulturi **telesa** oziroma **telesni** kulturi lahko govorili pri tako imenovani atletski gimnastici ali body buildingu. Izraz **telesna vzgoja** bi bil utemeljen, če bi pri tej vzgojni dejavnosti šlo zgolj za oblikovanje, vzgojo in kulturo **telesa**. Toda že dolgo vemo, da vendarle ne gre zgolj za stvar **telesa**, temveč za prispevek k celostnemu oblikovanju harmonično razvite osebnosti, seveda s **športnimi** vsebinami, **športnimi** sredstvi in metodami. O tem nas uči tudi teorija o integralnem človekovem razvoju.

Izraz **telesna vzgoja** pa ni usklajen tudi navzven, z drugimi vzgojnimi področji. Ni namreč v skladu z izrazoslovjem in epistemološkim načelom, po katerem so dobila ime druga vzgojna področja. Eno od epistemoloških načel pravi, da se ime znanosti oblikuje po področju ali dejavnosti, ki jo neka znanost preučuje. To načelo je mogoče smiselno uporabiti za vsako terminološko vprašanje. Zato tudi govorimo o glasbeni, likovni, tehnični, plesni, spolni, zdravstveni, planinski, estetski, mirovni, obrambni, zdravstveni in še celi vrsti drugih 'vzgoj', za katere je značilno, da ja atribut, ki označuje posamezno vrsto vzgoje, iz-

peljan iz dominantnega področja stvarnosti, ki je predmet posamezne vrste vzgoje, nikoli pa iz človekovega organa ali dela telesa, s katerim se ta dejavnost opravlja. Najbrž ni mogoče zanikati, da sta v našem primeru prevladujoči področji stvarnosti **šport** in **vzgoja**. Prav ti dve področji pa sta zajeti v izrazu **športna vzgoja**. Izraz **športna vzgoja** se vsebinsko formalno logično vklaplja v genus **šport**, po intencionalnosti pa v genus **vzgoja**.

Logično, smiselno in semantično pravilno bi torej bilo, da govorimo o **športni** vzgoji in ne o **telesni** vzgoji. **Športna vzgoja** pa je lahko šolska ali zunajšolska. S **športno** vzgojo torej izobražujemo in vzgajamo tako za kakovostno športno ustvarjalnost kot za razvedrilno bogatenje prostega časa s športnimi vsebinami.

Misel o ustrežnejšem poimenovanju tistega, kar danes imenujemo **telesna vzgoja**, ni nova. Že leta 1959 piše Drago Ulaga o **vzgojnem športu**, poznamo tudi strokovno glasilo Der Sportunterricht, pa tudi Branko Polić je že leta 1983 pisal o **'športskem vaspitanju u školi'**, kjer rab izraze 'športsko obrazovanje', 'športska kultura', 'športsko pedagoški rad', 'športska diagnostika', 'visoko kvalificovan športski pedagogi' in podobno.

Z izrazom **športna vzgoja** b logično in semantično izčistil enega od najbolj pogostih strokovnih izrazov, dosegli bi logični izrazni red znotraj svoje stroke in navzven, hkrati pa izraz **športna vzgoja** izraža tudi paradigmatični zasak od **parcialističnega** (oblikovanja telesa in razvijanje telesnih sposobnosti) k **holističnemu antropološko filozofskemu** pojmovanju športa, ki ima biopsihosocialne razsežnosti in učinke. Sporocilnost izraza **športna vzgoja** je jasnejša in natančnejša, sporocilna moč strokovnih in znanstvenih izrazov pa je pomembna lastnost sleherni stroke in vede.

SILVO KRISTAN

odprta
šola

Hitimo počasi

Zakaj ni pouk začetnega branja in pisanja uspešnejši

Učenje branja in pisanja je za otroke zelo zapleten nevro-lingvistični proces, ki zahteva usklajeno delovanje in povezovanje otrokovega vida, sluha, govora in fine motorike, hkrati pa še zapomnitev in avtomatizacijo. Od otroka (učenca) pričakujemo, da bo ob vsej zapletenosti procesa učenja branja in pisanja v razmeroma kratkem času, prvo leto šolanja, dobro obvladal 100 črk (grafemov), ob tem pa vse preveč radi pozabljamo, da je branje in pisanje najzahtevnejša fiziološka dejavnost človekovih možganov. To je le en razlog, zaradi katerega moramo pouku branja in pisanja nameniti dovolj časa. Drugi razlog pa je to, da dobi učenec večino novega znanja in spoznanj (informacij) prav z branjem besedil (približno 80 % vseh informacij).

Težave pri začetnem pouku branja in pisanja bi bile mnogo manjše, če bi v šolah zmogli odpraviti nekatere moteče dejavnike, ki pomembno vplivajo na uspešnost pouka začetnega branja in pisanja.

Pozornost usmerjam le na nekatere bistvene moteče dejavnike, gotovo pa se pojavljajo še kateri drugi, ki so morebiti specifični za neko drugo šolsko okolje.

● Hitrost pouka branja in pisanja je na mnogih šolah še preveč prilagojena povprečnim učencem v razredu, zato je za učence, ki počasneje sprejemajo novo znanje, prehitra, za sposobnejše pa prepočasna. Izkušnje kažejo, da moramo pouk branja in pisanja nujno individualizirati, njegovo hitrost pa prilagoditi zmogljivostim posameznih učencev. Zato je treba učni načrt opismenjevanja spremeniti, učitelju pa dopustiti, da bo samostojno določal, kako hitro bodo v razredu obravnavali črke in pisavo.

Zelo tehtno je strokovno priporočilo Zavoda RS za šolstvo (2), vendar ga je le malo pedagoških kolektivov pripravljeno uresničevati. Odkloniš stališče pedagoških kolektivov do tega strokovnega priporočila ima vsaj dve slabi posledici:

– začetno opismenjevanje se ne nadaljuje v drugem razredu za tiste učence, ki zaostajajo v razvoju ali imajo učne in druge težave, zato razred ponavadi ponavlja;

– pouk začetnega branja in pisanja je prehitel, saj se konča opismenjevanje že v prvem razredu, namesto da bi se individualizirano nadaljevalo še v drugem. Učitelj prvega razreda ob koncu šolskega leta zelo dobro pozna sposobnosti svojih učencev in vrzeli v njihovem znanju, zato bi lahko v drugem razredu (če bi skupaj z njimi napredovali) nepretrgoma nadaljeval opismenjevanje in ga postopno usmerjal na višjo zahtevnostno raven.

● V mnogih šolah je pouk začetnega branja in pisanja še zmeraj preveč razumska operacija, zato je premalo upoštevano čustveno sožitje učitelja in učenca. Za uspešnejši pouk branja in pisanja pa je pomembno tudi, da učitelj dobro pozna učenceve čustvene lastnosti, saj lahko le potem uspešno individualizira delo z njim. V nasprotnem primeru ima lahko otrok hude speci-

fične motnje pri sprejemanju novega znanja.

● Veliko strokovnih problemov, s katerimi se ubadajo učiteljice pri poučevanju začetnega branja in pisanja, bi lahko uspešno rešile le skupaj s šolskim pedagogom in psihologom. Toda strokovna pomoč šolskih pedagogov in psihologov v osnovnih šolah je lahko le simbolična, saj je pedagogov in psihologov v osnovnih šolah zares premalo.

Najpogostejša posledica takšnega stanja (zlasti na šolah, kjer nimajo šolskega pedagoga in psihologa) pa je, da učiteljica otrokovo učno težavo obide. Za to sta vsaj dva razloga:

– vzrokov za nastalo učno težavo se ne zna lotiti strokovno (zato je tudi ne more uspešno odpraviti);

– odpravljanje vzrokov učne težave zahteva dosti časa, tega pa učitelj pri pouku nimajo, saj ne smejo zaostajati pri uresničevanju učnega načrta (dve uri dopolnilnega pouka na teden sta premalo za odpravljanje posebnih težav, pa tudi učencev je pri dopolnilnem pouku ponavadi več, zato učiteljice ne morejo nameniti dovolj časa posameznim učencem).

Takšno stanje v osnovnih šolah in odnos družbe (financerja) do te problematike je nujno treba odpraviti. Šolsko svetovalno službo naj bi pojmali kot samoumevno in nujno sestavino vzgojno-izobraževalne storitve šole in kot pogoj za njeno večjo kakovost. Zato bi bilo prav, da bi se strokovne ustanove, šole in starši zavzemali za sistemski premik šolske svetovalne službe iz razširjenega programa v zagotovljeni, nacionalni program.

● Zaradi različnega poprejšnjega znanja otrok učitelj pri poučevanju začetnega branja in pisanja – kolikor je največ mogoče – uveljavlja notranjo diferenciacijo in individualizacijo. Toda v mnogih oddelkih prvega razreda je to načelo izredno težko dosledno uresničevati, saj je v oddelkih še zmeraj preveč učencev (ponekod tudi 32). Idealno število učencev v oddelku imajo le nekatere podružnične šole (10 ali še manj), toda za oblikovanje oddelkov v teh šolah (obmejne šole) veljajo drugačni normativ.

Za uspešnejše vzgojno-izobraže-

valno delo s sodobnejšo zasnovno pouka je tudi zdajšnje povprečno število učencev v oddelkih prvega razreda še občutno previsoko, zato se moramo zavzemati za nižji normativ za oblikovanje oddelkov prvega razreda. Morda bi razmišljali o tem, da bi zdajšnje povprečje 25 učencev na oddelk postalo zgornja meja za oblikovanje oddelkov prvega razreda.

● Sodobnejši pouk naj bi tesneje povezoval starše s šolo in jih tudi spodbujal, da bi bolj učinkovito pomagali svojemu otroku pri delu za šolo. Zato jih učitelji vse šolsko leto seznanjajo s sodobnejšimi oblikami dela pri pouku in z načini, kako

tedna. Zato so učitelji preobremenjeni z neposrednim vzgojnoizobraževalnim in drugim delom, postajajo malodušni in brezbržni.

● Za razvijanje sodobnega vzgojno-izobraževalnega dela je nujno sistematično in učinkovito dopolnilno izobraževanje učiteljev, oprto na kakovostne izobraževalne programe, ki bi izvirali iz potreb pedagoške prakse. Toda takšnega izobraževanja je zdaj še občutno premalo in še to, koliko ga je, ni dovolj sistematično in usmerjeno v spoznavanje novosti v domači in tuji pedagoški teoriji in praksi. Pedagoška fakulteta in Zavod RS za šolstvo bi morala biti nosilca učinkovitega do-

Dr. Spasenija Vladislavjevič (1) poudarja, da ni niti nevrološkega niti psihološkega, a tudi ne pedagoškega opravičila, da bi se tako pomembnih človekovih dejavnosti, kot sta branje in pisanje, ki ju človek uporablja vse življenje, učenci učili hitro in površno.

Branja in pisanja se mora učiti otrok počasi, ob pomoči odraslih (učiteljev, staršev), enako, kot se uči hoditi. Potem pa ga še dolgo vodimo, da bi obvladal harmonijo gibov, preden začne teči. In če že tako pazimo na otrokove noge, moramo še toliko bolj paziti na otrokovo glavo, poudarja dr. S. Vladislavjevič.

lahko učinkoviteje pomagajo otrokom pri delu za šolo. Pedagoški kolektivi ugotavljajo, da se je v vpeljevanju in širjenju sodobnejših oblik vzgojnoizobraževalnega dela povečalo zanimanje staršev za sodelovanje s šolo. To daje slutiti, da bo sodelovanje med šolo in starši z dobri programi mogoče postopno dvigati na višjo strokovno raven. Kljub prizadevanjem pedagoških kolektivov pa ostajajo nekateri starši še zmeraj na obrobju dogajanja in ne najdejo poti do učitelja, zato ostaja skrb za del učencev samo na ramenih posameznih učiteljev in šole.

Ob sistemski prenovi osnovne šole je treba prenoviti in izboljšati tudi povezovanje šole s starši.

● Za sodobnejše oblike vzgojno-izobraževalnega dela morajo biti nujno zagotovljene ustrezne gnotne razmere (primerne učilnice in šolska oprema, avdiovizualna sredstva, ponazorila in didaktično gradivo), če želimo uveljaviti sodoben pouk, ki temelji na ustvarjalni dejavnosti učencev pri pouku, in trajnejše, s svojim ustvarjalnim delom pridobljeno znanje. Ugotavljamo pa, da poteka vzgojno-izobraževalno delo na mnogih šolah še zmeraj v utesnjenih in nefunkcionalno urejenih in opremljenih prostorih; tudi pohištvo je na mnogih šolah že dotrajano in še premalo ga imajo.

● Sodobna zasnovna vzgojno-izobraževalnega dela zahteva od učitelja tudi veliko dodatnega dela (priprava didaktičnega gradiva), ki pa ni evidentirano in ustrezno ovrednoteno v sklopu 42-urnega delovnega

polninskega izobraževanja učiteljev. Kljub slabemu stanju na področju dopolnilnega izobraževanja mnoge učiteljice uspešno vpeljujejo v pouk nekatere prvine v svetu že preskušanih modelov, ob tem pa snujejo svoje izvirne rešitve in jih prilagajajo zmoglostim otrok in gnotnim razmeram šole.

Za izboljšanje razmer v osnovnem šolstvu in za njegov razvoj bi moral finančni sponzor, se nacionalnega šolskega programa storiti tole:

– načrt razdeljevanja denarja šolam bi moral predvideti dovolj denarja za nakup in vzdrževanje sodobne izobraževalne tehnologije, knjig, učil in didaktičnih sredstev ter za dopolnilno izobraževanje učiteljev;

– v sistemu delitve osebnih dohodkov bi morali upoštevati tudi nagradjevanje inovativnih dosežkov pedagoških delavcev;

– predvsem pa bi moral izenačiti osebne dohodke učiteljev v Sloveniji in sistemsko urediti njihovo strokovno napredovanje. Odpravljanje teh in podobnih motečih dejavnikov bo morebiti tudi pripomoglo k našim skupnim prizadevanjem za sodobno slovensko osnovno šolo.

K. KRIVEC

1. Dr. S. Vladislavjevič: Poremečaji čitanja i pisanja. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd 1986

2. Uresničevanje nekaterih ciljev in nalog na začetku šolanja – strokovno priporočilo, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 9. 3. 1989

starši narkomani. O tem piše Poljakinja Elzbieta Czyz. Kaj se dogaja, če so otroci staršev narkomanov zanemarjeni? Sodišče ponavadi odvzame (vsaj delno) starševske pravice, vendar s tem še zdaleč niso rešena vsa vprašanja. Tilka Kren kritično razmišlja o pravi do znanja kot o eni temeljnih otrokovih pravic. Opozarja na probleme v visokem šolstvu – velik osip, težaven gnotni položaj študentov, nestrežni program itn.

Marjan Conč opisuje izkušnje s potovanjem po Belgiji in Nizozemski in pojasnjuje, kako deluje »omdudsmen«, ki je zaščitnik posameznikovih pravic pred zlorabo oblasti. Opisuje tudi delovanje svetovalne službe za preprečevanje trpinčenja otrok pri nas, ki deluje v sklopu Centrov za socialno delo.

Opuščanje tradicionalnih modelov otroštva in starševstva spodbuja k ponovnemu razmišljanju o spremenjenih družbenih razmerah, kjer se vse bolj prepletajo socialni odnosi med starši in otroki, vzgojitelji in otroki ter med starši in vzgojitelji. Zagotavljanje otrokovih psiholoških pravic pomeni predvsem etično in moralno obveznost, ki je opredeljena v sodobnem pravu. V tem pogledu knjiga spodbuja in obvezuje. V sebi skriva tudi past, saj lahko pomeni nove tipizacije, pričakovanja, odvisnosti in oblike nadzora posameznika od psiholoških diskurzov. To pa so že vprašanja, na katera bo iskal odgovore tudi bralec sam.

DARJA ZORC

Kje vas in nas šola žuli

Ureja Tereza Žerdin

SVETOVALNI
CENTER ZA
OTROKE,
MLADOSTNIKE IN
STARŠE

Kontrolke in krožki

Sin obiskuje 3. razred. V šoli mu gre precej težko. Počasi je, neroden, le z velikim trudom dosega najmanjše uspehe.

Uspeh pa je zanj silno pomemben. Spodbuja ga in mu pomaga da vzdrži. Tako je bilo do zdaj. Kako bo vnaprej, še ne vem. Najhujše težave ima s pisanjem. Piše tako počasi, da ne dohaja drugih učencev. Zmeraj je zadnji in napiše le na pol. Pri pisanju domačih nalog mu moramo kar precej pomagati, če hočemo, da nalogo napiše v doglednem času. Če mu ne pomagamo, mu ne ostane čisto nič prostega časa. Tako kot vsi otroci se tudi on želi uveljavljati. Z velikim veseljem se je včlanil v različne krožke, pa je povsod naletel le na nove težave. Potem smo mu svetovali mi: naj gre med mlade gasilce. Mislili smo, da ga to ne bo preveč obremenilo, pa še razgibal se bo malo. Naivno smo razmišljali, da se bo pri gasilstvu otresel šolskih zahtev. Pa smo se pošteno zmotili. Pisali so kontrolko. Zdaj tudi pri gasilskem krožku ni več.

Negasilčeva mama

Mislim, da vaše razmišljanje ni bilo napačno. Otroku ste hoteli ponuditi neko zunajšolsko obveznost, pri kateri bi se razvedril, se sprostil, razgibal in počel nekaj brez večjih obremenitev. Stvar bi se lahko tudi dobro končala, če ne bi bila zasnovana tako šolsko. Verjetno je gasilski mentor hkrati tudi učitelj, ki ne more iz svoje kože. Morda celo misli, da je slab mentor, če otrok ne bo učil tudi pisati; morda mu primanjkuje praktičnega duha, ali pa ni bilo na voljo praktičnih pripomočkov in so gasilstvo »jemali« le teoretično. Naj bo tako ali drugače, dejstvo je, da je takšen gasilski krožek neustrezen. Razmišljaj, da je moral biti ta mentor po svoje zelo prizadeven človek, saj navsezadnje ni tako preprosto sestaviti teoretične naloge za čisto praktično delo. Pa tudi obrnjeno je res. Zelo težko je teoretično opisovati praktično delo. Zato je res nesmiselno, da otežuje lelo sebi in drugim. Praktično delo ohranja svojo vrednost le, če ostaja v resnici praktično. Vsakdanje življenje terja od ljudi ogromno praktičnega znanja. Kadar gori, je popolnoma vseeno, ali znaš besedo gasilec napisati pravilno ali ne. Treba je znati gasiti, biti hiter, odločen, vedeti, s čim gasiti, kako aktivirati gasilni aparat in tako naprej. Praktično usmerjene interesne dejavnosti so izredno pomembne prav za tiste učence, ki se s pisanjem ne morejo potrditi. Biti uspešen vsaj na enem področju, imeti vsaj enega konjička in vsaj enega človeka, s katerim se dobro ujameš, – vse to je pogoj za zdravo rast posameznika.

Kontrolne naloge pri gasilskih krožkih pa res niso potrebne (pa tudi sicer v tretjem razredu zanje ne bi smelo biti prostora).

Sodelujte v naši rubriki! Na vsako vprašanje boste dobili odgovor strokovnjakov Svetovalnega centra za otroke, mladostnike in starše v Ljubljani, Gotska 18.

Društvo psihologov Slovenije vas vabi k naročilu knjige

PSIHOLOŠKE PRAVICE OTROK,

ki je nastala lani ob 10. mednarodni poletni šoli na isto temo. Knjiga je prvo domače delo s tovrstno tematiko ter prinaša prispevke šestih domačih in petih tujih znanih strokovnjakov s tega področja. S priloženo naročilnico jo dobite ceneje kot v knjigarnah.

NAROČILNICA

(Ime in priimek ali naziv ustanove, naslov)

nepreklicno naročamo — izvodov knjige PSIHOLOŠKE PRAVICE OTROK v ceni 145,00 din za izvod. Račun bom/poravnali najkasneje v 8 dneh po prejemu naročene/knjige na žiro račun Društva psihologov Slovenije št. 50100-620-107-05-1057111-201790.

Žig ustanove:

Podpis:

Psihološke pravice otrok

Zbornik Psihološke pravice otrok je nekakšen sklepni del desete mednarodne poletne šole, ki je bila lani v Bohinju; v njem so objavljeni članki različnih piscev, ki vsak iz svojega zornega kota obravnavajo problematiko otrokovih pravic, vsi pa si prizadevajo za večje upoštevanje in spoštovanje otrokove osebnosti. Ker je v naši družbi veliko več trpinčenih otrok, kot pa je znano, se bomo morali bolj kot doslej ukvarjati s problematiko otrokovega položaja. To zahteva poglobljeno socialno-psihološko in sociološko razčlenitev.

Zaradi boljše preglednosti lahko knjigo razdelimo v več sklopov. V prvem nas pisci seznanjajo z zgodovino psiholoških pravic; pojem »psiholoških trpinčenj« zajema takšna dejanja, ki škodujejo otrokovemu vedenju, mišljenju in telesnemu delovanju. Stuart N. Hart nam podaja kratko zgodovino psiholoških pravic, ki jih opiše kot predpravne in hkrati prek-pravne kategorije. V zgodovini so bile pravice namenjene samo odraslim, otrokom pa šele takrat, ko so zadostili merilom razumnosti, ki so jih prednje postavili odrasli. Vsaka družba pa ima svoj odnos do starostnih obdobj in s posebnimi obredi (inicijacijami) določa prehajanje iz enega obdobja v drugo. Pri tem, kot poudarja Zoran Pavlovič, so biološke značilnosti otrok (telesna šibkost, odvisnost) upoštevale v družbeni ideologiji tako, da rabijo kot naravni, samoumevni temelj podrejenosti neke družbene skupine, v tem primeru otrok. Otrokov položaj je skozi prevladu-

jočo ideologijo vse do današnjih dni podoben položaju devianta, temeljna starševska prijava pa sta represija in instrumentalnost, poudarja Vito Flaker. V svetu odraslih imajo otroci obrobno mesto, ne ponujajo jim ustreznih arhitektonskih rešitev, znamenja jih izločajo kot nepismene, značilno je, da govorijo v tretji osebi kljub njihovi navzočnosti, ipd.

Iz kritičnega socialno-psihološkega razmišljanja Mirjane Ule razberemo, da se za pojavi zmanjšanja nasilja nad otroci skrivajo nove, drugačne oblike nasilja. Te se kažejo v nepredvidljivih in nerazločljivih izbruhih besa. Otroci so po eni strani danes res manj ogroženi, obenem pa ravno zaradi nepredvidljivosti nasilja veliko bolj, kot so bili nekdaj.

Drugi sklop besedil v zborniku sega dalj od prizadevanj po družbeni osamosvojitvi otrok in otroštva – k ponovnemu razmišljanju o odnosih med starši in otroki, o samopodobi staršev(stva) in o ljubezni do otrok.

Govorjenje o otroštvu je zmeraj povezano z našim odnosom do svojih zgodnjih let in odgovorov v tistem obdobju življenja. John Southgate poudarja pomen prvih izkušenj ljubezni in zaupanja, obenem pa opozarja na posledice zapuščeniosti in zanemarjenosti, ki se v posameznikovem življenju kažejo kot nezavedno ponavljanje travmatičnih izkušenj. Marjan Tosić vsako takšno izkušnjo opisuje kot ogroženost posameznikovega razvoja in poudarja, kako pomembno je, da starši dajejo otroku oporo in občutek varno-

sti. Pisec razmišlja o varstveni vlogi staršev, ki je nujna za razvoj samostojne osebnosti.

Tretji sklop besedil prikazuje primere kršenja otrokovih pravic, njihove posledice in načine preprečevanja. Američan Stuart N. Hart se opira na izsledke raziskav o psihološkem trpinčenju otrok, veliko staršev svoje otroke zavrača, pogoste pa so tudi verbalne in čustvene poškodbe, preprečevanje ali kaznovanje samospoštovanja, oviranje razvoja osebne samostojnosti itn. Opozarja na posledice takšnega ravnanja, ki se kaže v čustvenih in vedenjskih motnjah – laganje, tatvine, šibka podoba o samem sebi, depresije, nagnjenja k samomoru.

Stuart N. Hart primerja žrtev psihološkega trpinčenja z ujetnikom, ki se ni sposoben ogniti pogubnim okoliščinam poniževanja in razvije vedenjske vzorce, kot je golo preživetje. Šola lahko z učiteljem, ozaveščanjem in t. i. pozitivno ideologijo do otroka bistveno pripomore k odkrivanju in zmanjševanju različnih oblik trpinčenja, obenem pa obstaja nevarnost, da z vzganjem, z različnimi izkušnjami šolskega osebnosti in institucije same (discipliniranje z zastrafanjem, nizka raven človeških odnosov ipd.) nadaljuje in povečuje psihološko trpinčenje.

Poljaka Jolanta in Michal Szymanczak opisujeta v zborniku delovanje poljskega Odbora za varstvo otrokovih pravic, ki je zelo široko, saj si prizadeva za boljše razmere v vrtcih, drugačen šolski sistem, bolnišnice za otroke. Poseben problem so

nove knjige

KDO JE PRAVZAPRAV – UČITELJ?

Šolske razglednice

Berta Golob, založba Borec, Ljubljana 1990

S svojim tokratnim delom iz šolskega življenja je zaznamovala Berta Golobova stoto knjigo Kurirčkov knjižnice, zbirke z že kar precej dolgo tradicijo, saj izhaja že od dvainšestdesetega leta.

Lahko rečemo, da se uvrščajo šolske razglednice med zlate knjige našega vsakdanjika: ob njih se od srca nsmeye vsak, ki je kdajkoli trpel v šolskih klopih, čeprav so seveda namenjene otrokom. Avtorica se z nemalo humorja vrača v čas, ki ga je preživljala med svojimi številnimi učenci, skozi lahkotno pripoved pa trdno drži nit svojega namena v rokah: in ta je – predvsem demitizirati učitelja, razkriti otroku to »veliko skrivnost«, v katero ni bil nikdar posvečen. Optiko opazovanja začrta v smeri od učitelja do učenca in obenem vselej v razmerju z njim. Tako mu omogoča spoznati učiteljevo navadnost, razkriva ga (se) in s tem otroku odstira povsem drugačne razsežnosti učiteljeve osebnosti; še nedolgo tega jih je klasična pedagogika skrbno skrivala, saj bi bilo to kaj slabo orožje za ohranjanje reda in spoštovanje učitelja. In vendar, to razkrivanje, priznavanje samega sebe, svojih šibkosti in človeških napak učinkuje ravno nasprotno: s tem ko učitelj prizna svoje slabosti, ko marsikdaj potihne ve, da je na strani otrok, ravnati pa mora, kot je treba, in se navsezadnje tega ne boji povedati naglas, dobi tisto pravo človeško vrednost, ki jo tako instinktivno začutijo tudi otroci.

Toda slike iz šolskega življenja vendar niso le lahkotne pripovedi, kot je videti na prvi pogled; iz njih jasno razberemo, kako se je mogoče otrokom v razredu približati tudi drugače, ne le z resnobo in strogostjo, da ni treba

biti niti popustljiv in jih obenem tudi dolgočasiti. Prav nič od tega; avtorici je pri poučevanju očitno uspelo izostriti občutek za tisto pravo pot, da je bila popustljiva, pa tudi ne, ko je hotela otroke naučiti dobre in lepe slovenščine – in to ne dolgočasno – saj je znala živeti šolsko in povsem svoje življenje z dovolj idejami in humorja, da je poučevanje ni spravljalo v obup in nemoč, vsaj največkrat ne.

Vse te razglednice so izhodiščno uokvirjene s štiri ni pisateljskimi spomini: na svoja najmlajša leta in svoje prve šolske težave, na višje razrede šole, nato pa ji bliskovito sledimo pri odločitvi za poklic – in že nastopi sama z one strani katedra, s tiho bitko za svoj prostor pod soncem, ki jo iz ure v uro zmeraj bolj dobiva. Tako se nizajo podobe iz šolskega življenja, pa tudi iz povsem zasebnega, tistega, ki si ga učenci navadno še zamisliti ne morejo. Takšne so razglednice: A vi ste pa jetični, Spalna srca gre na tečaj, Gobja požrtija, Težave v Neaplju. In potem se te vesele podobe nenadoma prevesajo v nekoliko žalostne, so bežen spomin na učiteljsko poučevanje otrok iz prehodnega mladinskega doma, na otroke z nesrečnimi usodami, ob katerih ji ni bilo lahko, a vendar: Bilo je majčkeno grozno, pravi, ampak zelo lepo. In potem spominjanje spet zajadra v svetlejši vode, v uro zgodovine in besedne dvojbe s svojimi učenci, dokler se njene razglednice nazadnje ne iztečejo v nekoliko otožen, za trenutek utrujen in melanholičen pogled na vsa ta šolska leta, ob katerih človek izžori, ne da bi pravzaprav sam vedel kdaj, in ko pride čas, začuti, da se bo moral odtrgati od vseh tistih let drugim.

VLASTA KUNEJ

Čarovnica in mavrična mačka

Izbor sodobnih angleških pripovedi za mladino, Mladinska knjiga, zbirka Sončnica, Ljubljana 1990

Na Britanskem otočju in še posebej v Angliji nastajajoča književnost za otroke in mladino ima izjemno bogato tradicijo, hkrati pa je zanjo značilna tudi neka posebna in lahko prepoznavna očarljivost. Ustvarjala jo je – in jo seveda še – vrsta nenadkriljivih mojstrov (če sem niti ne štejemo Defoa, Swifta, Dickensa ali Scotta, ki svojih spisov niso namenili mladini, čeprav ta danes najpogostejše sega po njih), kot so Alexander Milne, Eleanor Farjeon, Norman Hunter, Philippa Pearce, Roald Dahl in še posebej, že sredi minulega stoletja, Charles Dodgson, bolj znan po psevdonimu Lewis Carroll, katerega Alice v čudežni deželi pomeni mejnik, s katerim nekateri današnji teoretiki angleško mladinsko književnost delijo na čas pred Alice in po njej.

Pričujoči izbor, naslovljen po istoimenski zgodbi Terryja Jonesa, sta sestavila dobra poznavalca britanske literarne zakladnice, Ifigenija in Veselko Simonović. Spričo količine in raznolikosti besedil, pred katerimi sta se znašla in pod katerimi so bili med drugimi podpiani tudi Wilde, Stevenson in Kipling pa Lofting, Tolkien in Wells, sta se morala odločiti za ožji segment: najprej za kratke pripovedi, pri čemer torej nista upoštevala poglavij ali odlomkov iz daljših del,

in nato še za tiste, ki so nastala v razmeroma kratkem obdobju od prve svetovne vojne do naših dni.

»V tem času,« sta zapisala v sklepi besedi, »se je angleška mladinska književnost vsebinsko, žanrsko in oblikovno razvijala do neslutnih razsežnosti, količinsko pa dandanes lahko govorimo že kar o industrijski izdelavi besedil za otroke. Zato sva izbirala med pisateljskimi imeni, ki so se nesporno uveljavila z estetsko vrednostjo svojih del in večinoma niso znana le doma na Angleškem, temveč tudi drugje po svetu.« Najstarejši pisatelj v antologiji je Walter de la Mare, najmlajši pa Ted Hughes; med obema je še 18 ustvarjalcev, vsi skupaj pa so predstavljeni z 31 pripovedmi. Nekatere spadajo na področje fantastike ali znanstvene fantastike, še več pozornosti pa sta sestavljajca izbora namenila sodobnim pravljicam in tako imenovanim zgodbam nesmisla, za katere so Angleži še posebej veliki mojstri.

Večino izbranih besedil, ki odpirajo nenavaden pogled v sodobno angleško literarno ustvarjalnost, so prevedli avtorja antologije in Vladimira Štivan, dve je prevedla Katja Fistrovič, eno pa Tomaž Šalamun. S črno-belimi ilustracijami popestreno knjigo je opremila Meta Škrabar.

IZTOK ILICH

V dveh letih dva priročnika za filozofijo

Filozofija (prevod iz nemščine), dr. Maria Fürst, DZS 1990

Državna založba Slovenije je izdala v dveh letih kar dva priročnika za filozofijo. Oba sta nastala iz zanimanja učiteljev te družbene vede za strokovni učbenik. Prvi od teh je Zgodovina filozofije dr. Franceta Jermana, drugi pa Filozofija avtorice Marije Fürst – delo, ki pomeni drugačen prijem v obravnavi problematike filozofije in je namenjeno srednješolcem na pragu pomembnih odločitev.

Prva filozofska zgodovinska knjiga dr. Franceta Jermana – je bila temeljito razčlenjena in recenzirana in je končno postala edini primerni učbenik za srednje šole. Ohranja zgodovinsko kronološko zaporednost, avtor pa jo je že ob predstavitvi na Zavodu za šolstvo poimenoval priročnik. Prav tedaj je bil sprejet nov učni načrt, obenem pa so pri nas že začeli prevajati v Avstriji uveljavljeni, pa vendar ne edini učbenik za filozofijo Marije Fürstove. Zaradi vsega tega je nas, ki poučujemo filozofijo na slovenskih srednjih šolah, še posebno zanimalo, kakšne novosti bo prinesel avstrijski učbenik. Spraševali smo se, ali bo morda celo spodril prvi, ga nadomestil in. Na nedavni predstavitvi tega dela – na seminarju in tiskovnem sestanku – pa se je pokazalo, da je tudi prevedeni učbenik, ki je bil vnaprej označen kot alternativni, v resnici lahko samo alternativni

priročnik. Obe knjigi sta se torej uvrstili med priročnike, zmanjkalo pa jima je sape, da bi se umestili med odlične učbenike za to področje. Zakaj? In zakaj je prav, da je tako!?

Če listamo po avstrijskem filozofskem priročniku, ugotovimo, da je sestavljen sicer v duhu našega novega učnega načrta, toda v razpravah o tem načrtu so se izoblikovali različni pogledi, ti pa so bili prezrti. Pokazalo se dvojje, da potrebujemo nekakšno alternativno zgodovinskega pregleda in problemskega vpogleda v filozofijo. Dober učitelj bo torej uporabljal oba priročnika, in prav je tako. Namesto da bi kritično odklanjali enega ali drugega, naj kar oba pripomoreta k miselnemu razvoju mladine.

Če smo o prvem v našem časopisu že poročali, je prav, da povemo nekaj tudi o avstrijskem. Ob predstavitvi tega, ki je prišel čez državno mejo – to pa se ne dogaja vsak dan – smo pričakovali, da bo avtorica (in predvsem založnica DZS) spregovorila o stikih in ugotovljenih potrebah po sodelovanju z našo deželo, vendar zaman. Knjiga je le prevedena v slovenščino, nikjer pa ne piše, da je priporočena, predlagana, sprejeta, kritično ovrednotena in da prihaja v našo pedagoško srenjo kot poslanca in usmerjevalka slovenske refleksijske moči. Za tovrstne naloge to-

rej ni bila razglašena in slutiti smo, da kaj takšnega v resnici tudi ni. Namen v tem primeru ne posvečuje sredstva. Normalno bi bilo, da bi bil ob takšnem »gostovanju« naveden vsaj en strokovnjak z našega področja – učitelj ali filozof, saj nismo brez tovrstne tradicije.

Mlad človek, ki dandanes toliko posluša o samostojnosti odločanja, suverenosti ipd., se utegne ob vsem tem ekskluzivno tujem, počutiti dokaj nelagodno. Prav gotovo ni mogoče pričakovati, da bi bil učitelj filozofije edini povezovalac, komentator in sproti režiser pri vpeljevanju novosti in odmerjanju vloge zgodovinskega in problemskega. Pa tudi ne zahtevati, da bi bilo od njegove osebnosti zavzetosti odvisno, ali bo umestil v vse to tuje tudi kako naše ime, misel ali prispevek.

Avstrijski priročnik bo vsekar pomembno dopolnilo, saj te-

matizira zgodovinsko označene premike v problematiki razvoja filozofske misli, obenem pa aktualizira klasično teoretično in kronološko gradivo o posameznih temah, da postane umljivo in daje vpogled v današnja spoznanja, kritike in dileme. To pa je seveda dobra popotnica mladim pri njihovem nadaljnjem iskanju in spopolnjevanju, saj bi bilo hudo napak, če bi bili zamejeni samo z razvojnostjo in neusmiljeno sistematičnostjo, ne pa opozorjeni tudi na pota relativnosti in pragmatičnosti. Novi, prevedeni priročnik omogoča, da dojemamo tudi »postmoderno tendenco sproščanja« in spodbuja kritiko ob preveliki zaverovanosti v dokončna spoznanja.

Vse to pa so bistvene sestavine filozofske refleksije, kiu ns usmerja v nova spoznanja in odpira nove perspektive.

IGOR PLEŠKO

Podobe, zgodovina in ekologija kraške reke

Reka – Timav

Založba Mladinska knjiga 1990, več avtorjev

Monografija o kraški Reki-Timavu je zajeto in zahtevno, izčrpno delo, ki osvetljuje do dna to kraško reko z vsem svetom ob njej, takšnim, kot je danes, in takšnim, kakršen je bil pred stoletji in se nam je ohranil v pričevanjih z različnimi arheološkimi ostanki ter v literarnih in zgodovinskih virih. Besedilo je nastajalo po mesecih preučevanj in potovanj, iskanih po muzejih in glasilih iz prejšnjih časov ter številnih fotografiranjih, ki so skušala ujeti različne videze te reke; tako se je oblikovala podoba, ki skuša uravnovežiti zgodovino, umetnost, ekologijo in kulturo. Knjiga odpira bralcu različne plasti tega okolja in ga vabi, naj se tudi sam odpravi na obrečni izlet vanj.

Bralec spoznava reko najprej iz bogatega slikovnega gradiva, ki jo preslikava od njenih izvirov ob vznožju Snežnika, jo spremlja v njenem padu in Skočjanske jame, nato pa jo prislika znova, ko se kilometre niže prikaže kot Timav, blizu morja pri Devinu. Potem se besedilo loti obdelave reke iz zgodovinskega zornega kota; podlaga za to so mu pesniška in literarna pričevanja, ki segajo vse od antičnih in srednjeveških časov. Miti in legende, zapisi o tej reki, ustvarjajo podobo antičnega Timava, živahnih obrečnih krajev, civilizacije, ki je znala ceniti zdravilnost vrelcev nedaleč od obale med Tržičem in Štivanom, ki pa je tudi spoštljivo častila božanstva, povezana z reko in njenim življenjem. Nato se ustavlja ob starokrščanski baziliki San Giovanni in Tuba, pravzaprav gotski cerkvi z baziliko in mozaiki iz druge polovice 5. stoletja.

Naslednje poglavje monografije se ukvarja s starimi kartografskimi upodobitvami Reke-Timava, ki so skušale shematično ujeti njeno podobo in jo zarisati povsem avtentično, tej temi pa sledi poglavje o številnih gradovih ob Reki, ki so pravzaprav nastali iz rimskih taborov in stolpov. Tako se seznanjamo ob rečnem toku z osmimi gradovi, ki so dandanes bolj ali manj v ruševinah: Gotnik na pobočju Snežnika, Jablanica, sledovi bistriškega gradu v Ilirski Bistrici ter naprej proti zahodu Prem in lovski gradič Turn, Školj blizu Skočjanskih jam, Ravne blizu razpotja pri Ribnici in ostanki vremenskega stolpa.

Podoba reke se nato razširja v umetnostno preteklost, ki se je spletala okoli nje, natančneje, ukvarja se z umetnostno preteklostjo krajev v dolini Reke, uvo-domo pa zarisuje njihovo politično in cerkvenoupravno pripadnost. Tako predstavlja nekaj pozornosti vrednih srednjeveških spomenikov, kakršni so Gradisce, Lokev in Vreme, ki so že zdavnaj zbudili pozornost umetnostnih zgodovinarjev. Zlasti na

spodnjem koncu doline, ki zajema širšo okolico Ilirske Bistrice z Jelšanami in severnim robom Brkinov vse do Ostrožnega Brda, pa je precej cerkev; med njimi so zelo zanimivi in dragoceni spomeniki iz 17. in 18. stoletja.

Z umetnostnozgodovinskega področja se preselimo na povsem naravoslovno, seznanimo se s hidrološkimi in speleološkimi raziskovanji, z zgodovino raziskav te reke, ki so se začele že zelo dolgo tega, šele v 19. stoletju pa so postala znanstvena. In je kratek in zgoščen prikaz raziskav podzemlja Reke. Kljub dolgoletni speleološki dejavnosti pri raziskovanju Tržaškega, Matičnega Krasa pa je danes le malo podatkov o pozemeljski Reki in tako bo vse dotlej, dokler ne bo bolj spopolnjena tehnika od današnje omogočila novih, povsem podvodnih in potapljaških raziskav.

Poglavje v knjigi, ki sledi, prikazuje Reko kot dolino starodavnih mlinov in žag; ob tej edini vodi je kraški kmet postavljaj mline in žage. Tako je zraslo ob tej reki na petintridesetih kilometrih kar 75 različnih velikih mlinov, ki jim je v letih 1950 in 1960 prinesla konec preusmeritev kmetij na živinorejo in prepoved obratovanja mlinov in zlasti zasebnih žag – veliko od njih se jih je, zlasti ob hudi povodnji v začetku leta 1965 v Vremski dolini spremenilo v ruševine. Ves ta prikaz mlinarske dejavnosti pa ni zasnovan etnografsko, ampak je predvsem geografski in nas usmerja po poti skozi dolino le z najnovejšimi, skopimi etnografskimi oznakami teh starih postojank; marsikatera od njih je ujeta tudi v sliko.

V iztekajoči se pregled rečno timavskega sveta je uvrščeno poglavje, ki bo zanimivo predvsem za biologe. To je poglavje o živalstvu in ekologiji, pomembno predvsem zaradi tega, ker se ob rečnem toku Reke-Timava vrstijo in prepletajo različna življenjska okolja. To poglavje z besedilom in s številnimi fotografijami živalstva pojasnjuje, kakšno je zdajšnje stanje vodnega živalskega sveta v Reki-Timavu in ob njej tako, kot so ugotovili z nedavnimi raziskavami.

Konec te raznovrstne monografije se izteka v arheološki vpogled v davno preteklost ob reki, v glavna in pomembna nahajališča ob njenem površinskem toku in na Divaškem pragu. Ta zapis o arheološki preteklosti v dolini Reke, zlasti okoli Skočjane, in na Divaškem pragu opozarja na njeno vrednost in pomen, zlasti najznačilnejših najdb; te oznamujejo pokrajino ob reki in njene kraje z značilno dediščino, ki sega vse tja v antične čase.

VLASTA KUNEJ

Grad Prem: detajl iz loggie iz 18. stoletja

Grad Prem: mogočen vhodni portal

Vnitev dobrega, starega prevoda

Prevajanje je spet dobilo mesto pri pouku tujega jezika

Čprav pri današnji živahni založniški dejavnosti ni lahko izbrati knjige, ki bi jo nadrobneje ocenili, ne da bi s tem napravili krivico mnogim drugim delom, ob knjigi Alana Duffa *Translation*, Oxford University Press 1989, 160 str., nismo oklevali. Ta knjiga je iz več razlogov vredna, da jo predstavljamo. Naj takoj na začetku povemo, zakaj zasluži našo pozornost in absolutno priporočilo. Njena temeljna zasnova je izvirna, tudi po najstrožjih merilih; nov je tudi avtorjev prijem pri opisu vloge prevajanja kot jezikovne dejavnosti v razredu, in sicer pri pouku tujih jezikov, vendar ne zgolj v zvezi z vajami v prevajanju; izbor gradiva, ki ga pisec označuje kot »source materials«, je metodološko zelo dognan in premišljen in teoretiško zagotovito utemeljen, hkrati pa dostopen vsakemu učitelju in tudi učencu ali slušatelju. Skratka, Duffova knjiga je lahko zgled uspešne povezave teorije poučevanja tujih jezikov in prevajanja na eni strani ter praktičnega dela v razredu na drugi. Prav vsak del te neobsežne knjige kaže, da ima pisec veliko izkušenj pri poučevanju in da izjemno dobro pozna sam problem prevajanja pa tudi vpeljevanja učencev ali študentov v prevajanje. Dodobra pozna potrebe učiteljev praktikov, tistih, ki se žele odtrgati od vsakdanjih rutinskih in zato neproduktivnih didaktičnih postopkov.

Preden natančneje opozorimo na nekatere značilnosti Duffove knjige, moramo povedati vsaj nekaj besed o mestu in vlogi prevajanja pri pouku tujih jezikov dandanes, zato da bomo bolje domeli avtorjev prijem pri prevajanju kot jezikovni dejavnosti v razredu. Prevajanje – ne glede na to, ali ga jemljemo kot eno od jezikovnih spretnosti ali sposobnosti ali pa kot sredstvo (nekoč se je govorilo o metodi) za pridobivanje znanja tujega jezika – je v vpeljevanju novih učnih metod neposredno po drugi svetovni vojni izgubilo pomen, ki ga je imelo pri raznih oblikah slovnico-prevodne ali kombinirane metode. Iz več razlogov je prevajanje postopoma izgubljalo svoje mesto v učni praksi, bodisi kot metoda (tehnika) ali kot smoter pouka. Obdržalo se je samo na nekaterih usmeritvah v srednjih šolah kakor tudi na nefiloloških ali filoloških fakultetah. Tudi takrat, kadar je prevajanje z učnim načrtom predvideno, ga praviloma izvajajo z majhnimi variacijami zmeraj enako, ne glede na učno raven. Učenec (študent) besedilo bere in ga prevaja, ob učiteljevem komentarju (ali pa komentarju učencev ali študentov). Učitelj je tisti, ki določi zadnjo, »avtorizirano« verzijo. Druga možnost je, da učitelj da učencem določeno besedilo, in ti ga morajo prevesti doma, pozneje pa ga berejo v razredu, ga popravljajo, komentirajo in »sprejmejo« kot pravilno. Znano je tudi, da nekateri učitelji redno nosijo prevode svojih učencev domov in jih popravljajo v njihovi odsotnosti. Besedilo, ki ga prevajajo, je najpogostejše vzeto iz učbenika. Praviloma je večnamensko, torej ni nujno, da je najprimernejše za prevajanje. Kadar besedila izbira učitelj in jih sam razmnožuje, se uveljavlja »splošno merilo zahtevnosti«, ki kot tako ne pripomore h kakovosti besedila. O zahtevnosti besedila je namreč mogoče (in je tudi treba) govoriti glede na različne ravni – leksikodidomatsko, sintaktično, stilno, kulturološko im.

Pika na i, vendar smo šele pri črki b

Učenci naj raziskujejo slovensko slovstveno folkloro

Ne pošiljajte me, prosim, v prvi razred zaradi tele nenaadne abecede, toda tistim šolnikom, ki so se lanske jeseni udeležili predavanj in pogovorov, kako pritegniti učence k raziskovanju slovenske slovstvene folkloze, bo kmalu postalo jasno, za kaj gre. Njim in seveda vsem drugim sporočam, da je zdaj knjiga z naslovom NOČ JE MOJA; DAN JE TVOJ – ki sem jo v še napol surovem stanju nosila na ogled okrog kot za reklamo – zdaj doživela svoj krst. Pisatelj Marjan Tomšič je z njo postavil piko na i svojemu ustvarjalnemu delu z učenci na osnovni šoli v Slovenskem Gračišču v Istri, ko je v požlahtnjeni in oplemeniteni obliki vrnil okoli sadike njihovega truda in lastne iznajdljivosti. Kakovost te knjige je v tem, da je njeno gradivo – folklorne pripovedi – literarizirano v okviru avtentičnosti, je bilo rečeno ob njeni predstavitvi. To je poleg šole v Gračišču, kjer je potekala večina zbirateljske dejavnosti, ob letošnjem kulturnem prazniku pripravilo še Kulturno društvo na Škofijah. Žal so, po interpretaciji enega od prizadetih, »strige« preprečile, da bi se mogli vsi povabljeni udeležiti praznovanja ob izidu omenjene knjige v kraju njenega rojevanja. Zato smo še toliko

zema za nekakšno jezikovno analizo, nikakor ne za gramatiziranje, temveč za produktivno iskranje pravega prevoda, vseskozi s pomočjo interakcije med študenti oziroma med študenti (učenci) in učiteljem.

Vsak učitelj, ki uporablja prevajanje kot jezikovno vajo ali dejavnost, se bo vprašal, ali obstaja načela, pravila prevajanja, s katerimi bi bilo mogoče lažje in hitreje priti do dobrega prevoda. Duff kot izkušen učitelj in prevajalec navaja nekaj takih načel (str. 10–12). Seveda, bi bilo mogoče vse to, kar je tam povedano, obdelati tudi v zajetni knjigi, a poleg to pač ne bi bil več »source material«. Ne bi mogli reči, da vsebina omenjenih dveh stvari zadostuje in da ne bi bilo treba temu nameniti več prostora, vendar ne smemo pozabiti, kaj je smoter te knjige. Razlaga načel prevajanja pod naslovi: *Meaning, Form, Register, Source language influence, Style and clarity, Idiom* zadostuje za uredništev smotrov, ki si jih je pisec zastavil. Učitelj bo seveda poiskal še druge, nadrobnejše razlage v navedeni literaturi.

Metodične razlage o uporabi prevajanja v razredu, nadrobnejšo obrazložitev smotrov in namena knjige *Translation* vsebuje kratko poglavje *How to use this book*. Splošno značilnost te knjige, namreč sveže in izvirne zamisli, bomo našli tudi na str. 13–15. Tu je opisana učiteljeva vloga, organizacija skupinskega dela ali dela v dvojicah, popravljanje ipd.

Prevajanje zahteva sistematičen prijem, ne glede na to, ali ga jemljemo kot tako ali pa kot širše zamišljen sistem jezikovnih vaj, torej kot zapleteno tehniko učenja tujega jezika. Duff je zato razdelil svojo knjigo na pet jasno razpoznavnih delov, in sicer: 1. *Context and register*, 2. *Word order and reference*, 3. *Time: tense mood and aspect*, 4. *Concepts and notions* in 5. *Idiom: from one culture to another*. Na koncu knjige je navedena krajša anotirana bibliografija. Vsak od navedenih delov se začne s krajšim »teorijskim uvodom«, s konkretnimi in zgoščenimi navodili o tem, kako organizirati delo v razredu, pri čemer pa avtor pušča določeno svobodo učitelju, ki je pri vsakem delu v razredu neogibno potrebna. Sledi učno gradivo, sestavljeno iz posameznih stavkov, krajših ali daljših

odstavkov ali krajših besedil. Izbira gradiva, napotki za delo (učitelju ali slušatelju), vse je koncizno in kristalno jasno, v duhu najboljših tradicij angleških piscev učbenikov in priročnikov. Pri mnogih primerih, ki bi jih bilo treba prevesti, avtor navaja izvor, tako da lahko učitelj na istem mestu najde nove primere, podobne kot v Duffovi knjigi.

Mirno lahko rečemo, da je Duff s svojim izvirnim prijemom prevajanja oziroma poučevanju prevajanja vrnil prevod in prevajanje v pouk tujih jezikov. Gre za to, da se prek te jezikovne dejavnosti udejanja tudi pouk tujega jezika v širšem pomenu; s tem pa se je torej prevod dvignil na didaktično višjo raven. Duff je prevodu vdihnil življenje, pokazal je, koliko je lahko prevajanje del, in to dragocen sestavni del poučevanja tujega jezika, ne glede na to, ali izhajamo iz komunikativnega ali strukturalnega prijema.

Duffova knjiga *Translation* brez dvoma sodi med tiste knjige, za katere je mogoče reči, da bi jih moral imeti vsak učitelj angleščine. To ni knjiga samo za knjižnico, temveč za polico vsakega učitelja. V njej pa bodo našli dragocen in bogat vir zamisli tudi učitelji drugih tujih jezikov, če le dovolj dobro obvladajo angleščino.

NAUM DIMITRIJEVIČ

Opombe:

1 V tej seriji, ki nosi naslov Resource Books for Teachers, je izšlo še več knjig, med katerimi je treba posebej omeniti še tele: Greenwood, J. Class Readers, OUP, 1988; Morgan, J. Rinvoluceri, M. Vocabulary, OUP 1986 (1988); Nolasco, R., Arthur, L. Conversation, OUP 1987 (1988); Tricia Hedge: Writing, OUP 1988 (1989).

2 Čedalje več je tudi teorijskih del s področja prevajanja v jezikih narodov, ki živijo v Jugoslaviji, predvsem v srbohrvaščini. Naj na tem mestu navedemo samo eno izredno knjigo: Hlebec Boris: *Opšta načela prevodjenja*. Naučna knjiga, Beograd, 1989, 220 str.

3 Naj napotimo bralca še na druge zanimive, po marsičem izvirne knjige (in učno gradivo), ki jih je Alan Duff napisal v soavtorstvu, in sicer: z Alanom Maleyem *Beyond Words, Sounds Interesting, Sounds Intriguing, Drama Techniques in Language Learning*, v kratkem pa izide pri OUP njuna najnovejša knjiga: *Literature*, in sicer v isti zbirki kot *Translation*; v soavtorstvu z Alanom Maleyem in Françoise Grellet pa je Duff izdal knjigo *The Mind's Eye*.

iz prakse
za
prakso

Razstava Oxford v Ljubljani

Cankarjev dom, 24. – 29. september razstava angleške literature

Razstava angleške literature z različnih področij, ki je bila na ogled pred dnevi v razstavnici dvorani Cankarjevega doma, je nastala s sodelovanjem Cankarjeve založbe z založbo Oxford University Press; njuno sodelovanje se je začelo pred petimi leti pravzaprav nekoliko po sili razmer. Zamisel zanj se je Cankarjevi založbi porodila v času, ko ni bilo denarja za uvoz tuje literature in je bilo mogoče uvoziti le nekaj knjižnih izdaj na leto. Tedaj je založba predlagala, naj bi za Oxford University Press tiskala knjige, ta pa bi tiskarske stroške plačevala namesto z denarjem – s knjigami. Založba Oxford je to nekoliko nenavadno zamisel sprejela in tako je bil omogočen vsaj delen dotok najpotrebnejše tuje literature, seveda knjig in priročnikov za jezikovni pouk.

Leta 1988 so po uspešni opravljenih testiranjih pri nas odobrili učbenik Headway kot alternativni učbenik za srednje šole, pred letom dni pa je bil odobren tudi Project English kot izbirni učbenik v osnovnih šolah. Dosežek tega sodelovanja je tudi današnji Center Oxford na Kopitarjevi 2, to je informacijsko središče za literaturo za poučevanje in učenje angleščine in tudi drugih pogostejše uporabljenih jezikov.

Na razstavi v Cankarjevem domu so predstavili več kot 2000 izdaj te angleške založbe, ki je neprofitno usmerjena, se pravi, da namenja svojo dejavnost predvsem razširjanju znanja, razvijanju kultur in izda na leto okrog 1000 knjig; več kot polovica od njih je novih naslovov. Razstavljene knjige so bile izbrane izmed 17.000 naslovov, kolikor jih je na voljo pri založbi,

in sicer z različnih področij, med najnovejšimi izdajami iz različnih strok pa je bilo mogoče najti tudi nekatere starejše, še zmeraj aktualne izdaje.

Ob odprtju je gospa Moira Harcastle, direktorica urednice za slovarje, predstavila novo izdajo znanega Horbyevega slovarja, poleg že izdanega slikovnega slovarja Oxford-Duden pa pripravljajo v sodelovanju tudi veliki oxfordski slovensko-angleški in angleško-slovenski slovar, ki bo narejen na podlagi najnovejših angleških jezikovnih dognanj, zbranih v elektronski banki podatkov založbe.

Izmed številnih strokovnih in znanstvenih del si je bilo mogoče ogledati in kupiti zlasti slovarje in učbenike angleškega jezika pa tudi veliko strokovne literature z različnih področij, zlasti strokovno slovstvo pa je bilo na voljo v zelo majhnih količinah, npr. knjige iz medicine, psihologije, fizike, filozofije idr.

Razstava je bila pripravljena zelo celostno, saj je obenem z njo potekal strokovni program prireditelj, na katerem so se vrstile promocije na zelo visoki kakovostni ravni. Tako na primer so predstavili slovarje, učbenike angleščine Project English, pogovarjali so se o učenju z motivacijo učenca, kakršno omogoča ta, že tretje leto izbirno obvezni učbenik v srednjih šolah, poleg tega so bili predstavljeni tudi video programi za učenje angleščine – osnovnošolski, srednješolski in poslovni jezik, predzadnji dan pa je bilo v sklopu razstave predstavljeno slovstvo iz pediatrije s strokovnim posvetovanjem o knjigah s tega področja.

V. K.

Oglej, Narodni arheološki muzej: mozaik s podobo delfinov, obrnjenih drug k drugemu. Položen je bil v topliškem poslopju, ki je stalo blizu vzpetine Svetega Antona ob Timavu konec 1. stoletja. Odkopali so ga na vzhodnem rtu tako imenovanih »insulae clarae«.

z njegovo pomočjo učencem privzgjajali občutek za mikrostrukturo, intenziteto, t.j. za podrobnosti iz njihovega vsakdanjega življenjskega okolja. Tako bi se ohranjalo zdravo ravnovesje glede na makrostrukturo, ki jo nam, včasih tudi na silo, ne da bi se tega še zavedali, orisuje javna občila. Po njih smo ekstenzivno obveščeni o vsemogočem, kar se dogaja v Ameriki, Aziji, v vesolju... le tega ne vemo, kaj je novega v gozdu za hišo, na drevesu pred blokom... Poznamo imena tujih pokrajin in državnikov, ne zdi pa se nam vredno pozanimati za domača

imena travniškega cvetja in prebrati knjige lokalnih ustvarjalcev, ki so se trudili za mojo pokrajino. In tako naprej.

Seveda nisem za enostransko pretiravanje in zaplankanost, da bi ne videli čez domači plot. A tudi ne za zaničevanje domačega samo zato, ker je slabotnejše. Oh, vse kar je za mejo, je boljše – pa če je to res ali ne?!

Kaj ponosa se pa tudi spodobi, ali ne? Le če bomo svoje prav cenili, bomo znali tuje spoštovati.

MARIJA STANONIK

dopisniki
poročajo

BEOGRAD

Izreden uspeh mladih
slovenskih glasbenikov

Na 19. tekmovanju učencev in študentov glasbe Jugoslavije, ki je potekalo od 16. do 22. aprila 1990 v Beogradu, so mladi glasbeniki iz enajstih slovenskih glasbenih šol, iz obeh srednjih glasbenih in baletnih šol v Ljubljani in Mariboru ter iz Glasbene matice Trst dosegli izreden uspeh.

Tekmovanje je potekalo v disciplinah: komorna glasba, trobila, harfa, orkestri in balet, skupaj pa je Slovenijo zastopalo 41 od sicer 52 prvonagrajenec z republiškega tekmovanja in 3 od 4 prijavljenih mladih baletnih plesalcev.

Največ možnih točk (100 točk) sta dosegla **KLAVIRSKI TRIO** (2. kat.) **SGBS Ljubljana** v zasedbi: Mojca Barbič – klavir, Andrej Zupan – klarinet, Ajda Zupančič – violončelo, mentor prof. Tomaž Lorenz, in **TRIO KITAR** (1. kat.) **GŠ Celje** v zasedbi: Svetlana Pušnik, Gregor Poglajen, Kristjan Halabarec, mentorica prof. Irena Pajtlar. Prav za las je enaka uvrstitev ušla **KVARTETU KLARINETOV** (2. kat.) **SGBS Ljubljana** (99,870 točk) v zasedbi: Jože Kregar, Gregor Spajzer, Boris Rener, Aljoša Deferi, mentor prof. Milan Švagan, in **PIHALNEMU ORKESTRU SGBS Maribor** (99,60 točk) pod vodstvom dirigentke Alenke Bervar.

Nadaljnjih 26 prvih nagrad so dosegli: Lean Ravalico-Pegan – trobenta (1. kat.), GŠ Sežana (98,60 točk), učitelj Leander Pegan; simfonični orkester **SGBS Ljubljana** (98,20 točk), dirigent Franci Rizmal; Marjan Petrež – pozavna (IV. kat.), **SGBS Maribor** (97,60 točk), učitelj Albert Kolbi; duo klarinet-klavir Mate Bekavac in Darja Mlakar (1. kat.), GŠ Moste-Polje (96,85), mentor Vladimir Brlek; Dejan Glamočak – trobenta (3. kat.), CGV-GŠ Izola (96,40 točk), učitelj Zlatko Tota; trio flaut – Ana Kavčič, Liza Hawlina in

(1. kat.), GŠ Velenje (91,66), mentor prof. Franc Vrzela; šolski godalni orkester (1. kat.), GM Trst (91,60), dirigent prof. Borut Logar; duo Larisa Zurnič – flauta, Monika Krajnc – kitara (2. kat.), **SGBS Ljubljana** (91,37), mentor prof. Tomaž Lorenz; baročni trio flaut – Tatjana Krajnc, Mojca Rozman, Mateja Kremljak (2. kat.), **SGBS Maribor** (91,25), mentorica prof. Marjeta Urban; kvintet s pihali Anamarija Tomac in Ana Benčič – flauta, Rudi Grbec in Borut Vatovec – klarinet, Tina Omerzo – klavir (1. kat.), CGV-GŠ Koper (90,85), mentor prof. Marijan Kocijančič.

Druge nagrade so prejeli: kitarski duo – Uroš Rakovec, Jan Plestenjak-Miljković (2. kat.), **SGBS Ljubljana** (89,50), mentor prof. Tomaž Segula; Diana Grubišič – harfa (6. kat.), **SGBS Ljubljana** (88,62), učitelj prof. Ruda Kosi-Ravnik; klavirski duo Beatrice Zonta in Vesna Zupin (3. kat.), GM Trst (88,10) mentor dr. Aleksander Roje; klavirski duo Jerneja Grebenšek in Tina Radovanović (1. kat.), GŠ Velenje (87,00), mentorica Manja Gošnik-Vovk; Urban Fele – trobenta (1. kat.), GŠ Jesenice (86,60), učitelj Franci Rihter; trio kljunastih flaut Manca Cirk, Vesna Kološa, Špela Knol (1. kat.),

Slavni Mercatorjev zemljevid iz leta 1589; Reka-Timav je jasno ločena od Pivke, ki pa je pomotoma pomešana z drugimi vodnimi tokovi (Benetke, Biblioteca Nazionale Marciana)

Jana Čadež (1. kat.), GŠ Skofja Loka (96,00), mentorica Draga Azman; trio flauta, klarinet, fagot – Marko Štoka, Francesco Furlanich in Erika Busechian (2. kat.), GM Trst (95,875), mentor Peter Filipčič; kvartet Izotk Vodišek – violina, Gregor Traven – violina, Milan Hudnik – violončelo, Jože Barbič – klavir, **SGBS Ljubljana** (95,50) (2. kat.), mentor prof. Tomaž Lorenz; kvartet tolkal, GŠ Velenje (95,00), Dejan Tamšec, Janez Kajsersberger, Davorin Stargelj, Tomaž Lojen, mentor prof. Darko Gorenc; Primož Ložar – trobenta (1. kat.), GŠ Domžale (94,80), učitelj prof. Franc Zugelj; klavirski duo – Katja Skornšek, Tea Vodusek (1. kat.), GŠ Velenje (94,50), mentorica prof. Jožica Grebenšek; Matej Rihter – trobenta (1. kat.), GŠ Skofja Loka (94,20), učitelj prof. Igor Marošević; kvartet kljunastih flaut in glas: Manca Cirk, Vesna Kološa, Maja Osojnik, Špela Knol in Leda Novak (1. kat.), GŠ Kranj (94,14), mentorica prof. Mojca Zaplotnik; trio Milena Perič – flauta, Bernarda Strgar – flauta in Eva Sotelšek – klavir (1. kat.), GŠ F. Šturm Ljubljana (94,00), mentorica prof. Helena Poles; komorni godalni orkester (1. kat.), GŠ Celje (94,00), dirigent prof. Radovan Marvin; Sašo Juvan – rog (3. kat.), **SGBS Maribor** (93,80), učitelj prof. Božidar Cvetrežnik; Renata Jureš – rog (2. kat.), CGV-GŠ Piran (93,00), učitelj prof. Umberto Radojkovič; duo Andreja Praprotnik – flauta, Diana Grubišič – harfa (2. kat.), **SGBS Ljubljana** (92,75), mentor prof. Tomaž Lorenz; Neža Gruden – rog (2. kat.), **SGBS-GŠ Ljubljana** (92,60), učitelj prof. Justin Felician; duo Milena Perič – flauta, Nenad Bucić – kitara (1. kat.), GŠ F. Šturm Ljubljana (91,85), mentorica prof. Helena Poles; Damjan Jureš – tuba (IV. kat.), CGV-GŠ Piran (91,80), učitelj prof. Umberto Radojkovič; kvartet klarinetov Bojan Pavlin, Bojan Zeme, Matjaž Emeršič, Simon Miklavžin

GŠ Kranj (86,28) mentorica Mojca Zaplotnik; Damir Tkavc – trobenta (IV. kat.), **SGBS Maribor** (85,80), učitelj prof. Jože Dobrovnik; trio klarinetov Jaki Felzer, Evgen Likl, Zmago Tkavc (2. kat.), **SGBS Maribor** (81,57), mentor prof. Andrej Šmon; klavirski trio (2. kat.), Tatjana Šterman – klavir, Vilma Zalaznik – violina, Gregor Mariniko – violončelo, **SGBS Ljubljana** (80,50), mentor prof. Tomaž Lorenz; duo Barbara Žorž – violončelo in Špela Žorž – klavir (1. kat.), GŠ Ljubljana Moste-Polje (80,25), mentorica prof. Ksenija Brlek-Trotovšek; klavirski trio Rudica Avšič – violina, Barbara Jarc – violončelo, Igor Seme – klavir (1. kat.), GŠ Ljubljana Vič (80,25), mentorica prof. Ivanka Kalan.

Mladi baletni plesalci, dva iz **SGBS Ljubljana** in eden iz **SGBS Maribor**, niso dosegli tako blestečega uspeha, vsekakor pa sta veliko vredna že njihova odločitve in pogum, saj so se prvič podali na veliki oder Narodnog pozorišta v Beogradu.

In česa nam (Slovencem) ni uspelo doseči na omenjenem tekmovanju? Na njem niso sodelovali izvrstni študentje AG v Ljubljani; njihova udeležba bi nedvomno samo še potrdila že tako imeniten uspeh, doma pa je ostalo tudi več profesorjev, ki bi morali sodelovati v strokovnih komisijah. Ob tekmovanju je bil tudi posvet o nujni spremembi sistema tekmovanja mladih glasbenikov. Sklenjeno je bilo, da se bomo pri oblikovanju novih pravil in propozicij zgledovali po razvitem svetu in da bomo z novim sistemom tekmovanja, ki mora biti včlenjen v nacionalne programe, leta 1992 tudi mi vstopili v Evropo.

Na koncu naj dodamo še to: poleg izrednega uspeha in pozornosti, ki so jo zbudili naši mladi glasbeniki, smo bili v Beogradu izredno lepo sprejeti, skratka, bili smo resnično zaželeni.

FRANCI OKORN

VUZENICA

20. koroška likovna kolonija
mladih

Tudi letos je bil zadnji teden počitnic v Osnovni šoli Vuzenica nadvse živahen. Že dvajsetič so se tu zbrali otroci naših rojakov iz zamejstva. Prišli so mladi iz »venca treh koroških dolin«, s Tržaškega in drugih območij Italije in mladi sosedje iz Porabja, skupaj kar 23 mladih čopičarjev (kot jim v šali pravijo) iz zamejstva.

Ob tako visokem jubileju tako posebne in svojevrstne kolonije pa je bilo izrečeno mnogo spominskih misli pa tudi pobud. Na primer naš konzul iz Celovca, gospod Mikša, je menil, da bi bilo prav, če bi s tako bogatimi izkušnjami, kot jih ima Vuzenica, lahko kolonijo celo razširili in uvrstili v razvojni program sodelovanja na območju Alpe-Ja-

dran. Torej bi povabili k sodelovanju še druge otroke teh dežel. Te kolonije se je doslej, torej v dveh desetletjih, udeležilo več kot 400 otrok iz zamejstva, vsaj dvakrat toliko domačih in staršev z obeh strani državnih meja.

V njej je sodelovalo tudi veliko zunanjih likovnih pedagogov, med njimi zdaj že pokojni Božidar Jakac. Veliko je dal koloniji akademski slikar Bojan Golija z večletnim delom in še mnogi drugi. Tu se v resnici kaže sodelovanje med podjetji in starši, nastalo ozračje med ljudmi pa kaže pripravljenost, da kolonija ostane in se širi.

Predolg bi bil seznam podjetij, ki z vsem razumevanjem tudi materialno podpirajo delo kolonije. Vsekakor pa je tu v ospre-

dju kolektiv kovačev in livarjev Gorenje Muta. Ne kaže tudi prezreti kulturnih ustanov, predvsem pa družin, ki iz leta v leto gostoljubno sprejmejo v goste mlade obiskovalce iz zamejstva.

Seveda pa velik, za marsikoga nevidni delež bremen prevzamejo tudi učitelji osnovne šole. Ob letošnjem jubilejnem sklepu je eden izmed idejnih snovalcev organizator in nadvse vztrajen vodja Koroške likovne kolonije mladih Lojze Gobec, ki je za delo v tej koloniji prejel najvišje priznanje zamejskih Slovencev, Drabosnjakovo priznanje. Posredno je to seveda priznanje za vse, ki kolonijo soustvarjajo, hkrati pa priznanje koloniji, kot je v zahvali dejal prejemnik sam.

Čas dvajsetih let nikakor ni kratek čas, še posebno, če si lahko zamislimo, da je bilo treba v začetku sedemdesetih let pridobiti še veliko raznih dovoljenj. Pri tem so zmeraj zavzeto sodelovale Slovenska prosvetna zveza iz Celovca in druge slovenske organizacije iz zamejstva, pomagali so tamkajšnji učitelji, še posebno s Tržaškega. Veliko truda je bilo potrebno, da so lahko prišli rojaki iz Madžarske, saj so bile meje v tej deželi skoraj zaprte.

Upajmo, da se takšni svinčeni časi ne bodo več ponovili. Tudi ta kolonija je rušila mnoge nevidne zidove in odstranjevala ovire.

KRISTL VALTL

CELJE

Roševi dnevi

Celjski osnovnošolski literarni ustvarjalci so se zbrali na Roševih dnevih že petič. Letošnje srečanje je bilo pred počitnicami v knjižnici Edvarda Kardelja v Celju. Udeleženci so spoznali, kako je knjižnica organizirana in kako deluje, profesorica Božena Orožen pa jih je popeljala po celjskih ulicah in jim predstavila zanimivo in bogato kulturno dediščino mesta ob Savinji.

Po predstavitvi Roševe zbirke pesmi Ljubil sem te, življenje so na slovesnem delu srečanja nagajenci (ti so bili izbrani med sedemnajstimi učenci, ki so poslali svoja dela na razpis) Helena Skaza (OŠ Frankolovo), Nina Maruša (OŠ IKE), Matej Krajnc (OŠ V. Vlahovič) in Melita Turnšek (OŠ I. Uranjek) prebrali svoja dela. Matej Krajnc je letos sodeloval na Roševih dnevih že četrty, prejšnja leta se je predstavljval s poezijo, tokrat s prozo. Vsi udeleženci so v spomin na srečanje prejeli Roševe pesmi.

Zamisel o organiziranju Roševih dni se je porodila pred štirimi

leti v krajevni skupnosti Nova vas-Celje, tedaj, ko so želeli čim bolj raznoliko proslaviti krajevni praznik. Literarno srečanje najmlajših ustvarjalcev so poimenovali po celjskem pisatelju Franu Rošu, kulturnem in prosvetnem delavcu, prijatelju mladine, po katerem se šola v tej krajevni skupnosti imenuje. To zanimivo kulturno srečanje mladih je bilo prvič 12. junija 1986, ob desetletnici pisateljeve smrti; zbralo se je štirinajst učencev s treh šol z obrobja Nove vasi. Leto dni kasneje so sodelovali mladi pisci z osmih šol, tretji Roševi dnevi pa so zajeli že vse šole iz občine.

Vika Nendl, ki ima največ zaslug, da se je srečanje mladih literatov začelo in postalo tradicionalno, je poskrbela, da so izšli prispelki mladih v brošuri.

Roševi dnevi spodbujajo mlade k pisanju, zboljšujejo kakovost njihovega literarnega ustvarjanja in pomagajo odkrivati tiste, ki obetajo in znajo opirati svoja občutja in razmišljanja drugače od svojih vrstnikov.

LJUDMILA CONRADI

Cicidan – za najmlajše

Revija za otroke Cicidan si je ob svoji petinštiridesetletnici omislila nekaj novega in to – za najmlajše. Tako je letos ponovila Cicidan, prireditev, ki jo je pripravila že lani pred Metalko, letos pa so jo izpeljali v ljubljanskem živalskem vrtu in pred njim. Otrokom so namenili za to četrtlet, od 9.30 do 18. ure. Ker sta v tem času teden otroka in teden prometne varnosti, so bila pred samim vrtom na ogled različna zračna plovila in vozila, v samem živalskem vrtu pa so bile organizirane še igre, čarovniška šola, izpeljana je bila spretnostna vožnja s kolesom, na posebnem pultu je bilo mogoče videti kemijske poskuse itn. Cicidani so lahko sodelovali pri vseh teh prikazih in prireditvah, za vse skupaj, z vožnjo vred, pa so morali odšteti le – dva kosta. Letošnji organizatorji – založba Mladinska knjiga (Ciciban, Mestna zveza prijateljev mladine Ljubljana, Republiški svet za preventivo in vzgojo v cestnem prometu in ljubljanski živalski vrt – so se namreč celo tako potrudili, da je tega dne izjemoma vozil avtobus mestnega potniškega prometa v smeri Bavarski dvor-Nama-Vrtača-Živalski vrt.

Organizatorji si predstavljajo, naj bi bila takšna srečanja, srečanja staršev, otrok in učiteljev, in naj bi zaživela ne le v Ljubljani, temveč tudi v vsakem kraju na jesen, dokler je vreme še lepo. Za zdaj se je to uresničilo v Zrečah in Velenju. V slednjem otrokom niso namenili le enega dneva, temveč so si zamislili cel sklop prireditev, ki so potekale od 1. do 7. okt. in s katerimi so

prav posebej opozorili, da je ta čas namenjen posebej otrokom in varnosti v prometu. V velenjskem kulturnem centru Ivan Napotnik so tako najprej odprli razstavo Pika Nogavička v otroških očeh, to je bila razstava risb, in lutk, ki so jih izdelali otroci, poleg nje pa sta bili odprti še knjižna razstava Pika Nogavička med otroki vsega sveta, v splotju Name pa so prikazali slike na isto temo. V sredo so pripravili Uro pravljic Pikina dogodivščina in glasbeno popoldne z naslovom Skupaj zapojmo Pikino pesem, v četrtek je bil za otroke pripravljen en posebno težak in predvsem zabaven kviz s skrivnostnim gostom, sledila pa mu je poslikava Pikine izložbe. V petek je bila prikazana jubilejna, trideseta predstava Kako je nastala Pika Nogavička, sobota pa je bila zadnji dan teh prireditev in obenem njihov vrhunec: tedaj se je sprehodil po velenjskem trgu slavnostni spreved Pike, zaživel je Pikin oder, na katerem so nastopali učenci različnih osnovnih šol s svojimi predstavami o Piki Nogavički, nastopil je znani niški lutkarski par Bane in Mima Jankovič.

Toliko torej o dozdajšnjem trudu in prizadevanju. Organizatorji si želijo doseči predvsem, da bi v naslednjih letih ta dan oživil ne le nekatere kraje, temveč prav vsakega, in sicer tako, da bi pripravili povsod poleg njega še kakšno večjo prireditev. Takšna srečanja, ki bi se lahko raztegnila tudi na ves teden, namenjen otrokom, naj bi tako postala stalnica v jesenskem zunajšolskem dogajanju.

V. K.

Milena Jurca

Septembra 1990 smo se na ljubljanskih Žalah poslovili od Milene Jurca, ki je posvetila ves svoj vek otrokom, še posebno prizadetim.

Začetek najinega poznanstva sega v tista daljna leta narodnoosvobodilnega boja, tja na sežanski Kras, kamor sem se srečno prebila pred divjanjem okupatorja in njegovih domačih pomagačev.

Prvi kraj, ki sem ga spoznala, je bil Repentabor nad Trstom. Kako sem bila srečna, ko so mi sporočili, da bom ustanovljala v sežanskem okraju slovensko partizansko šolo. Predstavili so mi dekleta in žene iz domačih kraških vasi, ki so bile pripravljene poučevati.

Med njimi sem spoznala tudi Mileno. Doma iz kraške vasi Kopriva je kot absolutenka trgovske akademije v Mariboru vstopila v vrste partizanskih učiteljev. Posvetila se je vzgoji in izobraževanju mladine, ki je morala do takrat tajiti slovenski materni jezik.

Namestili so jo v idilični vasi Hruševica, ki leži precej v notranjosti Krasa. Srečevali smo se v skupinah. Tu sem dajala navodila za poučevanje.

Na Mileno sem postala kmalu pozorna, saj je bila disciplinirana in res nadarjena za učiteljski poklic. Posebej se je zanimala, kako bi bogatila učne postopke. Večkrat je z zanimanjem sodelovala v pogovorih, ki smo jih imeli. Spoznala sem, da ima izredne učiteljske sposobnosti,

pri tem ji je bila v pomoč ljubezen do pedagoškega poklica.

Njene pisne priprave na pouk so me prijetno presenečale. Bile so strokovne in natančne. Kako se je veselila uspeha! Kako si je vtisnila v spomin naša takratna srečanja! Še v svobodi mi jih je z veseljem in natančno obnavljala.

Po vojni se je vpisala v seminarje in strokovne tečaje, naredila maturo učiteljske in tako postala priljubljena in cenjena učiteljica.

Kmalu je spoznala, kako zelo bo lahko še bolj koristila mladim, ki jih je prikrajšala narava za zdrav vsestranski razvoj. Postala je defektologinja in odtlej poučevala in vzgajala duševno prizadete otroke na posebni osnovni šoli. Prav iz njenega razreda se je večkrat oglašal otroški smeh, znamenje, da se njeni varovanci dobro počutijo.

Najinemu poznavstvu je sledilo prijateljstvo. Sama sem ostala še nekaj let na Primorskem, in ko sem se vrnila v Ljubljano, sva se spet našli. To pot kot kolegici na posebni osnovni šoli Janeza Levca v Ljubljani. Milena Jurca je bila v razredu, jaz pa sem vodila internat te šole.

Leta so tekla. Ko sva se upokojili, sva postali bližnji sosedji v stanovanjski soseski. Po hudi operaciji si je še opomogla. Upala sem, da bo premagala hudo bolezen, a ta je bila močnejša.

NUŠA BUČAR

Marica Kosmač

Življenje se ji je izteklo 29. julija. Sredi zavzetega ustvarjanja je usoda potegnila črto. Hčerki kmeta, zelo nadarjeni, umirjeni, skromni, samostojni, ustvarjalni. Iz naše srede je iztrgala ženo, mater, sodelavko in učiteljico, ki je svojo nadarjenost in bogastvo znanja z veliko ljubeznijo do pedagoškega poklica razdajala mnogim rodovom.

Marija Užmah, poročena Kosmač, se je rodila 25. oktobra 1937 v kmečko-delavski družini v Lambergu v občini Šmarje pri Jelšah. V tem kraju je obiskovala osnovno šolo, nato pa nadaljevala šolanje na nižji gimnaziji v Šmarju pri Jelšah in na učiteljski v Celju. Leta 1956 se je zaposlila na nižji gimnaziji v Rogaški Slatini. Po enem letu službovanja se je izobraževala na Višji pedagoški šoli v Ljubljani. Kot predmetna učiteljica matematike in fizike se je leta 1960 znova zaposlila v Rogaški Slatini. V tem času se je poročila in skupaj z možem prišla 1. septembra 1962 v Vipavo. Od takrat je poučevala na naši šoli matematiko in fiziko.

Poleg pedagoškega dela je bila še predsednica sveta šole in de-

lovne skupnosti, članica različnih komisij, opravljala je tudi mnogo funkcij v občini in republiki.

Štiri leta je bila ravnateljica in se v tem času zelo trudila, da bi dobila šola več prostora. Za svoje predano in uspešno delo na vseh področjih je prejela tudi priznanja, med temi red zasluge za narod s srebrnim vencem.

To je bil le bežen prelet Maričinega življenja in dela; mi, člani kolektiva osnovne šole Vipava, smo jo imeli radi predvsem zaradi njene avtoritete, ki je temeljila na razgledanosti, znanju, vestnem in natančnem delu, toplem odnosu do sodelavcev, umirjeni besedi. Še posebno smo cenili njen optimizem in njeno predanost pedagoškemu delu, zlasti tisti učitelj, ki smo bili nekoč njeni učenci. Bila je prava učiteljica boljše slovenske šole, o kateri zadnje čase veliko razmišljamo in jo želimo doseči.

Hvaležni smo ji za njeno delo, veliko lepih spominov nas veže nanjo.

Delavci in učenci
OSNOVNE ŠOLE
DRAGO BAJC VIPAVA

Zbornik za zgodovino šolstva in prosvete 22

Skupni zbornik jugoslovanskih šolskih oz. pedagoških muzejev v Ljubljani, Zagrebu in Beogradu, ki izhaja od leta 1964, prinaša v stabilizacijsko skromnejšem obsegu številke za leto 1989 štiri razprave, po en jubilejni in nekrološki zapis ter poročila o delu šolskopedagoških muzejev.

Profesor mariborske pedagoške fakultete M. Tančar je prispeval zapis o Gustavu Šilihu (1893–1961), slovenskem pedagoškem klasiku, ki sodi med tiste redke znanstvene pedagoške delavce, ki niso bili samo teoretiki, pač pa hkrati tudi najboljši praktiki. Šilih je bil profesor na mariborskem učiteljskem (1928–1952, izjemo vojnih let), pobudnik Pedagoške centrale, urednik njene revije Roditeljski list in pedagoških zbornikov Slovenske šolske mtice. Po vojni pa tudi ustanovitelj Vzgojne posvečevalnice v Mariboru, in to je vodil do svoje smrti. Članku je dodana bibliografija Šilihovih pomembnejših pedagoških del in pomembnejših zapisov o njem.

Raziskovalni sodelavec JAZU v Zagrebu I. Martinčič je pripravil

prispevek k vrednotenju šolskih učbenikov in priročnikov Boguslava Šuleka (1816–1895), rojenega na Slovaškem, kjer je končal evangeličanski licej, doktoriral iz filozofije v Rostocku, mnogo pisal in prevajal. Od leta 1839 je deloval v Zagrebu. Šulekovih pet-šest učbenikov in priročnikov je bilo objavljenih med leti 1850–1859 od začetnic za bralni pouk do prirotopisa in učbenika za poznavanje rastlin, prve botanike v hrvatskem jeziku.

V prispevku Konstituiranje pedagogike: E. Ch. Trapp, J. F. Herbart je opisal docent mariborske pedagoške fakultete dr. O. Autor začetke pedagogike kot posebne in samostojne vede. Poseben učni predmet je postala na univerzi v Halle, kjer je E. Ch. Trapp postal 1779 profesor pedagogike. Kot znanstveno vedo pa je pedagogiko utemeljil J. F. Herbart s sistematsko pedagogiko v prvi polovici 19. stoletja.

Ob stoletnici ustanovitve slovenske učiteljske organizacije – aprila 1989 je minilo stoletje od nastanka Zaveze slovenskih učiteljskih dru-

štev – pa predstavlja to združenje učiteljskih društev do leta 1941 bibliotekarska svetovalka Slovenskega šolskega muzeja T. Hojan. Od številnih področij delovanja Zaveze naj omenimo vsaj glasila (Učiteljski tovariš, Popotnik), Učiteljski pokret in založbo Mladinsko matico, šolski radio, učiteljski pevski zbor in šolski muzej, učiteljsko tiskarno, vrsto dejavnosti, ki v taki ali drugačni obliki živijo tudi v našem času. Prispevek dopolnjuje za sredi decembra pripravljena razstava o Slovenskem šolskem muzeju ob tem stoletnem jubileju.

V rubriki Osebnosti objavlja dr. M. Čop zapis ob sedemdesetletnici prof. dr. Mate Zaninovića, roj. 1919 v Šibeniku, profesorja na zadarskem učiteljskem, pedagoški akademiji in naposled na filozofski fakulteti, avtorja številnih del o zgodovini šolstva Dalmacije, posebno Šibenika in Zadra. Besede v spomin Franceta Ostanka (1902–1989), organizatorja in med leti 1951–1974 ravnatelja Slovenskega šolskega muzeja, je zapisala S. Pavlič.

Zadnjih dobrih deset strani zbornika je posvečenih poročilom o delu šolsko-pedagoških muzejev; tokrat se predstavljata zagrebški in ljubljanski. Delavci obeh muzejev so tako prispevali zapise ob razstavi Odprta šola – osnovna šola Podčetrtek, ki je bila v Zagrebu in nato v Ljubljani ter o dveh v sodobnost odprtih posvetih ob razstavi. Sledi zapis o fotografski razstavi z natečaja osnovnošolcev v ljubljanskem muzeju, nato pa še predstaviti razstav v zagrebškem muzeju: Hrvatski učiteljski dom 1889–1989 v Zagrebu in Bogoslav Šulek, znameniti akter ilirskega gibanja, ob 150-letnici njegovega prihoda na Hrvatsko. O dveh mednarodnih povezavah šolskih muzejev pa nas seznanjata zapisa o simpoziju šolski muzej julija 1988 v Nürnbergu in o obisku bolgarskega Narodnega muzeja izobraževanja v Gabrovem.

Želimo si, da tudi v teh kriznih časih ne bi pojenjala zavest za strokovno sodelovanje pri raziskovanju šolske in pedagoške zgodovine na tleh Jugoslavije in volja, da bi zbirali denar, potreben za te namene. B. Š.

sporočila

RAZPIS ŠTIPENDIJ TUJIH VLAD ZA UDELEŽBO NA POLETNIH TEČAJIH TUJIH JEZIKOV V LETU 1991

Zavod Republike Slovenije za mednarodno znanstveno, tehnično, prosvetno in kulturno sodelovanje razpisuje štipendije tujih vlad na podlagi meddržavnih programov prosvetno-kulturnega sodelovanja za udeležbo na poletnih tečajih tujih jezikov na tujih univerzah za učitelje in profesorje, ki poučujejo tuje jezike na osnovnih in srednjih šolah, ter študente tujih jezikov:

1. štipendija za tečaj nemškega jezika v Avstriji
1. štipendija za tečaj češkega jezika v Pragi
1. štipendija za tečaj slovaškega jezika v Bratislavi
1. štipendija za tečaj flamskega jezika v Belgiji
2. štipendiji za tečaj danskega jezika na Danskem
3. štipendije za tečaj francoskega jezika v Grenoblu
2. štipendiji za tečaj francoskega jezika v Sevresu
2. štipendiji za tečaj francoskega jezika v Besanconu
1. štipendija za tečaj francoskega jezika za pedagoške svetovalce
1. štipendija za tečaj francoskega jezika za univerzitetne profesorje in asistente
3. štipendije za tečaj francoskega jezika v Dijonu za študente romanistike III. in IV. letnika
3. štipendije za tečaj francoskega jezika v Dijonu za študente I. in II. letnika
1. štipendija za tečaj nizozemskega jezika na Nizozemskem
2. štipendiji za tečaj mednarodnega prava v Haagu
2. štipendiji za tečaj italijanskega jezika za študente romanistike
1. štipendija za tečaj italijanskega jezika v Perugii
5. štipendiji za tečaj madžarskega jezika v Debrecenu
6. štipendij za tečaj nemškega jezika za študente germanistike v ZRN
4. štipendije za tečaj nemškega jezika za profesorje germanistike v ZRN
5. štipendij za tečaj nemškega jezika za negermaniste v ZRN
21. štipendija za tečaj za prevajalce na Poljskem
1. štipendija za nižji tečaj poljskega jezika na Poljskem
1. štipendija za višji tečaj poljskega jezika na Poljskem
2. štipendiji za tečaj ruskega jezika v Moskvi
1. štipendija za tečaj ruskega jezika v Moskvi za prevajalce
10. štipendij za tečaj ruskega jezika v Leningradu
1. štipendija za tečaj španskega jezika v Španiji
2. štipendiji za tečaj švedskega jezika na Švedskem
2. štipendiji za tečaj angleškega jezika v Veliki Britaniji

Kandidati naj pošljejo prijave za udeležbo na navedenih tečajih na naslov: Zavod RS za mednarodno znanstveno, tehnično, prosvetno in kulturno sodelovanje (Tatjana Kovčič) najkasneje do 31. oktobra 1990.

Prijavi, ki mora vsebovati natančen naslov kandidata in njegove delovne organizacije, je treba priložiti:

1. prošnjo z navedbo razlogov, zakaj kandidat prosi za štipendijo
2. življenjepis
3. priporočilo delovne organizacije, študentje pa priporočilo univerzitetnega profesorja in
4. fotokopijo diplome.

Sredstva za potne stroške si morajo zagotoviti kandidati sami ali organizacija, kjer so zaposleni.

Po končanem razpisu bo zavod poslal kandidate Republišnemu sekretariatu za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo, ki bo v sodelovanju z Zavodom RS za šolstvo in Filozofsko fakulteto izdelal prednostni vrstni red posameznih štipendij.

Druge informacije so na voljo v zavodu, sektor za prosvetno-kulturno sodelovanje, tel. (061) 310-230 in 316-157.

Svet
VZGOJNO-VARSTVENE ORGANIZACIJE
LJUBLJANA VIČ-RUDNIK, Tržaška cesta 79
LJUBLJANA

razpisuje po 179. členu Statuta VVO Ljubljana Vič-Rudnik prosta dela in naloge

– VODJE DELOVNE ENOTE

Pogoji: Za vodjo delovne enote je lahko imenovan, kdor izpolnjuje z zakonom določene splošne pogoje, in:
– je vzgojitelj ali pedagog ali psiholog ali socialni delavec ali specialni pedagog ali učitelj
– ima najmanj 5 let delovnih izkušenj, od tega najmanj 2 leti dela pri vzgoji in varstvu predšolskih otrok
– ima organizacijske in strokovne sposobnosti, ki jamčijo, da bo lahko s svojim delom pripomogel k uresničevanju smotrov in nalog VVO.

Izbrani kandidat bo imenovan za 4 leta.

Kandidati naj pošljejo prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev v 8 dneh po objavi razpisa na naslov: VVO Ljubljana Vič-Rudnik, razpisna komisija, Ljubljana, Tržaška c. 79. O izidu razpisa bodo obveščeni v 15 dneh po opravljeni izbiri.

Komisija za delovna razmerja
VVO NARODNE JUNAKINJE REZKE DRAGARJEVE
– ČRNUČE, Titova 312a

razpisuje prosta dela in naloge

– **VZGOJITELJICE**, s polnim delovnim časom, za določen čas (od 19. 11. 1990 – nadomeščanje porodniške)

– **VZGOJITELJICE**, za določen čas za izvedbo programa priprave na šolo za področje OŠ DOL pri Ljubljani

Kandidati naj pošljejo prijave z življenjepisom in dokazili o izpolnjevanju pogojev v 8 dneh po objavi razpisa na gornji naslov.

Vse prijavljene kandidate bomo o izbiri obvestili v 30 dneh.

Zbor delavcev
OŠ NARODNEGA HEROJA MEGLA VINKA, TOMAŽ PRI ORMOŽU

razpisuje prosta dela in naloge:

– **PREDMETNEGA UČITELJA LIKOVNE VZGOJE**
Dela in naloge razpisujemo za nedoločen, nepolni delovni čas. Začetek dela 5. 11. 1990.

Prijave z dokazili o strokovnosti pošljite na naslov: OŠ NARODNEGA HEROJA MEGLA VINKA, TOMAŽ 11 pri Ormožu (tel.: 062/799105), najpozneje v 15 dneh po objavi. Kandidati morajo izpolnjevati splošne pogoje in pogoje, določene z Zakonom o osnovni šoli. O izbiri bodo obveščeni v 10 dneh po končanem zbiranju prijav.

Korak k samostojnosti

Bančna izkaznica za mlade od 12 do 18 let

Z izkaznico mi je banka omogočila, da s svojimi prihranki samostojno razpolagam. Odslej lahko polagam ali dvigam denar s svoje hranilne knjižice v katerikoli enoti Ljubljanske banke brez prisotnosti staršev!

Ljubljanska banka

Iskra

Iskra Merilna elektronika

UČITELJI ELEKTROTEHNIKE, FIZIKE, KEMIJE

PONUJAMO VAM UGODNEJŠO MOŽNOST
ZA NAKUP OPREME VAŠIH LABORATORIJEV:

OBROČNO ODPLAČEVANJE
POSOJILO
LEASING
KOLIČINSKI POPUSTI

NAŠ PROGRAM:

- merilniki električnih veličin (osciloskop, RLC merilniki, merilniki izolacije)
- generatorji signalov
- nastavljeni viri napetosti (usmerniki, napajalniki, nastavljeni transformatorji)
- merilniki kemičnih veličin (ph, redoks, prevodnost, spektrofotometri)
- kovinska ohišja za vdelavo elektronskih sklopov
- pribor

Zahtevajte prospekte, dodatne informacije, pokličite nas, obiščite nas!

Naš novi naslov:

ISKRA MERILNA ELEKTRONIKA

Prodaja Ljubljana – telefon: 214-212, telefax: 212-565,

Telex: 31265 yu iskexp

Tržaška 2/II

61000 LJUBLJANA

Jesen je tu
Nekateri listi ostajajo

Včeraj Pionir,
danes

Vanjo se boste
zaljubili na prvi
pogled. Revija Gea
za ljubitelje
poljudne znanosti.

Svet z Geo ni
manjši, je pa
bližji.

PLAČILNI POGOJI

Številka revije stane 45,00 dinarjev. Prve štiri številke stanejo v prednaročilu 160,00 dinarjev.

NEPREKLICNO NAROČAM REVIJU GEA – PD

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

Poštna številka, kraj: _____

Podpis: _____

Naročilnico izrežite in jo v ovojnici ali nalepljeno na dopisnici pošljite na naslov: MK
– ZALOŽBA, SOK, Šmartinska 152, 61000 Ljubljana.

PRESAD

naravni motni jabolčni sok

Brez škropljenja zrastle sem

Iz narave kmečke, zdrave.

Okusa plemenitega, sorte sem
izbrane.

Sok iz mene v Presadu iztisnil.

Otrokom brez sladkorja natočili.

Kozarec sonca, zdravja ponudili.

100% pristen
brez sladkorja

Priročnik za učitelje naravoslovne dejavnosti od 6. do 8. razreda osnovne šole

Priročnik Naravoslovne dejavnosti od 1. do 5. razreda osnovne šole je bil po mnenju aktivov na šolah ugodno sprejet. Zato smo se odločili za izdajo priročnika Naravoslovne dejavnosti od 6. do 8. razreda osnovne šole. Pri pripravi smo upoštevali pripombe in predloge učiteljev k že izdanemu priročniku. Te so: večja interdisciplinarnost, pogostejše uvrščanje geografije in naravoslovne dneve in analize opravljenih naravoslovnih del. Poglavitni namen teh priročnikov je pomagati učiteljem z zgledi izvirnih izpeljav naravoslovnih dni – strokovno, organizacijsko in metodično. Prispevki, ki so objavljeni, ne ustrezajo vsem merilom dobrega naravoslovnega dneva, so pa vsak po svoje izvirni in smo jih zato uvrstili v priročnik. Pred posameznimi vsebinskimi sklopi so objavljeni teoretični prispevki strokovnjakov. Z njimi želimo vsebinsko obogatiti naravoslovne dneve, ki jih bodo šole organizirale v prihodnje.

Naravoslovne dejavnosti v osnovni šoli so s svojimi smotri usmerjene k spoznavanju naravnega in spremenjenega okolja. Za enega od vzgojnih ciljev postavljajo oblikovanje posameznika do okolja in narave. Štiri področja naravoslovnih dejavnosti – življenjsko okolje, prehrana, energija in zdravje – vsako zase ali vsa skupaj omogočajo ustvariti spoznanje o naravnem ravnotežju med človekom in okoljem. Pri oblikovanju in urejanju naravoslovnih dni je zato pomembno, da so zasnovani celostno, tako da omogočajo oblikovanje sklepov, da udeleženci v enem dnevu na enem mestu spoznajo:

- delovanje naravnega okolja in naravnih zakonitosti, ki v njem vladajo, in tudi človekovo mesto v tem okolju;
- človekove posege v okolje in njihove posledice, kadar je ravnotežje v naravi porušeno;
- posledice uničenega okolja. Poti do novega ravnotežja med okoljem in človekom.

Na poti do končnih spoznanj je potrebno veliko naravoslovnega in tudi drugega znanja. Naravoslovno je seveda najpomembnejše, obsegalo naj bi temeljno ekološko znanje o naravnem in spremenjenem – človekovem okolju in zlasti o vplivu in omejitvah, ki jih človeku postavlja okolje. Zdašnja vsebinska zasnova

učne snovi in naravoslovnih dejavnosti v osnovni šoli vse to v celoti predvideva, precej je zajeto tudi v posameznih – že izpeljanih – primerih naravoslovnih dni, ki so objavljeni v tem priročniku. Nekoliko šibkejša so v prispevkih končna spoznanja, ki

naj pokažejo, kako se pretirani in z okolja uničujoči človekovi posegi posredno maščujejo človeku, zlasti s poslabšanjem zdravja, z lakoto, erozijo, napredujočimi puščavami, izčrpanimi naravnimi viri, umirajočimi morji.

V priročniku so objavljeni prispevki tehle šol:

Življenjski prostor:

1. Osnovna šola Vojkove brigade – Spodnja Idrija – 6. razred
2. Osnovna šola Padlih prvoborcev – Žiri – 6. razred
3. Osnovna šola Hrvatin – 6. razred

Ekologija:

5. Osnovna šola Ciril Kosmač – Piran – 7. razred
6. Osnovna šola II. grupe odredov – Mozirje – 8. razred
7. Osnovna šola Antona Ukmarja – Koper 8. razred
8. Osnovna šola bratov Ribarjev – Brežice – 7. razred, 8. razred
9. Osnovna šola IX. korpus NOVJ – Nova Gorica – 6. razred

Prehrana:

10. Osnovna šola Radomeljske čete – Preserje – 7. razred
11. Osnovna šola Ivana Roba – Sempeter pri Gorici – 7. razred
12. Osnovna šola Vere Šlander b.o. Polzela – 8. razred
13. Osnovna šola Oto Vrhunc – Blaž, Medvode, 6., 7., 8. razred

Zdravje:

14. Osnovna šola Primož Trubar – Velike Lašče – 8. razred
15. Osnovna šola Milojka Štrukelj – Nova Gorica – 8. razred
16. Osnovna šola Peter Kavčič – Škofja Loka – 7. razred
17. Osnovna šola Janko Kernik – Brdo pri Lukovici – 8. razred
18. Osnovna šola Frana Albrehta – Kamnik – 8. razred
19. Osnovna šola Mirana Jarca – Črnomelj – 7. razred

Energija:

20. Osnovna šola Boris Kidrič – Rogaška Slatina – 7. razred
21. Osnovna šola Zvonka Runka – Ljubljana-Šiška – 8. razred
22. Osnovna šola Baza 20 – Dolenjske Toplice
23. Osnovna šola Janko Kernik – Brdo pri Lukovici (vzorčna priprava)

Teoretični prispevki posameznih avtorjev so:

Življenjski prostor:

- Marta Hrovatin, ped. svet. – Projektna metoda dela
- mag. Igor Smolej, dipl. inž. – Naravno okolje, človekovo okolje
- Spreminjanje okolja in posledice
- Gozd, človek, zrak
- Posameznik in okolje
- Omejitve in iskanje novega ravnotežja

Ekologija:

- dr. Kazimir Tarman – Naravoslovje in ekologija med včeraj in jutri
- Prehrana:
- mag. Marija Kodeš – Alternativne oblike prehrane
- Zdravje:
- dr. Andrej Žmitek – Zasvojenosti
- dr. Dunja Piškur-Kosmač – AIDS
- Milena Skubic – Pogovori o odrasčanju
- Anica Mikuš-Kos, dr. med. – Psihološke in psihosocialne razsežnosti spolnega razvoja in spolnega vedenja

Energija:

- Zavod Republike Slovenije za šolstvo – Energija – vzorčna priprava
- Franc Divjak (mentor dr. Zdravko Petkovšek) – Vremenski pojavi – vzorčna priprava

Ogledi:

- Ljerk Trampuš – Prirodoslovni muzej Slovenije – predstavitev in delovni listi

CVETA ŽUMER